

Εξώφυλλο

Θέμα εργασίας:

Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

Όνοματεπώνυμο φοιτητή:

ΣΤΙΚΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

Επιβλέπων Καθηγητής:

ΣΟΥΜΠΕΝΙΩΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Περιεχόμενα:

Περίληψη.....	6
Εισαγωγή.....	8
Κεφάλαιο 1: Η λειτουργία του τραπεζικού συστήματος.....	11
1.1 Το σύστημα τραπεζών: Θεσμικό πλαίσιο.....	11
1.2 Ιστορία εθνικού συστήματος τραπεζών.....	12
1.3 Η λειτουργία του εθνικού συστήματος τραπεζών.....	15
1.4 Το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα.....	18
1.5 Η οργάνωση του συστήματος τραπεζών	19
1.5.1 Τράπεζα της Ελλάδος.....	19
1.5.2 Αρμοδιότητες της Τράπεζας της Ελλάδος.....	20
1.5.3 Τραπεζικοί οργανισμοί με έδρα ή κατάστημα.....	21
1.5.4 Χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί από απόσταση.....	22
1.5.5. Υπόλοιποι οργανισμοί τραπεζικού συστήματος.....	22
1.6 Η οικονομική λειτουργία των κεντρικών τραπεζικών συστημάτων.....	23
1.7 Η μετεξέλιξη των τραπεζικών οργανισμών.....	24
Κεφάλαιο 2: Το τραπεζικό σύστημα.....	26
2.1 Έννοια τραπεζικού συστήματος.....	26
2.2 Ο ειδικός ρόλος του συστήματος τραπεζών.....	27
2.3 Η προ-κρίσης οικονομία.....	28
2.4 Το σύστημα τραπεζών πριν την περίοδο της κρίσης.....	29
2.5 Αδύνατα σημεία του συστήματος.....	31
2.6 Συγχωνεύσεις τραπεζικών οργανισμών.....	33
2.7 Η επέκταση τραπεζών της χώρας μας	36

2.8 Συνενώσεις και εξαγορές τραπεζικών οργανισμών	38
2.9 Ρυθμιστικό πλαίσιο - Basel Committee.....	38

Κεφάλαιο 3: Η επίδραση της κρίσης στον τραπεζικό κλάδο της χώρας μας.....45

3.1 Οι επιπτώσεις.....	45
3.2 Χρηματοδότηση των τραπεζών κατά τη διάρκεια της κρίσης.....	50
3.2.1 Πρώτη φάση της κρίσης.....	50
3.2.2 Δεύτερη φάση της κρίσης.....	54
3.2.3 Τρίτη φάση της κρίσης.....	57
3.3 Ρυθμίσεις για την καταπολέμηση της τραπεζικής κρίσης	60
3.7 Οι μετοχές των τραπεζών κατά τη κρίση.....	61
3.8 Οι προοπτικές για τις ελληνικές τράπεζες.....	62
3.9 Δημοσιονομικό χρέος και έλλειμμα.....	63
3.10 Οι κυριότερες δυσλειτουργίες του τραπεζικού συστήματος της Ελλάδας.....	67

Κεφάλαιο 4: Ο ρόλος και η παρεμβατική λειτουργία του τραπεζικού συστήματος.....69

4.1 Προληπτική και κατασταλτική θεσμική λειτουργία τραπεζών για το φαινόμενο «anti-money laundering».....	69
4.1.1 Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων.....	69
4.1.2 Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος.....	70
4.1.3 Η Επιτροπή Τραπεζικών & Πιστωτικών Θεμάτων.....	71
4.1.4 Βάσει κινδύνου προσέγγιση του φαινομένου.....	72
4.1.5 Συναίνεση του πελάτη.....	72
4.1.6 Ταυτοποίηση του πελάτη.....	74
4.1.7 Ιδιαίτερη εποπτεία.....	75
4.1.8 Οι εταιρείες που κατέχουν μετοχές.....	75
4.1.9 Οι λογαριασμοί των off – shore.....	75
4.1.10 Τα πολιτικά πρόσωπα.....	76
4.2 Οι λογαριασμοί ατόμων σε παράδεισους φορολογίας.....	76

4.2.1 Οι λογαριασμοί πελατών που συναλλάσσονται μέσω Private Banking.....	76
4.2.2 Οι συναλλαγές δεν εφαρμόζουν μεθόδους εποπτείας στα τραπεζικά ιδρύματα.....	76
4.2.3 Οι λογαριασμοί που τηρούν οι μη κερδοσκοπικές ενώσεις προσώπων.....	77
4.2.4 Η δημιουργία επιχειρηματικής δραστηριότητας ενώ δεν υφίσταται φυσικά ο πελάτης.....	77
4.2.5 Εποπτεία συναλλαγών.....	77
4.2.6 Διαχείριση του κινδύνου.....	78
4.3 Λόγοι αδυναμίας εφαρμογής μέτρων.....	79
4.3.1 Ανεπαρκής κατάρτιση.....	79
4.3.2 Άρνηση πελάτη.....	80
4.3.3 Αδυναμία πιστοποίησης στοιχείων πελάτη.....	80
4.3.4 Δυσκολία κατηγοριοποίησης πελάτη.....	80

Κεφάλαιο 5ο: Το διεθνές τραπεζικό θεσμικό πλαίσιο για την καταστολή της παραοικονομίας.....81

5.1 Συστάσεις της FATF.....	82
5.1.1 Αξιολόγηση των κινδύνων.....	82
5.1.2 Συνεργασία και οργάνωση.....	82
5.1.3 Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες πηγές ως ποινικό αδίκημα.....	83
5.1.4 Κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων.....	83
5.1.5 Μ.Κ.Ο.....	83
5.1.6 Οι Νόμοι για το απόρρητο.....	84
5.1.7 Διαχείριση πελατών.....	84
5.1.8 Τήρηση αρχειακών δεδομένων.....	85
5.1.9 Πολιτικά πρόσωπα.....	85
5.1.10 Τραπεζικές συναλλαγές.....	85
5.1.11 Υπηρεσίες εγχρήματων ροών.....	86
5.1.12 Τεχνολογία.....	86
5.1.13 Μεταφορές κεφαλαίων.....	86
5.1.14 Εσωτερικός έλεγχος.....	87

5.1.15 Εσωτερικοί έλεγχοι σε υποκαταστήματα.....	87
5.1.16 Κράτη με κίνδυνο.....	87
5.1.17 Ύποπτες συναλλαγές.....	87
5.1.18 Χρήστες σημαντικής εποπτείας.....	88
5.1.19 Διαφάνεια προσώπων.....	88
5.1.20 Διαφάνεια.....	89
5.1.21 Ρυθμίσεις μη χρηματοπιστωτικών οργανισμών.....	89
5.1.22 Πληροφόρηση.....	89
5.1.23 Αρμόδιες αρχές.....	90
5.1.24 «Εργαλεία» των αρχών.....	90
5.1.25 Μεταφορές μετρητών.....	90
5.1.26 Η δικαστική λειτουργία.....	91
5.1.27 Κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων.....	91
5.1.28 Η έκδοση των δραστών.....	91
5.1.29 Καθοδήγηση.....	92
5.1.30 Συνέπειες.....	92
5.1.31 Συνεργασία.....	92
Συμπεράσματα – Προτάσεις.....	93
Βιβλιογραφία	94
Ξενόγλωσση... ..	94
Ελληνόγλωσση	99

Περίληψη

Ο τραπεζικός τομέας αποτελεί μία από την σημαντικότερη μεταβλητή της οικονομίας μιας χώρας. Για να είναι κραταιή μια οικονομία πρέπει και το χρηματοπιστωτικό της σύστημα να είναι ισχυρό. Το τραπεζικό σύστημα αποτελεί τη «σπονδυλική στήλη» του χρηματοπιστωτικού συστήματος μιας χώρας. Είναι καθοριστικός παράγοντας για την ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας, εξασφαλίζοντας ρευστότητα για την χρηματοδότηση δυναμικών κλάδων της οικονομίας και καινοτόμων επενδυτικών πρωτοβουλιών. Μια χώρα δεν μπορεί να έχει αναπτυγμένη οικονομία δίχως ένα αναπτυγμένο τραπεζικό σύστημα, καθώς επίσης δεν μπορεί να υφίσταται υγιές τραπεζικό σύστημα όταν η οικονομία της χώρας εμφανίζει προβλήματα και δεν στηρίζεται σε γερά θεμέλια. Η μεγάλη χρηματοπιστωτική κρίση έκανε την εμφάνιση της στο τραπεζικό σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και σύντομα μετατράπηκε σε μια παγκόσμια δυναμική οικονομική κρίση. Στην περίπτωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος συνέβη το ακριβώς αντίθετο, ενώ οι ελληνικές τράπεζες εμφάνιζαν σημαντική επαγγελματική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια, η κρίση χρέους που ξέσπασε στην Ελλάδα μεταδίδεται και στο τραπεζικό σύστημα της χώρας.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανασκόπηση και η διερεύνηση του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος καθώς και η σφαιρική εξέταση του τραπεζικού κλάδου της Ελλάδος, επιπρόσθετα, θα γίνει προσπάθεια για την κατανόηση του τρόπου λειτουργίας των τραπεζών, κάτω από θεσμοθετημένους κανόνες και πλαίσια περί κεφαλαιακής επάρκειας. Η επίτευξη της σχετικής ανασκόπησης και επισκόπησης θα πραγματοποιηθεί μέσα από:

- Την παρουσίαση της δομής του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.
- Την αναγνώριση των πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στην Ελλάδα.
- Του ανταγωνισμού και των παραγόντων που επηρεάζουν το περιβάλλον που λειτουργούν.
- Την μελέτη των τραπεζικών δραστηριοτήτων.

- Την ανάλυση των κινήτρων για εξαγορές και συγχωνεύσεις καθώς και την εικόνα που παρουσιάζει ο κλάδος πάνω στο θέμα αυτό.
- Την περιγραφή του κώδικα τραπεζικής δεοντολογίας και του τραπεζικού μεσολαβητή, ως θεσμοθετημένου οργάνου που λειτουργεί νομίμως στην Ελλάδα.
- Την μελέτη και ανάλυση του ρόλου της Επιτροπής της Βασιλείας, του πρώτου και δευτέρου Συμφώνου αυτής για την κεφαλαιακή επάρκεια καθώς και της σπουδαιότητας αυτών.
- Την προληπτική και κατασταλτική θεσμική λειτουργία τραπεζών για το φαινόμενο «anti-money laundering».
- Την επίδραση της χρηματοπιστωτικής κρίσης στον Ελληνικό τραπεζικό κλάδο.

Λέξεις κλειδιά: ελληνικό τραπεζικό σύστημα, χρηματοπιστωτικό σύστημα, τράπεζες Ελλάδας, τραπεζικό σύστημα και κρίση, πιστωτικά ιδρύματα, χρηματοπιστωτική κρίση.

Εισαγωγή

Το Τραπεζικό Σύστημα αποτελεί την καρδιά του χρηματοπιστωτικού συστήματος μιας χώρας. Σε αυτό εντάσσονται οργανισμοί που κατέχουν τον ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα σε αποταμιευτές και πιστούχους, εξασφαλίζοντας τον μετασχηματισμό της ρευστότητας. Το τραπεζικό σύστημα συμβάλλει στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας με την τόνωση της εγχώριας ζήτησης, την χρηματοδότηση δυναμικών κλάδων της οικονομίας και καινοτόμων επενδυτικών πρωτοβουλιών. Η αποτελεσματικότητα της συμβολής τους εξαρτάται από την ύπαρξη αξιόπιστου θεσμικού πλαισίου, το οποίο ρυθμίζει την λειτουργία της κοινωνίας σε οικονομικό επίπεδο και στηρίζει τις αναπτυξιακές διαδικασίες.

Οι τράπεζες, που ονομάζονται και «πιστωτικά ιδρύματα» δέχονται καταθέσεις χρηματικών ποσών και ταυτόχρονα χορηγούν χρηματικά ποσά με τη μορφή δανείων. Οι καταθέσεις στις τράπεζες προέρχονται από ιδιώτες, ιδιωτικές επιχειρήσεις, δημόσιους οργανισμούς κ.λπ., και διακρίνονται σε καταθέσεις όψεως, καταθέσεις ταμιευτηρίου και προθεσμιακές καταθέσεις.

Για να καλύψουν οι τράπεζες το κόστος λειτουργίας τους (μισθούς υπαλλήλων, ενοίκια, ηλεκτρικό ρεύμα, τόκους καταθέσεων κ.λπ.) και να έχουν κέρδος, χορηγούν δάνεια με μεγαλύτερο επιτόκιο από αυτό των καταθέσεων. Η χορήγηση δανείων γίνεται σε ιδιώτες, σε επιχειρήσεις και στο κράτος. Όπως, κάθε επιχείρηση, έτσι και μια τράπεζα έχει ως αντικειμενικό στόχο τη μεγιστοποίηση του κέρδους. Όσο αυξάνονται τα δάνεια που χορηγεί, τόσο αυξάνονται οι τόκοι που εισπράττει και, επομένως, τα κέρδη της. Συνεπώς, μεγιστοποίηση του κέρδους θα σήμαινε, ουσιαστικά, μεγιστοποίηση των χρηματικών ποσών που χορηγεί η τράπεζα.

Υπάρχουν, ωστόσο, δύο σοβαροί περιορισμοί στις δανειοδοτήσεις. Ο ένας προέρχεται από την πολιτική και τους κανονισμούς που επιβάλλει η Κεντρική Τράπεζα, όπως ο

καθορισμός του ποσοστού των ρευστών διαθεσίμων. Τα ρευστά διαθέσιμα είναι ένα απόθεμα χρημάτων που οφείλει να κρατάει η εμπορική τράπεζα στο ταμείο της. Ο άλλος περιορισμός προέρχεται από τις ίδιες τις εμπορικές τράπεζες, που επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την επιστροφή των χρηματικών κεφαλαίων που δανείζουν μαζί με τους τόκους. Γι' αυτό τον λόγο, όταν μια τράπεζα χορηγεί κάποιο δάνειο, φροντίζει να ερευνά την οικονομική κατάσταση του δανειοδοτούμενου και τη δυνατότητα της αποδοτικής χρησιμοποίησης του δανείου, επιδιώκει δηλαδή, την εξασφάλιση των κεφαλαίων της.

Οι δύο παραπάνω επιδιώξεις είναι σε κάποιο βαθμό αντίθετες. Όσο μεγαλύτερος είναι ο όγκος των δανείων που δίνει μια τράπεζα, τόσο πιο πολλά είναι τα έσοδά της και, συνεπώς, τα κέρδη της, αλλά τόσο πιο μεγάλος είναι και ο κίνδυνος απώλειας χρηματικών κεφαλαίων. Τελικά, η πολιτική των δανειοδοτήσεων είναι τέτοια, ώστε να επιτυγχάνονται υψηλά κέρδη, χωρίς υπερβολικούς κινδύνους.

Η κλασική λειτουργία των συμμετεχόντων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα μιας χώρας είναι η άσκηση πίστης. Ως πίστη χαρακτηρίζεται η μεταβίβαση δύναμης εξουσίας οικονομικών πόρων, με τον όρο επιστροφής τους μετά την παρέλευση ορισμένου χρονικού διαστήματος.

Με την πίστη μεταβιβάζονται έναντι ανταλλάγματος, περιουσιακά στοιχεία από οικονομικές μονάδες που τα αποταμιεύουν, σε οικονομικές μονάδες που τα εκμεταλλεύονται για την άσκηση οικονομικών δραστηριοτήτων. Γίνεται φανερό ότι η σπουδαιότητα του ρόλου του χρηματοπιστωτικού συστήματος βρίσκεται σε δύο κυρίως τομείς της οικονομικής ζωής. Πρώτο, στο γεγονός ότι με την παρέμβασή του γίνεται δυνατή η αξιοποίηση των χρηματικών πόρων που διαθέτει η οικονομία και που αλλιώς, ίσως έμεναν αδρανείς. Δεύτερο, στην ευνοϊκή επίδραση που ασκεί στη συνολική αποταμίευση της οικονομίας.

Στα πλαίσια αυτά, οι λειτουργίες που επιτελεί το χρηματοπιστωτικό σύστημα μπορούν να διακριθούν σε:

- *Διάθεση των απαιτούμενων κεφαλαίων για την πραγματοποίηση επενδυτικών σχεδίων. Μείωση του κινδύνου του μεμονωμένου δανειστή να απολέσει τους χρηματικούς του πόρους, με άμεση συνέπεια τη μείωση του κόστους κεφαλαίου.*
- *Αποτροπή καταστάσεων στενότητας ρευστού χρήματος, άρα άρση της πιθανότητας ρευστοποίησης παγίων στοιχείων που συνήθως αποτελεί ζημιά και ανασταλτικό παράγοντα στη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος.*
- *Διάθεση πείρας και ειδικών γνώσεων με στόχο την επιλογή των οικονομικών εκείνων δραστηριοτήτων που θα είναι και οι πλέον παραγωγικές.*
- *Παροχή δυνατότητας στις οικονομικές μονάδες , χρονικής κατανομής των δαπανών. Πρόκειται για βασική υπηρεσία που προσφέρεται σε άτομα και επιχειρήσεις αφού τους επιτρέπει να προσδιορίζουν αυτά και όχι ο χρόνος κτήσης των αγαθών, το χρονικό σημείο στο οποίο θα προβούν σε μία δαπάνη.*

Κεφάλαιο 1ο : Η λειτουργία του τραπεζικού συστήματος

1.1 Το σύστημα τραπεζών: Θεσμικό πλαίσιο

Το σύστημα τραπεζών αποτελεί την κορωνίδα του χρηματοπιστωτικού συστήματος του εκάστοτε κράτους. Στον χώρο αυτό κατατάσσονται θεσμικές αρχές και φορείς που διακατέχουν ρόλο ρυθμιστή μεταξύ οφειλετών και πιστωτών, κάνοντας αυτονόητη την ρευστότητα. Το τραπεζικό σύστημα συντελεί στην ανάταση και μεγέθυνση κάθε εθνικής οικονομίας με ενδυνάμωση της ζήτησης, της άμεσης διάθεσης χρημάτων μέσω των οικονομικών κλάδων παραγωγής, αλλά και καινοτόμων επενδυτικών δραστηριοτήτων. Η αποδοτικότητα της συμβολής τους σχετίζεται με την θεσμοθέτηση ικανού πλαισίου, που επιδρά ουσιαστικά στην συναρμογή της κοινωνίας και υποστηρίζει τις αναπτυξιακές λειτουργίες¹.

Οι τράπεζες αποτελούν σημαντικό μέρος του συνόλου των τραπεζικών οργανισμών και δέχονται καταθέσεις ρευστών χρημάτων και παράλληλα εκταμιεύουν χρήματα παρέχοντας δάνεια. Οι καταθέσεις γίνονται κυρίως από ιδιώτες και επιχειρήσεις και διακρίνονται σε όψεως και ταμιευτηρίου².

Τα τραπεζικά ιδρύματα προκειμένου να ανταποκριθούν στα λειτουργικά στοιχεία κόστους τους, όπως για παράδειγμα: την μισθοδοσία, τα ενοικιοστάσια, την διαφήμιση, τα έξοδα για R&D, τα έξοδα επικοινωνίας κ.λ.π. και για να έχουν αντίστοιχο κέρδος, δανείζουν χρηματικά ποσά με μεγαλύτερο επιτόκιο από το επιτόκιο των καταθέσεων. Τα δάνεια παρέχονται σε πολίτες, σε επιχειρήσεις αλλά και στον κρατικό δημοσιονομικό μηχανισμό³. Η εκάστοτε τράπεζα έχει απότερο στόχο τη μεγιστοποίηση του κέρδους της, όπως άλλωστε επιδιώκει ο εκάστοτε επιχειρηματικός φορέας. Όσο

¹ Blanchard, O., Johnson D., 2012, Macroeconomics: A European Perspective. Prentice Hall.

² Araujo, R. A., (2008). Assessing the efficiency of the anti-money laundering regulation: an incentive-based approach, Journal of Money Laundering Control, Vol. 11, No. 1, pp. 67-75.

³ Frankel J., "Globalization of the Economy", National Bureau of Economic Research <http://www.nber.org/papers/w7858.pdf>

επαυξάνονται τα ασφαλή δάνεια που δίνει ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, τόσο αυξάνονται οι εισπρακτέοι τόκοι άρα κατά αντιστοιχία και τα κέρδη της. Άρα, η αύξηση των προσόδων θα σήμαινε, την αντίστοιχη αύξηση των δανειοδοτήσεων των τραπεζών.

Δύο περιορισμοί υφίστανται στην χορήγηση δανείων. Ο ένας προέρχεται από τους όρους και τις υποχρεώσεις που επιτάσσει η Κεντρική Τράπεζα, όπως ο καθορισμός του όγκου των διαθέσιμων που υπάρχουν σε ρευστότητα. Τα ρευστά διαθέσιμα είναι το απόθεμα διαθέσιμων χρημάτων που πρέπει να κρατάει η εκάστοτε τράπεζα στα ταμεία της. Η έτερη υποχρέωση συσχετίζεται με τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, που επιθυμούν την απόσβεση κεφαλαίων μέσω τοκοπληρωμών. Κάθε φορά που οποιαδήποτε τράπεζα εκταμιεύει δάνειο, επιβάλλεται να διερευνά ουσιαστικά και όχι μόνο τυπικά, την οικονομική επάρκεια φυσικών και νομικών προσώπων και τη δυνατότητα να αντεπεξέρχονται στη δανειοδότηση για τον αιτούμενο σκοπό, επιδιώκει να εξασφαλίζει τα κεφάλαιά της αντίστοιχα⁴.

Οι παραπάνω επιδιώξεις των τραπεζών εμφανίζονται να συγκρούονται. Όσο μεγαλώνει ο όγκος των δανειοδοτήσεων που εκδίδει η εκάστοτε τράπεζα, τόσο περισσότεροι είναι οι πρόσοδοι της από την κερδοφορία, παρόμοιος είναι και ο κίνδυνος «ζημίας» από τα χρηματικά κεφάλαια. Η επιχειρησιακή στρατηγική που καταρτίζει η εκάστοτε τράπεζα για την εκταμίευση δανείων είναι τέτοια, που να επιτυγχάνει κερδοφορία, σταθμίζοντας τους αντίστοιχους κινδύνους⁵.

Το τραπεζικό σύστημα κατέχει αρμοδιότητες που διακρίνονται σε⁶:

- *Εκταμίευση κεφαλαίων για επενδύσεις.*
- *Εκμηδενισμός των κινδύνων των δανειστών να χάσουν συντελεστές κέρδους με ελάττωση κόστους κεφαλαίου.*

⁴ Karafolas S., 2006, "Activities of Greek banks in Balkan countries: a comparative balance sheet and income analysis between affiliate banks in Balkan countries", <http://www-sre.wu-wien.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa06/papers/906.pdf>

⁵ Luiz Fernando Rodrigues de Paula, „Expansion Strategies OF Banks: Does Size Matter?“, Nova Economia, <http://www.face.ufmg.br/novaeconomia/sumarios/v12n2/Paula.pdf>

⁶ Unger, B., Siegel, M., Ferwerda, J., (2006). The Amounts And The Effects Of Money Laundering, Report for the Ministry of Finance, Netherlands.

•Μετριασμός ελέγχου κίνησης κεφαλαίων σε μετρητά, αναστολή ρευστοποίησης παγίων στοιχείων καθώς το κυρίως κόστος και παράγοντα αναστολής λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

•Διάθεση εμπειρίας (*knowhow*), έρευνας & ανάπτυξης (*Research and Development*).

1.2 Ιστορία εθνικού συστήματος τραπεζών

Επί κυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια και εκσυγχρονισμού του ελληνικού κράτους θεωρήθηκε επιτακτική η σύσταση τραπεζικού οργανισμού για στήριξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος αλλά και την υποστήριξη του αγροτικού τομέα. Η Εθνική Χρηματοδοτική Τράπεζα το 1828, οι συνθήκες που επικράτησαν εκείνο το χρονικό διάστημα και η έλλειψη πίστης που επέδειξε το ευρύ κοινό για την λειτουργία της, οδήγησαν στην αναστολή της λειτουργίας της το 1834⁷.

Τον Μάρτη του 1841 συστάθηκε και πρωτοπαρουσιάστηκε η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας, ως ο αναπτυξιακός πυρήνας του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Τα συνολικά κεφάλαια της Εθνικής Τράπεζας ανέρχονταν στο ποσό των 500.000 δραχμών και εξουσιοδοτήθηκε για την έκδοση τραπεζικών γραμματίων. Με διατάγματα που δημοσιεύτηκαν μετέπειτα, εγκαθιδρύθηκαν όροι, δικαιώματα και υποχρεώσεις των μετόχων, ενώ ρυθμίστηκαν διοικητικά και λειτουργικά ζητήματα.

Το 1848 η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας αντιμετώπισε την πρώτη σημαντική κρίση στην ιστορία της λόγω των πολιτικοοικονομικών εξελίξεων στην Ευρώπη, που επέφεραν επιδράσεις στις πιστώσεις που είχαν ανασταλεί. Κατά την ύφεση του εμπορίου, τα πράγματα έγιναν σημαντικά δυσσιώνα, καθώς οι έμποροι δεν είχαν την δυναμικότητα να ικανοποιήσουν τις υποχρεώσεις τους⁸.

Τον Μάιο του 1928 δημιουργήθηκε η εκδοτική τράπεζα και έφερε την ονομασία Τράπεζα της Ελλάδος, στην οποία εκχωρήθηκε το προνόμιο έκδοσης χρημάτων. Στις 1

⁷ Γλύκας Μ., Ξηρογιάννης Γ., Σταϊκούρας Χ., (2006), Οργάνωση και Διοίκηση Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων. Αθήνα, Παπαζήσης.

⁸ Καραβίας, Φ., Μονοκρούσος Π., Μαλλιάρόπουλος Δ., Αναστασάτος Τ., (2012), Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας. Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, Τόμος VII, Τεύχος 1, (Μάιος 2012).

Μαρτίου 1928 η συνέλευση της Εθνικής Τράπεζας τροποποίησε τον οργανισμό λειτουργίας βάσει των νέων δεδομένων⁹.

Το 1929 συστήθηκε η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος που επιφορτίστηκε με την πίστη των αγροτών. Το 1946 δημιουργήθηκε η Νομισματική Επιτροπή, η οποία ήταν αρμόδια για τη χάραξη και την χρηματοπιστωτική πολιτική, με αποτέλεσμα με την πάροδο των ετών να εδραιωθεί στο νομισματο-πιστωτικό στερέωμα.

Το 1982 η Νομισματική Επιτροπή τίθεται εκτός λειτουργίας και η πλειοψηφία των αρμοδιοτήτων της μεταβιβάζονται στην Τράπεζα της Ελλάδος. Με την δημοσίευση του Ν. 2076/1992, συστήθηκε το εκ νέου πλαίσιο του χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας, το οποίο υπέστη ουσιαστικές και μεταρρυθμιστικές μεταβολές¹⁰.

Δυνάμει του Ν. 2076/1992

- *Εμπερικλείστηκε στην νομοθεσία των τραπεζών η κοινοτική νομοθεσία (δεύτερη οδηγία 89/646/ΕΟΚ, με την οδ. 2000/12/εκ).*
- *Συστάθηκαν και εισήχθησαν εννοιολογικοί προσδιορισμοί όπως: Χρηματοδοτικό Ίδρυμα, Μητρική & θυγατρική Επιχείρηση, Υποκατάστημα, Κράτος – Μέλος καταγωγής, υποδοχής, Συντελεστής Φερεγγυότητας.*
- *Έγινε σαφές και θεσμοθετήθηκε το πεδίο ισχύς του Νόμου στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της Ελλάδας, εξαιρουμένης της Τράπεζα της Ελλάδος, το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.*
- *Συστάθηκαν οι όροι και προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα.*
- *Ονομάστηκαν οι προϋποθέσεις αφαίρεσης άδειας λειτουργίας των πιστωτικών ιδρυμάτων.*
- *Καθορίστηκαν οι όροι, οι προϋποθέσεις και οι αρμοδιότητες για σύσταση υποκαταστημάτων τραπεζικών οργανισμών ευρωπαϊκών κρατών στην Ελλάδα.*

⁹ Αγγελόπουλος, Π., (2008), Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Β έκδοση. Αθήνα, Σταμούλης.

¹⁰ Καραβίας, Φ., Μονοκρούσος Π., Μαλλιαρόπουλος Δ., Αναστασάτος Τ., (2012), Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας. Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, Τόμος VII, Τεύχος 1, (Μάιος 2012).

- Οριοθετήθηκε το καθηκοντολόγιο της Τράπεζας της Ελλάδος για το ελεγκτικό έργο στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.
- Συστήθηκε κατάλογος λειτουργιών των ιδρυμάτων στο εθνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Βάσει του Ν. 3601/1997

- Προστέθηκαν στην νομοθεσία της Ελλάδας οι οδ. 2006/48/ΕΚ που αφορούν την άσκηση των θεσμικών λειτουργιών των τραπεζικών οργανισμών και με την οδηγία 2006/49/ΕΚ ορίζεται η επάρκεια των επενδύσεων ιδρυμάτων.
- Επαναπροσδιορίστηκαν οι εννοιολογικοί ορισμοί όπως: Πιστωτικό Ίδρυμα, Χρηματοδοτικό Ίδρυμα, Άδεια Λειτουργίας, Μητρική - θυγατρική Επιχείρηση, Υποκατάστημα, Κράτος – Μέλος καταγωγής, Ίδια Κεφάλαια, Λειτουργικός Κίνδυνος, Ηλεκτρονικό Χρήμα.
- Επανακαθορίστηκαν οι όροι ίδρυσης του ελληνικού χρηματοπιστωτικού ιδρύματος
- Ανακατανεμήθηκαν οι λειτουργίες της Τράπεζας της Ελλάδος για την άσκηση ελεγκτικών λειτουργιών στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.
- Προστέθηκε στην λίστα οι αρμοδιότητες των τραπεζικών οργανισμών.
- Ρυθμίστηκαν θέματα για την δημιουργία ψηφιακού χρήματος και τις υποχρεώσεις των τραπεζών.

1.3 Η λειτουργία του εθνικού συστήματος τραπεζών

Σύμφωνα με την καταργηθείσα υπ. αριθμ. οδ. 77/780/Ε.Ο.Κ. ως χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ορίζεται: «επιχείρηση της οποίας η δραστηριότητα συνίσταται στο να δέχεται καταθέσεις από το κοινό ή άλλα επιστρεπτέα κεφάλαια και να χορηγεί πιστώσεις για λογαριασμό της».

Οι τραπεζικοί οργανισμοί είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της εκάστοτε οικονομίας και διαμέσου των ενεργειών που επιτελούν, έχουν ισχυρή παρουσία στον χώρο, ως

«εργαλεία» της διαδικασίας ανάπτυξης¹¹. Από τα αρχικά πιστωτικά ιδρύματα που δημιουργήθηκαν στην χώρα μας, ήταν η Ιονική Τράπεζα που πρωτοεμφανίστηκε το 1834 έπειτα το 1841 και εμφανίστηκε η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος. Από τότε έως και σήμερα, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μετατράπηκαν από ανταλλάκτες χρημάτων σε κατανομείς των οικονομικών πληροφοριών του συστήματος¹².

Το θεσμικό πλαίσιο των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στη χώρα συστάθηκε με το Ν. 5076/1931 «περί Αωνόμων Εταιριών και Τραπεζών», στο αρ. 10 παρ.1 δυνάμει του οποίου η «*Τράπεζα είναι αι επιχειρήσεις αίτινες, ανεξαρτήτως ετέρου σκοπού αυτών, δέχονται κατ' επάγγελμα καταθέσεις χρημάτων ή άλλων αξιών*». Το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας είναι ευμετάβλητο και εξαρτάται άμεσα από τις εθνικές και διεθνείς οικονομικές συγκυρίες. Οι εμπορικές τράπεζες λειτουργούν με επιχειρηματικές τακτικές, διαμορφώνοντας εναλλακτικό προφίλ ως προς την επιχειρησιακή στρατηγική τους.

Οι διατραπεζικές αγορές είναι ένα μέσο για τη μετατροπή των ταμειακών διαθέσιμων σε κεφάλαιο δανεισμού, καθώς, είναι το άθροισμα των διεργασιών μετατροπής της αποθήκευσης χρημάτων σε δανειακά κεφάλαια. Κύρια αποστολή των χρηματοπιστωτικών οργανισμών ορίζεται η διανομή των αποταμιεύσεων προς τις σημαντικότερες επενδύσεις, επιδιώκοντας την οικονομική και τραπεζική ανάπτυξη. Τα ανωτέρω πραγματώνονται μέσω δανεισμού σε φορείς οι οποίοι δανείζουν αντίστοιχα σε φυσικά και νομικά πρόσωπα.

Οι αρμοδιότητες των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων κατηγοριοποιούνται ως εξής: α) στις *διαμεσολαβητικές υπηρεσίες* και β) στις *υπηρεσίες πληρωμών*. Τα τραπεζικά ιδρύματα είναι ο μεσάζων μεταξύ αποταμιευτών και πιστωτών δανειοδοτώντας και αποδέχοντας τα χρήματα που καταθέτει το κοινό, αυξάνοντας την απόδοση¹³.

Το νομικό πλαίσιο λειτουργίας των τραπεζικών οργανισμών στην χώρα μας, βασίστηκε στις σχετικές οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, νομοθετείται με το Νόμο 3601/07.

¹¹ Τράπεζα της Ελλάδος «Το Χρονικό της Μεγάλης Κρίσης-Τράπεζα της Ελλάδος 2008-2013», Αθήνα.

¹² Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: μια γενική επισκόπηση, 2011, οικονομικό δελτίο Τράπεζας της Ελλάδος, τεύχος 35.

¹³ Σπύρου Σ. (2003), «Αγορές Χρήματος και Κεφαλαίου» εκδ. Ευγ. Μπένου.

Δυνάμει του Νόμου, ορίζεται ότι: «Πιστωτικό ίδρυμα είναι η επιχείρηση, η δραστηριότητα της οποίας συνίσταται στην αποδοχή καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων από το κοινό και στη χορήγηση δανείων ή λοιπών πιστώσεων για λογαριασμό της, καθώς και το ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος».

Βάσει του ανωτέρου Νόμου, οι τραπεζικοί οργανισμοί ιδρύονται με τη νομική μορφή των ανωνύμων εταιρειών. Οι παρεχόμενες υπηρεσίες των τραπεζών που μπορούν να προσφέρουν τα πιστωτικά ιδρύματα αναφέρονται αναλυτικά στην οδ. 2006/48/EK, στον Νόμο 3601/07 και στην οδηγία 2004/39/EK.

Οι δραστηριότητες που διενεργούν οι τράπεζες είναι οι κάτωθι:

1. Αποδοχή καταθέσεων και κεφαλαίων
2. Δανειοδοτήσεις
3. Μακροχρόνιες χρηματοδοτικές μισθώσεις
4. Πληρωμές και μεταφορές κεφαλαίων
5. Έκδοση διαφόρων ειδών μέσων πληρωμής
6. Εγγυητικές επιστολές
7. Συναλλαγές σε :
 - μέσα αξιόγραφα
 - προθεσμιακά συμβόλαια
 - κινητές αξίες
 - συνάλλαγμα
 - συμβάσεις ανταλλαγής συναλλάγματος
8. Συμμετοχές σε τίτλους και παροχή συσχετιζόμενων υπηρεσιών
9. Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών
10. Μεσολάβηση στις διατραπεζικές συναλλαγές
11. Μίσθωση θυρίδων
12. Έκδοση ψηφιακού χρήματος

Ο ρόλος των Κεντρικών Τραπεζών διακρίνεται εύκολα και επηρεάζεται αναλόγως τον βαθμό ανεξαρτησίας από την εκτελεστική εξουσία. Συνήθως, μέλημα των Κεντρικών

Τραπεζών είναι η στήριξη της οικονομίας βάσει τραπεζικής πολιτικής, κατέχοντας το μονοπώλιο της έκδοσης χρημάτων¹⁴.

Το πλαίσιο λειτουργίας της Τ.τ.Ε., από το 2000, έχει παρεισφρήσει στο Ευρωσύστημα, που περιλαμβάνει την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα καθώς και τις Κεντρικές Τράπεζες των κρατών-μελών. Έκτοτε η Τράπεζα της Ελλάδος συμβάλλει σημαντικά στην στοχοθεσία και στην εκτελεστική πολιτική του Ευρωσυστήματος.

1.4 Το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα

Το τραπεζικό σύστημα στην χώρα μας συνιστά ένα ουσιαστικό εργαλείο στην εφαρμογή της χρηματοπιστωτικής πολιτικής, κατέχοντας ως κέντρο βάρους τις τράπεζες. Οι τράπεζες δύναται να ρυθμίζουν την προσφορά και ζήτηση χρήματος επηρεάζοντας άμεσα τις εθνικές οικονομίες και τις παραγωγές των χωρών¹⁵.

Οι προσφερόμενες υπηρεσίες των τραπεζών είναι αξιόπιστες και συναρμολογούνται με τις οδηγίες της Ε.Ε. για την ασφάλεια του πολίτη δημιουργώντας ασφαλιστικές δικλείδες διαφάνειας. Τα πιστωτικά ιδρύματα συνιστούν ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία δομής της εκάστοτε οικονομίας και συμμετέχουν ενεργά, στηρίζοντας την εν γένει αναπτυξιακή διαδικασία. Από τα πρώτα πιστωτικά ιδρύματα που συστήθηκαν στην Ελλάδα ήταν η Ιονική Τράπεζα και μετά η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος. Οι Τράπεζες έχουν εξελιχθεί σε διανομείς χρηματοοικονομικών πληροφοριών στο οικονομικό σύστημα. Ο κλάδος των τραπεζών στην Ελλάδα καθ' όλη την διάρκεια της λειτουργίας του, κατείχε σημαντική θέση στο οικονομικό γίνεσθαι της χώρας. Η δημοσιονομική κρίση που ξέσπασε στη Ελλάδα επηρέασε ισχυρά το χρηματοπιστωτικό σύστημα, αναγκάζοντας τις τράπεζες στην λήψη σημαντικών μέτρων ασφαλείας για να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητά τους¹⁶.

¹⁴ Σπύρου Σ. (2003), «Αγορές Χρήματος και Κεφαλαίου» εκδ. Ευγ. Μπένου.

¹⁵ Γεωργακόπουλος Θ., Πάσχος Π., (2003), «Εισαγωγή στη Φορολογία», Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα.

¹⁶ Καραβίας, Φ., Μονοκρούσος Π., Μαλλιαρόπουλος Δ., Αναστασάτος Τ., (2012), Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας. Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, Τόμος VII, Τεύχος 1, (Μάιος 2012).

Οι τράπεζες στην Ελλάδα δεν επηρεάστηκαν από την παγκόσμια κρίση, καθώς δεν επένδυσαν σε προϊόντα υψηλού ρίσκου. Αναφέρουμε ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στην χώρα μας δεν ενδιαφέρονταν να κάνουν επενδύσεις σε αυτά τα ομόλογα, αφού οι πιο πολλές είχαν ταχεία ανάπτυξη στην Ευρώπη και στα Βαλκάνια. Ειδικότερα, οι εγχώριες τράπεζες ανέπτυξαν ένα δίκτυο με περίπου 3.387 φυσικά καταστήματα τραπεζών και 5.680 ΑΤΜ και εργαζόντουσαν περίπου πενήντα χιλιάδες υπάλληλοι.

Μετά από την χρεοκοπία της L.Brothers το 2008, τα έσοδα στις καταθέσεις των τραπεζών της Ελλάδας επέδειξαν σημαντική άνοδο, επιδεικνύοντας την πίστη των πελατών με κύριο εγγυητή το τραπεζικό σύστημα. Παρά την παγκόσμια τραπεζική και δημοσιονομική κρίση δημιουργήθηκαν αρκετά καταστήματα τραπεζών. Παρατηρούμε σημαντική δραστηριοποίηση των ελληνικών τραπεζών στον βαλκανικό χώρο. Οι ελληνικοί χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί διαθέτουν 51 θυγατρικές και παραρτήματα καταστημάτων. Η κρίση στην Ελλάδα κατέληξε το χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας στην δύσκολη συγκυρία να αντιμετωπίσει απλήρωτους δανεισμούς και πολλές δυσλειτουργίες καθώς και χαμηλή πίστη και εμπιστοσύνης από το κοινό¹⁷.

Οι περιορισμένες πληροφορίες που λαμβάνουν γνώση οι πολίτες, η δυσμενή οικονομική κατάσταση της χώρας μας & η αβεβαιότητα οδήγησαν τους εγχώριους και διεθνείς επενδυτές και πολίτες να προωθήσουν τα κεφάλαιά τους εκτός χώρας. Οι ενέργειες αυτές επέφεραν πολλές δυσλειτουργίες στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και στην εν γένει οικονομία της Ελλάδος¹⁸.

1.5 Η οργάνωση του συστήματος τραπεζών

1.5.1 Τράπεζα της Ελλάδος

Η Τράπεζα της Ελλάδος είναι η κεντρική εθνική τράπεζα. Η λειτουργία της άρχισε το 1927 βάσει του Πρωτοκόλλου της Γενεύης και λειτούργησε το 1929. Με έδρα της την Αθήνα είναι κάτοχος δεκαεπτά υποκαταστημάτων, τριαντατεσσάρων πρακτορείων & εννέα θυρίδων στην Ελλάδα.

¹⁷ Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2011), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010.

¹⁸ Τραγάκης Γ, (1998), Οργανωμένο Έγκλημα και Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Το 2001 η Τ.τ.Ε. υπάγεται στο Ευρωσύστημα, αποτελούμενο από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Έκτοτε η Τ.τ.Ε. επιδιώκει τον ίδιο σκοπό με το Ευρωσύστημα, το οποίο εφαρμόζει αντίστοιχες δημοσιονομικές πολιτικές. Η Τ.τ.Ε. είναι αρμόδια για την επίτευξη της ευρωπαϊκής νομισματικής πολιτικής στην χώρα μας για ένα ασφαλές τραπεζικό σύστημα. Ο σκοπός που ορίζεται στον κανονισμό της έχει να κάνει με την εξασφάλιση της σταθερότητας του επιπέδου τιμών. Οι αρμοδιότητές της κατέχονται από διοικητική και λειτουργική ανεξαρτησία και ελέγχονται από το ελληνικό Κοινοβούλιο¹⁹.

Τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες της Τ.τ.Ε. αποδίδονται παρακάτω.

1.5.2 Αρμοδιότητες της Τράπεζας της Ελλάδος

- *Οργανώνει την διαχείριση των διαθεσίμων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας σε συνάλλαγμα και χρυσό βάσει κατευθυντήριων οδηγιών της²⁰.*
- *Επιβλέπει τα συστήματα πληρωμής, με απότερο στόχο την αποτελεσματικότητα και την αξιοπιστία. Στο πλαίσιο της αρμοδιότητας αυτής, εποπτεύει το σύστημα Διατραπεζικής Συνεργασίας και το Τμήμα Συμψηφισμού. Από τον Μάιο του 2008, λαμβάνει μέρος στην δράση Target «2» , το τραπεζικό σύστημα άμεσης μεταφοράς κεφαλαίων.*
- *Επιδιώκει την οικονομική σταθερότητα και τον μετριασμό των τραπεζικών κρίσεων.*
- *Συλλέγει, ταξινομεί και αξιολογεί τα στατιστικά δεδομένα από διάφορα νομισματικά ιδρύματα.*
- *Εκδίδει χαρτονομίσματα και κέρματα καθώς είναι αρμόδια για την κυκλοφορία και διαχείριση των τραπεζογραμματίων.*
- *Ελέγχει τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και ειδικότερες κατηγορίες επιχειρήσεων του τραπεζικού τομέα.*

¹⁹ Tullock, G., 1996, "Legal heresy", Economic Inquiry

²⁰ Τράπεζα της Ελλάδος «Το Χρονικό της Μεγάλης Κρίσης-Τράπεζα της Ελλάδος 2008-2013», Αθήνα.

- *Εποπτεύει τους αναλογιστικούς και ασφαλιστικούς οργανισμούς και τους μεσίτες αυτών που επιτελούν παρόμοιες διεργασίες.*
- *Είναι αρμόδια για τη διαχείριση και εποπτεία του Συστήματος Παρακολούθησης Συναλλαγών.*
- *Επιδιώκει την διαχείριση και των εθνικών συναλλαγματικών διαθεσίμων που βρίσκονται σε μορφή συναλλάγματος και χρυσού της Τ.τ.Ε. και του Κράτους.*
- *Αποτελεί εντολοδόχο για το κράτος.*
- *Δημοσιοποιεί στοιχεία που αφορούν την οικονομία της χώρας και διεξάγει έρευνες και εκθέσεις.*

Για το 2016 στην Ελλάδα υπήρχαν χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες που παρέχονταν από 487 πιστωτικούς οργανισμούς, οι οποίοι ταξινομούνται ως εξής:

- *49 χρηματοπιστωτικά ιδρύματα με παραρτήματα καταστημάτων στην χώρα μας.*
- *348 τραπεζικοί οργανισμοί με έδρα σε έτερη χώρα του οικονομικού χώρου της Ευρώπης,*
- *59 φορείς τραπεζικών οργανισμών.*

1.5.3 Τραπεζικοί οργανισμοί με έδρα ή κατάστημα

Βάσει στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδας, το 2012 στην χώρα μας ήταν χωροθετημένα και υπό λειτουργία 49 χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (έναντι 56 το 2011), ειδικότερα²¹:

- *31 χρηματοπιστωτικά ιδρύματα εδράζονται στην χώρα μας και τελούν υπό την εποπτεία της Τράπεζας της Ελλάδος αμοιβαίως αναγνωριζόμενα δυνάμει του Νόμου 3601/07,*
- *έντεκα καταστήματα τραπεζικών οργανισμών που εδρεύουν σε κράτη μέλη της Ευρώπης και εποπτεύονται από τις αρχές των κρατών μελών που προέρχονται τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα,*
- *6 υποκαταστήματα χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων εδράζονται σε ευρωπαϊκές χώρες,*
- *Το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων έχει εξαιρεθεί.*

²¹ Τράπεζα της Ελλάδος «Το Χρονικό της Μεγάλης Κρίσης-Τράπεζα της Ελλάδος 2008-2013», Αθήνα.

Το 2013 άφησαν την Ελλάδα τέσσερα καταστήματα τραπεζικών οργανισμών με έδρα έταιρο ευρωπαϊκό κράτος, 1 υποκατάστημα με έδρα εκτός Ευρώπης και 5 χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σταμάτησαν να λειτουργούν έπειτα από την εκκαθάρισή τους²².

1.5.4 Χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί από απόσταση

Πέραν των ανωτέρω χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που κατέχουν παρουσία στην ελληνική τραπεζική αγορά ακόμη 374 πιστωτικά ιδρύματα παρέχουν τραπεζικές υπηρεσίες στην ελληνική αγορά, τα ανωτέρω ιδρύματα εδράζονται σε έτερο κράτος της Ε.Ε.. Στα ανωτέρω χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ασκείται ισχυρή εποπτεία από τις χώρες προέλευσης τους και απεστάλησαν στην Τ.τ.Ε.²³

Το χρονικό διάστημα 2012-2013 οι τράπεζες αυξήθηκαν περί 9%, με ιδρύματα προερχόμενα από Βέλγιο, Γερμανία, Γαλλία και Βρυξέλλες.

Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι το 71% (Δεκέμβριος 2015) των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που είναι εγκατεστημένοι στην χώρα μας, λειτουργούν εξ αποστάσεως σε κράτη μέλη της Ευρώπης.

1.5.5 Υπόλοιποι οργανισμοί τραπεζικού συστήματος

Στην χώρα μας το 2017, έχουν συσταθεί εξήντα ένα εταιρείες στον τραπεζικό τομέα, που ειδικεύονται στην παροχή υπηρεσιών στις οποίες ασκεί εποπτεία η Τράπεζα της Ελλάδος.

²² Φλώρος, Α. (2010)., “Φορολογική Λογιστική, Φορολογία Εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, λογιστική και πρακτική αντιμετώπιση”, 4η Έκδοση, Σύγχρονη εκδοτική, Αθήνα.

²³ Μιχαλόπουλος, Γ., (2011), Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στην διάρκεια της κρίσης. Συλλογικός Τόμος της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ, Ενότητα Γ: Κρίση και ελληνικές τράπεζες.

1.6 Η οικονομική λειτουργία των κεντρικών τραπεζικών συστημάτων

Σήμερα, εκάστοτε χώρα περιλαμβάνει στο χρηματοπιστωτικό της σύστημα την κεντρική της τράπεζα. Οι κεντρικές τράπεζες συνήθως επιτελούν αρμόδιες για την σύσταση πολιτικών νομισμάτων κάθε χώρας.

Η κεντρική τράπεζα είναι επιφορτισμένη με τις εξής λειτουργίες²⁴:

- *Κατέχει το μονοπωλιακό δικαίωμα να εκδίδει τραπεζικά νομίσματα και ειδικότερα το προνόμιο έκδοσης.*
- *Χαράσσει πολιτική νομίσματος που διασφαλίζει σταθερές τιμές στο εθνικό οικονομικό σύστημα*

Τα πιο σημαντικά μέτρα είναι τα εξής:

- *Προβλέπονται υποχρεωτικά ποσά που δεσμεύουν τις καταθέσεις των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων από την κεντρική τράπεζα. Με την μετατροπή της αναλογίας αναγκαστικής δέσμευσης χρημάτων, η κεντρική τράπεζα εποπτεύει και εμβόλιμα παρεμβαίνει για να ρυθμίσει την χρηματαγορά. Αναγκάζει τους χρηματοπιστωτικούς φορείς να μετατρέπουν τα χρήματά τους σε τίτλους τραπεζών μέσω αγοράς, για να συμπεριληφθεί στην έλλειψη των καταθέσεων που δύναται να δημιουργηθεί .*
- *Το ανα-προεξοφλητικό επιτόκιο. Οι τραπεζικοί οργανισμοί λαμβάνουν δανεισμό από την κεντρική τράπεζα με συγκεκριμένο επιτόκιο. Όταν διαφοροποιείται το αναπροεξοφλητικό επιτόκιο οι κεντρικές τράπεζες κάνουν παρέμβαση στις χρηματαγορές, με την δυνατότητα αυτή οι τράπεζες να χρησιμοποιούν εναλλακτικές τακτικές για «ψάρεμα» κεφαλαίων για να επικαλύψουν ελλείμματα ρευστότητας ή γενικότερα να διαχειριστούν δυσλειτουργίες του ισολογισμού τους.*

²⁴ Καραβίας, Φ., Μονοκρούσος Π., Μαλλιαρόπουλος Δ., Αναστασάτος Τ., (2012), Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας. Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, Τόμος VII, Τεύχος 1, (Μάιος 2012).

- *Η ύπαρξη των ανοιχτών αγορών κάνει τις κεντρικές τράπεζες να εισέρχονται ταχέως στις χρηματαγορές ειδικά όταν συμμετέχουν σε αγοροπωλησίες του δημοσίου τομέα σε συγκεκριμένες τιμές και αποδόσεις.*
- *Καθίσταται η αρχή που εποπτεύει το τραπεζικό σύστημα. Εποπτεύει την ομαλή ροή της λειτουργίας της χρηματοπιστωτικής αγοράς και την αξιοπιστία των τραπεζικών ιδρυμάτων και ορίζεται ως εγγυητής στις αποταμιεύσεις των πολιτών.*
- *Στην οικονομία σήμερα, ότι παράγεται από την συνολική δραστηριότητα, αναλώνεται ή αποθηκεύεται. Με τον όρο «κατανάλωση» δύναται η χρήση προς ανάλωση παραγόμενων προϊόντων σε αγαθά πρόσκαιρης φύσεως. Το μέρος του εισοδήματος που δεν κάνει χρήση, παραμένει για κατανάλωση στο μέλλον για κάλυψη αναγκών που θα προκύψουν.*
- *Η αποταμίευση δεν συσχετίζεται με την μετακύλιση της κατανάλωσης. Οι αξίες που συσσωρεύονται και δεν αναλύονται αλλά αποταμιεύονται, δύναται να αποτελέσουν μελλοντικές επενδύσεις, που θα παράγουν θετικές ωφέλειες στο σύνολο της οικονομίας.*
- *Είναι θεμιτό να διοχετεύεται προς επένδυση το σύνολο της αποταμίευσης. Στο στάδιο του κύκλου της οικονομίας, παρουσιάστηκαν οι συναλλακτικές μονάδες ως αγαθό, τρόπος συναλλαγής και αποταμίευσης και πιο μετά ως ένας τρόπος αποτίμησης. Πέρασε από πολλά στάδια και διακυμάνσεις φτάνοντας στην παρούσα οντότητα του.*
- *Παρουσιάστηκε η ανάγκη για σύσταση ενός οργανισμού, ο οποίος θα αποτελεί τον πυλώνα της πίστης της κοινωνίας καθώς ο κρατικός μηχανισμός εγγυάται την λειτουργική δυναμικότητα και αποτελεσματικότητα αυτού. Το σύστημα αυτό επιφορτίζεται με την διοχέτευση των αποταμιεύσεων στις επενδύσεις και αποτελεί τον έμπιστο διαμεσολαβητή προσφοράς και ζήτησης χρήματος.*

1.7 Η μετεξέλιξη των τραπεζικών οργανισμών

Το εθνικό και διεθνές τραπεζικό σύστημα, πέρασε από διαφορετικά στάδια εξέλιξης και μετεξέλιξης. Οι ποικίλες πορείες και μορφές εξέλιξης κατείχαν ως κεντρικό άξονα την

εξασφάλιση μέσου συναλλαγής, με κύριο εγγυητή το κράτος, ώστε να παρέχει αποταμιεύσεις για επένδυση²⁵.

Υπάρχει ένας σημαντικός προβληματισμός που αφορά την κατανομή του αθροίσματος των επενδύσεων σε οικονομικούς κλάδους. Η κατανομή αυτή πραγματώνεται από τραπεζικούς οργανισμούς, που ρυθμίζουν τα χρηματικά ποσά δανεισμών και που θα δοθούν. Η χρηματοοικονομική δραστηριότητα της εκάστοτε χώρας δύναται να επηρεάσει την οικονομική πορεία μιας χώρας καθώς και την ανάπτυξή της επιβραδύνοντάς την ή εξελίσσοντάς την με ταχύτατους ρυθμούς. Ο τραπεζικός τομέας αναλαμβάνει καίριες τραπεζικές πρωτοβουλίες για την κεφαλαιουχική συμμετοχή στην λειτουργία των επιχειρήσεων.

Όλα τα οικονομικά συστήματα των χωρών βασίζονται και επικουρούνται από την λειτουργία του τραπεζικού συστήματος, το οποίο εποπτεύεται από αρμόδιους εθνικούς φορείς. Η έκδοση τραπεζογραμματίων είναι μια ευθύνη του εκάστοτε κρατικού μηχανισμού, όμως οι τραπεζικοί μηχανισμοί είναι αρμόδιοι να προσαρμόσουν την ποσότητα και ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος.

²⁵ Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2011), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010.

Κεφάλαιο 2ο: Τραπεζικό σύστημα

2.1 Έννοια τραπεζικού συστήματος

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της εκάστοτε χώρας αποτελούν τους θεσμικούς οργανισμούς σε κάθε εν χρήματι οικονομία. Στην χώρα μας, όπως αναφέρθηκε η πρώτη τράπεζα που ιδρύθηκε ήταν η Ιονική Τράπεζα το 1835 και έπειτα η Εθνική Τράπεζα, η οποία συστήθηκε το 1842. Το νομικό πλαίσιο για τις τράπεζες στην χώρα μας δημιουργείται με το Ν.5076/31²⁶.

Εκτός του ανωτέρω θεσμικού πλαισίου, έχουν γίνει απόπειρες για ποικίλες προσεγγίσεις για την έννοια του τραπεζικού οργανισμού. Μια από αυτές τις προσεγγίσεις οριοθετεί ότι η Τράπεζα αποτελεί έναν οργανισμό που διενεργεί πιστωτικές εργασίες για επαγγελματικούς λόγους. Μια ακόμη προσέγγιση αναφέρει ότι η τράπεζα αποτελεί έναν οργανισμό που συγκεντρώνει κοινωνική αποταμίευση και παρέχει κερδοφορία σε ποικίλους κλάδους της οικονομίας. Στην Οδηγία της ΕΟΚ (77/80) αναφορικά με τα πιστωτικά ιδρύματα εννοιολογικά προσδιορίζεται ως τράπεζα νοείται η επιχείρηση, που η δραστηριότητά της συνίσταται στο να αποδέχεται καταθέσεις ή λοιπές επιστροφές κεφαλαίων χορηγώντας αντίστοιχες πιστώσεις»²⁷.

²⁶ Αγγελόπουλος, Π., (2008), Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Β έκδοση. Αθήνα, Σταμούλης.

²⁷ Karafolas S., 2006, "Activities of Greek banks in Balkan countries: a comparative balance sheet and income analysis between affiliate banks in Balkan countries", <http://www-sre.wu-wien.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa06/papers/906.pdf>

Στις μέρες μας, το θεσμικό πλαίσιο για την ίδρυση και λειτουργία των τραπεζών, διέπεται από την «Επιτροπή Βασιλείας III» αλλά και στο χρηματοπιστωτικό περιβάλλον ορίζεται: «Πιστωτικό Ίδρυμα συνιστά επιχείρηση, η δραστηριότητα της οποίας αναφέρεται στην αποδοχή καταθέσεων ή λοιπών κεφαλαίων και στη δανειοδότηση ή παροχή πιστώσεων για λογαριασμό της»²⁸.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελεί τον βασικό πυλώνα του τραπεζικού συστήματος, το οποίο αποτελείται από τις αντίστοιχες αγορές, τα προϊόντα, τις παρεχόμενες υπηρεσίες και τους τραπεζικούς οργανισμούς. Βασική συνιστώσα του τραπεζικού συστήματος αποτελεί η άνευ εμποδίων μεταφορά κεφαλαίων από τις κερδοφόρες μονάδες της οικονομίας στις μη κερδοφόρες.

Στην χώρα μας, το ενεργητικό των τραπεζών αποτελεί το 75% του συνολικού ενεργητικού του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Επιπρόσθετα, είναι αποδεκτό ότι η αποδοτική λειτουργία των τραπεζικών οργανισμών, που συσχετίζεται με τη αξιοπιστία του τραπεζικού συστήματος προσδίδει την ικανότητα στα φυσικά και νομικά πρόσωπα να λαμβάνουν υπηρεσίες με βέλτιστη ποιότητα και περιορισμένη οικονομική επιβάρυνση²⁹.

2.2 Ο ειδικός ρόλος του συστήματος τραπεζών

Το σύστημα τραπεζών λειτουργεί αναπτυξιακά για την οικονομική πορεία του εκάστοτε κράτους. Ο συγκεκριμένος ρόλος του συστήματος τραπεζών προσδιορίζει την συμβολή αυτών στην άμεση και ανεπηρέαστη παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, ο περιορισμός των οποίων δύναται να επιφέρει αρνητικά οικονομικά αποτελέσματα³⁰.

Βασική λειτουργία ενός τραπεζικού συστήματος αποτελεί η διανομή κεφαλαίων από ποικίλες αποταμιευτικές πηγές προς τους επενδυτές. Εντός του οικονομικού συστήματος οι τράπεζες αναλαμβάνουν να περατώσουν διαμεσολαβητικό ρόλο, πέραν της κινητοποίησης των αποταμιευτικών ενεργειών και κουλτούρας, συντελούν στη

²⁸ Αγγελόπουλος, Π., (2008), Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Β έκδοση. Αθήνα, Σταμούλης.

²⁹ Αγγελόπουλος, Π., (2008), Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Β έκδοση. Αθήνα, Σταμούλης.

³⁰ Γλύκας Μ., Ξηρογιάννης Γ., Σταϊκούρας Χ., (2006), Οργάνωση και Διοίκηση Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων. Αθήνα, Παπαζήσης.

συλλογή και επεξεργασία των πληροφοριών για το περιβάλλον των επιχειρήσεων και της εν γένει οικονομίας αναλύοντας και διαχειρίζοντας βέλτιστα τον κίνδυνο.

Η βελτιστοποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος συντελεί στην οικονομική ανάπτυξη διαμέσω της παροχής πληρέστερης πληροφορίας και του περιορισμού του συναλλακτικού κόστους. Επιπρόσθετα, συντελεί στη αύξηση της παραγωγικότητας και της αποδοτικότητας του τραπεζικού τομέα, ενθαρρύνοντας και προωθώντας την αποταμίευση διευκολύνοντας έτσι το χαρτοφυλάκιο επενδύσεων. Τα ανεπτυγμένα χρηματοπιστωτικά συστήματα διαθέτουν τη δυνατότητα να παρέχουν πιο αποτελεσματικά μεγαλύτερα ποσά κεφαλαίων από τους αποταμιευτές στους επενδυτές, ενώ το χρηματοπιστωτικό σύστημα περιορίζει τον επενδυτικό κίνδυνο και το ρίσκο³¹.

Οι υπηρεσίες που προσφέρονται από τις τράπεζες διευκολύνουν τις οικονομικές δραστηριότητες με πολλούς τρόπους. Η τραπεζική διαμεσολάβηση δύναται να αντιμετωπίσει ποικίλα προβλήματα όπως: ο ηθικός κίνδυνος, η δυσμενής επιλογή, παρέχοντας κεφάλαια προς αποταμίευση. Επίσης συμβάλλει στον περιορισμό του κόστους συναλλαγών μέσω ενός μηχανισμού συσσώρευσης επιπρόσθετων κεφαλαίων από διάφορους αποταμιευτές και τη παροχή τους προς επένδυση.

Το τραπεζικό σύστημα διαθέτει πλήθος διαμεσολαβητών στους οποίους οι τράπεζες συνιστούν μεμονωμένη κατηγορία. Η δημιουργία νέων τραπεζικών οργανισμών διαφοροποιείται σημαντικά από τις κλασσικές και παραδοσιακές λειτουργίες αναφορικά με το πλήθος των χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων. Οι τράπεζες όπως συστήθηκαν τα τελευταία τριάντα έτη, καθώς και τα τραπεζικά προϊόντα που προσφέρουν έχουν συρρικνώσει σημαντικά την βασική δραστικότητα των τραπεζικών συστημάτων, καθώς δεν υπάρχει συντονισμένο σχέδιο για την προσέλκυση καταθέσεων όψεως, καταθέσεων ταμειυτηρίου και προθεσμιακών καταθέσεων καθώς και παροχή ποικίλων ειδών δανεισμού.

Μια νέα τάση των τραπεζικών ιδρυμάτων είναι η προσπάθεια τους να εισέρχονται σε καινοτόμους χώρους και να παράγουν τραπεζικά προϊόντα με την δημιουργία θυγατρικών εταιριών ή συμμετέχοντας στο κεφάλαιο και στη λειτουργία

³¹ Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2011), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010.

διαμεσολαβητικών εταιριών, όπως για παράδειγμα χρηματιστηριακές εταιρίες ή εταιρείες αμοιβαίων κεφαλαίων³².

2.3 Η προ-κρίσης οικονομία

Το νεοσύστατο περιβάλλον αφού εντάχθηκε η χώρα μας στην ενιαία οικονομική και νομισματική ένωση επέδρασε θετικά στις αναμενόμενες προσδοκίες και την οικονομική δραστηριότητα. Κατά τα έτη 2001 έως 2008 η οικονομία μεγεθύνθηκε με ποσοστιαίο ρυθμό 4%, ο οποίος μειώθηκε στο 3.2% κατά μ.ο. την περίοδο 2001 έως 2009. Η ανάπτυξη αυτή στηρίχθηκε στην ζήτηση της χώρας, που μεγεθυνόταν με ρυθμό 4.4%, καθώς συνωθούνταν σημαντικά από την ιδιωτική κατανάλωση, η οποία συσχετίζεται από την αύξηση των εισοδημάτων και του δανεισμού. Οι επενδυτικές τάσεις για πάγιο κεφάλαιο αυξάνονταν με μεγαλύτερο μέσο ετήσιο ρυθμό (8%), σημαντικό μέρος εξ αυτών αναφερόταν κατοικίες, βάσει των χαμηλότοκων δάνειων και των προσδοκιών για άνοδο των εισοδημάτων, πολλαπλασιάστηκε δυναμικά κατά την οκταετία με ρυθμό 10%. Επιπρόσθετα, και άλλες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου αυξήθηκαν με σημαντικό ρυθμό της τάξης του 7%.

Ο πληθωρισμός ήταν χαμηλός για τα δεδομένα της χώρας μας και διαμορφώθηκε στο 3% ανά έτος κατά μ.ο., αλλά ήταν υψηλότερος περίπου κατά 2 μονάδες από το μ.ο. της ευρωζώνης και αυτό είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Γίνεται εκτίμηση ότι από την ένταξη τα χώρας μας στην ενιαία οικονομική και νομισματική ένωση έως το 2009, η διεθνής ανταγωνιστικότητα είχε περιοριστεί στο 15% βάσει τιμών καταναλωτή και κατά 19% βάσει του εργασιακού κόστους, από την άλλη μεριά η εξαγωγική δυναμικότητα σε σταθερές τιμές αυξήθηκε με περιορισμένο μέσο ετήσιο ρυθμό κατά 3% την οκταετία 2001 έως 2008³³.

Από τα ανωτέρω διαφαίνεται ότι η ιδιωτική κατανάλωση, ενισχύεται σημαντικά από την αύξηση των εισοδημάτων και του δανεισμού, ενώ οι επενδύσεις σε ακίνητη περιουσία, συνεισέφεραν θετικά στην άνοδο των οικονομικών δραστηριοτήτων κατά το

³² Καραβιάς, Φ., Μονοκρούσος Π., Μαλλιαρόπουλος Δ., Αναστασάτος Τ., (2012), Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας. Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, Τόμος VII, Τεύχος 1, (Μάιος 2012).

³³ Μαρίας Ν., (2010), Το νέο μνημόνιο, η μαύρη βίβλος για την Ελλάδα. Αθήνα, εκδόσεις επίκαιρα.

διάστημα 2000 έως 2008, ενώ η συνεισφορά στην άνοδο των επενδύσεων ήταν περιορισμένη³⁴.

2.4 Το σύστημα τραπεζών πριν την περίοδο της κρίσης

Το τραπεζικό σύστημα της χώρας μας μη παρεκκλίνοντας από την διεθνή οικονομική πορεία μας ευρίσκοντο σε μια φάση ανάπτυξης και ευημερίας. Η συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην οικονομία της χώρας μας και της ευρωζώνης ενισχύθηκε σημαντικά. Τόσο οι λογαριασμοί καταθέσεων όσο και οι πιστωτικοί λογαριασμοί του επιχειρηματικού αλλά και του ιδιωτικού χώρου στις τράπεζες πολλαπλασιάστηκαν σημαντικά. Για παράδειγμα, το 2006, οι καταθέσεις ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος ήταν 105% ως μέσος όρος των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 80% στην χώρα μας, ενώ μεταβλήθηκε από 65% και 50% αντίστοιχα το 1986. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην χώρα μας, ο περιορισμός των πιστώσεων κατά την δεκαετία του 1990, αναφέρεται και στις καταθέσεις, αλλά και στους δείκτες για την διάρθρωση των τραπεζικών ισολογισμών.

Μία από τις βασικές μεταβλητές επιτυχίας ήταν η εξέλιξη της χρηματοδοτικής επάρκειας. Τα ποσά χρηματοδότησης των τραπεζικών οργανισμών της χώρας μας από την αγορά ακολούθησε άξια λόγου πορεία. Η ικανότητα για άντληση μακροπρόθεσμης ρευστότητας ενδυναμωνόταν σημαντικά, καθόσον οι αγορές γίνονταν πιο οικειότερες στον χρηματοπιστωτικό κίνδυνο. Η ανακατανομή του χρέους στις δυνάμεις της αγοράς για το συνολικό χρηματοπιστωτικό σύστημα περιήλθε περίπου τα 15 δισεκατομμύρια ευρώ ή το 6% του παθητικού τους ετησίως. Κατά το 2008 παρατηρήθηκε σημαντική κινητικότητα με ισχυρή βάση, μια κεφαλαιαγορά προσβάσιμη σε νέους εκδότες με σημαντικά περιθώρια στον ευρωπαϊκό χώρο και εξ αφορμής των θετικών εκθέσεων για την δυναμικότητα και τις επιτυχίες του τραπεζικού συστήματος. Γίνεται μνεία ότι η χρηματοδότηση των τραπεζικών συστημάτων της χώρας μας, οριοθετούταν κατά μέσο όρο το 11% του παθητικού τους, όταν στις υπόλοιπες αγορές της ευρωπαϊκών κρατών υπερέβαινε το 25% μεσοσταθμικά, υπογραμμίζοντας την εξάρτηση και συσχέτιση των χρηματοπιστωτικών συστημάτων από εξωτερικές πηγές. Όμως το κενό αυτό μειωνόταν

³⁴Μιχαλόπουλος, Γ., (2011), Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στην διάρκεια της κρίσης. Συλλογικός Τόμος της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ, Ενότητα Γ: Κρίση και ελληνικές τράπεζες.

σημαντικά, καθόσον με τη παροχή των αποθεματικών τους σε δάνεια και υποχρεώσεις πελατών, τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά συστήματα ήταν υποχρεωμένα να συντελέσουν στην ρευστότητα με μακροχρόνια μορφή δανεισμού. Κατά αυτόν τον λόγο, αξιολογήθηκαν με τον βέλτιστο τρόπο βάσει συνθηκών που επικρατούσαν, για να εξυπηρετηθούν αυξανόμενα οικονομικά μεγέθη στην χώρα μας και στο εξωτερικό³⁵.

Η τάχιστα άνοδος των πιστώσεων από τις καταθέσεις συσχετιζόταν με τον περιορισμό των εθνικών αποταμιεύσεων και την αύξηση των ελλειμμάτων αλλά και του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Επιπρόσθετα, η σημαντική αύξηση των πιστώσεων προς τα φυσικά πρόσωπα συνέστησε μία ψευδεπίγραφη εικόνα ευημερίας η οποία δεν συσχετιζόταν με την οικονομική κατάσταση της χώρας.

Ειδικότερα, από την μεριά του ενεργητικού, καίτοι η χώρα μας ξεκίνησε με χαμηλό δείκτη δανεισμού ως προς το σύνολο του ενεργητικού, και παρά τον περιορισμό προς τα τέλη του 1990, ο υψηλός ρυθμός για πιστωτική επέκταση προσέλκυσε τον υπό εξέταση δείκτη πιο ψηλά από τον δείκτη της ευρωζώνης, όπου είχε μία περιοριστική τάση συρρίκνωσης και σε παρόμοιο επίπεδο της Αμερικής, όπου παρέμενε μη μεταβαλλόμενος. Αντισταθμίζοντας τον περιορισμό των λογαριασμών καταθέσεων, μεγεθύνθηκε η χρηματοδότηση των τραπεζών από τις αγορές, ενώ αυξήθηκε ο κίνδυνος για ρευστότητα, όπως η οικονομική κρίση έφερε στην επιφάνεια³⁶.

2.5 Αδύνατα σημεία του συστήματος

Την περίοδο προ κρίσης, παρουσιάστηκαν αδύνατα σημεία στο μάνατζμεντ και το governance σε πληθώρα πιστωτικών ιδρυμάτων και σχετικά με θεματολογία που σχετίζεται με την διοίκηση κινδύνων. Πιο συγκεκριμένα, η αίολη γνώση και η ανάμειξη των Δ. Σ. και των διοικήσεων στην ανάληψη και διαχείριση κινδύνων αλλά και το αδύνατο σημείο να αντιληφθούν με ευκρίνεια και να τηρήσουν ένα μέσο επίπεδο κινδύνων, οδηγώντας προβλήματα μεταξύ των απειλών που οι τράπεζες επιφορτίζονταν και στους κινδύνους που τα μέλη των Δ.Σ. θεωρούσαν ότι έχουν ληφθεί υπόψιν. Ακόμη, είναι αξιοσημείωτη η επιρροή, η ιεραρχία, καθώς και αμοιβές και

³⁵ Σπύρου Σ. (2003), «Αγορές Χρήματος και Κεφαλαίου» εκδ. Ευγ. Μπένου.

³⁶ Τράπεζα της Ελλάδος «Το Χρονικό της Μεγάλης Κρίσης-Τράπεζα της Ελλάδος 2008-2013», Αθήνα.

ανταμοιβές των στελεχών που διαμόρφωναν το επίπεδο πωλήσεων και προσόδων συναρτήσει των αντίστοιχων διοικητικών στελεχών και εποπτεία των απειλών³⁷.

Επιπρόσθετα, υπήρξε απόσταση μεταξύ συχνότητας πληρωμών και αμοιβών κατά ένα έτος και του χρόνου που απαιτείται για να απορροφηθούν οι αρνητικές εξωτερικότητες από ποικίλες πολιτικές ανάληψης κινδύνων, συνέβαλε στην περαιτέρω ανάληψη κινδύνων με στόχο την επίτευξη κερδών. Ειδικότερα, οι οικονομικές – μισθολογικές πολιτικές αμοιβών και πληρωμής των εργαζομένων βασίστηκαν στις πωλήσεις και στην κερδοφορία, αλλά και στα συστήματα επιμέτρησης ατομικής επίδοσης καθόσον απέτυχαν να ενσωματώσουν την μακροοικονομική μορφή κερδοφορίας. Τα εν λόγω συστήματα δεν συσχετίζονταν με το κόστος των ζημιών και το κόστος του κεφαλαίου προς κάλυψη μη αναμενόμενων ζημιών.

Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί το τραπεζικό σύστημα το οποίο δεν είχε συγκεντρώσει σημαντικά κεφάλαια για την φάση ανάκαμψης του οικονομικού κύκλου και δεν είχε συστήσει μηχανισμούς διευκόλυνσης και απορρόφησης εξωτερικότητων που εμφανίστηκαν κατά την περίοδο της ύφεσης.

Ακόμη, η περιοριστική ρευστότητα των αγορών αποτέλεσε σημαντικό πρόβλημα της οικονομικής κρίσης ήδη από το 2008 με την οριακή πτώχευση της τράπεζας επενδύσεων «BearSterns» και έφτασε στο απόγειό το 2009 με την πτώχευση του τραπεζικού ομίλου L.Brothers. Οι πτυχές αυτές της κρίσης ανέδειξαν τα αδύναμα σημεία των τραπεζών καθόσον στήριζαν το αναπτυξιακό σχέδιο του δανειακού χαρτοφυλακίου ή την επένδυση σε πολύπλοκα περιουσιακά στοιχεία, από βραχυπρόθεσμη μορφή δανεισμού.

Η παραοικονομική αγορά για πλήθος ετών υποεκτιμούσε τους κινδύνους και λάμβανε μεγάλους κινδύνους επιδιώκοντας την εύκολη και άμεση κερδοφορία λαμβάνοντας θετική αξιολόγηση από δημοφιλείς οίκους, επενδύοντας για ίδιο λογαριασμό, κάνοντας χρήση μορφών βραχυχρόνιου δανεισμού για να πολλαπλασιαστεί αποδοτικότητα αυτών. Αυτή η μορφή δανεισμού εγκαταλείφθηκε άμεσα κατά την περίοδο κρίσης και

³⁷ Τομάρας, Π. (2003), Τραπεζικό Μάρκετινγκ. Αθήνα, Πέτρος Τομάρας.

πολλαπλασίασε τα προβλήματα, μετακυλώντας και διασπείροντας ευρέως τον πανικό και την μείωση των τιμών των περιουσιακών στοιχείων.

Ένα ακόμη ζήτημα που προέκυψε από τη διεθνή οικονομική κρίση είναι αυτό της λειτουργίας των εκτός χρηματιστηρίου αγορών, οι οποίες εκ φύσεως λειτουργούν μεταξύ μεγάλων χρηματοοικονομικών οργανισμών και ελέγχονται από τις αρμόδιες αρχές. Όσον αφορά την αγορά των συμβολαϊακών ανταλλαγών πιστωτικού κινδύνου, καθόσον το ποσό σε ονομαστική αξία εκτινάχθηκε από το μηδέν το 2002 σε πάνω από εβδομήντα τρις εκατ. ευρώ το 2008 καθόσον υπήρξε η κατηγορία για την συμβολή στην κρίση και παράταση αυτής. Πλήθος φορέων και οργανισμών πρότειναν λύσεις για μεταβολή στην λειτουργική δομή της εν λόγω αγοράς ή και του πλήρη περιορισμού τους.

Τέλος, οι διεθνείς θεσμικές αρχές προσδίδαν σημαντική ευελιξία στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σχετικά με τη διάρθρωση των οικονομικών στοιχείων τους. Έτσι δημιουργούνταν συμπεριφορές στρέβλωσης αναφορικά με τη διαχείριση των χρηματοδοτικών κινδύνων, καθόσον είχε παγιωθεί η αντίληψη ότι τα ισχυρά χρηματοπιστωτικά συστήματα ήταν «ώριμα», για να προστατεύουν του ίδιους οργανισμούς τους από την κατάρρευση. Στο σημείο αυτό συνίστατο ένα σφάλμα αποτυχίας του τραπεζικού συστήματος για να ανιχνεύει, να επεξεργάζεται, να μετράει και να μπορεί να αντιμετωπίζει τους κινδύνους ρευστότητας³⁸.

2.6 Συγχωνεύσεις τραπεζικών οργανισμών

Οι εξαγορές και συνενώσεις χρηματοπιστωτικών οργανισμών είναι ένα φαινόμενο το οποίο πάντα ήταν ο κύριος πυλώνας του ενδιαφέροντος για την αγορά και τις δυνάμεις της αγοράς, αλλά και του ερευνητικού τομέα, λόγω της σημαντικότητας του τραπεζικού συστήματος για τα οικονομικά της εκάστοτε χώρας. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της χώρας μας έπειτα από την εισαγωγή της χώρας μας στην οικονομική και νομισματική ένωση, αλλά και με την άφιξη του νομίσματος του ευρώ και στην χώρα

³⁸ Τράπεζα της Ελλάδος «Το Χρονικό της Μεγάλης Κρίσης-Τράπεζα της Ελλάδος 2008-2013», Αθήνα.

μας ξεκίνησαν να ψάχνουν νεότερες πηγές προς ανεύρεση εσόδων σε καινοτόμες αγορές, με περιορισμένα στοιχεία κόστους³⁹.

Ο χρηματοπιστωτικός τομέας έχει γνωρίσει τα τελευταία χρόνια μία δυναμική ροπή για συγχωνεύσεις. Η ροπή αυτή διαφαίνεται κυρίως στις οικονομικά ισχυρότερες χώρες, καθόσον έχει συγκεντρώσει το ενδιαφέρον της παγκόσμιας ερευνητικής κοινότητας.

Η ροπή για υπερ-συγκεντρώσεις κεφαλαίων και συγχωνεύσεις τραπεζών βάσει χρηματοπιστωτικών θεωριών συσχετίζεται με ποικίλους λόγους, όπως λόγου χάριν ο περιορισμός των στοιχείων κόστους, η ολοένα αυξανόμενη ισχύς της αγοράς, ο περιορισμός και η μεγάλη κατανομή του κινδύνου και των απειλών, αλλά και λόγοι που συσχετίζονται με την Ε.Κ.Ε. (C.S.R.).

Οι εξαγορές και οι συγχωνεύσεις αναφέρονται στη κατανομή μεγάλου μέρους ιδιοκτησίας μια εταιρείας που εξαγοράζεται από μια άλλη εταιρεία πληρώνοντας το αντίστοιχο κόστος για την εξαγορά της. Η μεταβίβαση-αγορά επιτυγχάνεται με καταβολή μετρητών ή με χρηματιστηριακές μετοχές. Σε ποικίλες περιπτώσεις, ακόμα και η αγορά περιορισμένου μετοχικού πακέτου ή μέρος του ιδιοκτησιακού συνόλου, δύναται να εξασφαλίσει στο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που εξαγοράζεται ουσιαστική εποπτεία, εάν με τη εξαγορά αυτή δύναται να επηρεάσει τις στρατηγικές της τράπεζας που εξαγοράζεται, ή εάν τα υπόλοιπα ποσοστά ιδιοκτησίας αυτής της τράπεζας είναι κατετμημένα.

Η συνένωση επιτυγχάνεται όταν δύο (2) ή περισσότερα τραπεζικά ιδρύματα παραχωρούν την θέση τους σε ένα τραπεζικό σύστημα. Η συγχώνευση περατώνεται όταν ένας (1) τραπεζικός οργανισμός ή εν γένει εταιρεία, δίνει χρήματα ή μετοχές για να αγοράσει μία άλλη και την συνενώνει σε μια συνολική δομή, ενώ συνηθίζεται να διατηρούν την αρχική ταυτότητα της εξαγοράζουσας τράπεζας⁴⁰.

Από τις συνενώσεις των τραπεζικών οργανισμών προκύπτουν θετικά αλλά και αρνητικά στοιχεία, τα θετικά στοιχεία είναι τα κάτωθι:

³⁹ Σπύρου Σ. (2003), «Αγορές Χρήματος και Κεφαλαίου» εκδ. Ευγ. Μπένου.

⁴⁰ Τράπεζα της Ελλάδος «Το Χρονικό της Μεγάλης Κρίσης-Τράπεζα της Ελλάδος 2008-2013», Αθήνα.

α) Η βελτιστοποίηση της αποδοτικότητας των μετοχών. Οι συγχωνεύσεις δίνουν μια οικονομική δυναμικότητα στον όμιλο που κερδίζει την επενδυτική εμπιστοσύνη, εξασφαλίζοντας την αύξηση της τιμής. Αυτή αυξάνεται περισσότερο εάν ακολουθήσει άνοδος του μετοχικού κεφαλαίου, όλα αυτά που προαναφέραμε αναφέρονται σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα. Μακροχρόνια άνοδος των μετοχών θα εμφανιστεί εάν ο τραπεζικός όμιλος αυξήσει την κερδοφορία του τα επόμενα έτη.

β) Η καταπολέμηση του διαρκώς αυξανόμενου ανταγωνισμού προϋποθέτοντας ότι ο τραπεζικός όμιλος θα παρέχει καινοτόμες τραπεζικές υπηρεσίες και προϊόντα ποιότητας σε ιδιαίτερα ανταγωνιστικές τιμές, δηλαδή με χαμηλότερη προμήθεια και περιορισμένα επιτόκια. Τα ανωτέρω προϋποθέτουν την μείωση του λειτουργικού κόστους και ιδιαίτερα των μισθοδοτικών δαπανών των εργαζομένων.

γ) Η ολιγοπωλιακή δύναμη και ο πολλαπλασιασμός των κερδών των τραπεζικών ιδρυμάτων. Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί πολλαπλασιάζουν τα επιτόκια των λογαριασμών καταθέσεων και χορηγήσεων στην λιανική αγορά, ενώ δεν δύναται να κάνουν το ίδιο στην χονδρική αγορά όπου οι πελάτες έχουν και άλλες προτάσεις⁴¹.

δ) Η ανάγκη για την σύσταση των τραπεζικών ιδρυμάτων υψηλής δυναμικότητας μέσω συνενώσεων ως επιβάλλει η πρόοδος της τεχνολογίας και της καινοτομίας, η οποία αναπροσαρμόζει τις οικονομίες κλίμακας για την παραγωγή και διανομή των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Οι νέες τεχνολογίες, η έρευνα και η ανάπτυξη που είναι για τις πιο πολλές περιπτώσεις έχουν ιδιαίτερο κόστος. Οι υπηρεσίες τηλεφωνικής, διαδικτυακής και επιχειρηματικής τραπεζικής προσδίδουν δυναμικότερες οικονομίες κλίμακας από τα δίκτυα των διά ζώσης καταστημάτων.

ε) Τα πρόσφατα μέσα για της διαχείριση του χρηματοπιστωτικού κινδύνου, όπως τα στοιχεία εκτός προϋπολογισμού που δίνουν εγγυήσεις, τυγχάνουν εφαρμογής με πιο αποτελεσματικό τρόπο από μεγάλης δυναμικότητας τραπεζικά ιδρύματα.

⁴¹ Τράπεζα της Ελλάδος «Το Χρονικό της Μεγάλης Κρίσης-Τράπεζα της Ελλάδος 2008-2013», Αθήνα.

στ) Η αποδοτικότερη αντιμετώπιση της απευθείας σύνδεσης καταθετών και αυτών που λαμβάνουν δάνειο πέραν του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί συστήνουν θυγατρικές επιχειρήσεις οι οποίες δύναται να προσφέρουν ποικίλα τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες πέραν των τυπικών δανειοδοτήσεων. Οι συνενώσεις κεφαλαίων, τραπεζών και θυγατρικών επιχειρήσεων έχουν ως στόχο να δημιουργήσουν ισχυρές νέες και μεγάλες θυγατρικές με απώτερο σκοπό την προσφορά σημαντικού εύρους τραπεζικών υπηρεσιών μέσω ομίλων τραπεζών.

Τα αρνητικά σημεία και των συνενώσεων τραπεζών είναι τα κάτωθι:

α) Πιθανόν το προσωπικό των τραπεζικών ιδρυμάτων που συγχωνεύονται να αντιμετωπίσουν δυσκολίες προσαρμογής με το νέο προσωπικό και συνεργάτες, τις νέες κουλτούρες και τα νέα καθήκοντα.

β) Οι δυσλειτουργίες των υποκαταστημάτων ή άλλων εγκαταστάσεων που δύναται να μην είναι χρήσιμες έπειτα από τη συνένωση, επιβαρύνοντας σημαντικά το κόστος λειτουργίας λόγω κόστους ενοικίων.

γ) Είναι αβέβαιο εάν θα εγκριθεί η συνένωση που προτείνεται από τις αρχές εποπτείας του τραπεζικού συστήματος.

δ) Είναι αβέβαιο εάν θα διατηρηθεί η τραπεζική δραστηριότητα που συνενώνονται και κατά πιο μέρος κάποιο σημαντικό μέρος των παρεχόμενων δραστηριοτήτων από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που συγχωνεύονται θα επικαλυφθεί από την συνένωση.

ε) Εάν η εθνική αγορά είναι πλήρως ανταγωνιστική, ενώ υπάρχουν ευκαιρίες για την κτήση σημαντικότερου μεγέθους της αγοράς και έπειτα από προσφορά εξατομικευμένων τραπεζικών υπηρεσιών.

2.7 Η επέκταση τραπεζών της χώρας μας

Η επέκταση των τραπεζικών ομίλων της χώρας μας, σε βαλκανικές χώρες, εμφανίστηκε στην δεκαετία του '90 και αποτέλεσε αιτιατό της συμπόρευσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας μας και της εθνικής οικονομίας συναρμόζοντας με τα πρότυπα των χωρών της Ευρώπης. Η εδραίωση του τραπεζικού συστήματος δημιούργησε την ανάγκη για επέκταση πέραν του ελλαδικού χώρου. Οι βαλκανικές χώρες, λόγω κοντινής απόστασης και γεωγραφικής γειννίαςης παρήγαγαν ανταγωνιστικές συνθήκες προσδιορίζοντας τον νέο χώρο δράσης για τους τραπεζικούς οργανισμούς της χώρας μας⁴².

Η προσαρμογή των χωρών των βαλκανίων σε καθεστώς νεοφιλελεύθερης οικονομίας, οι μεταρρυθμιστικές αλλαγές, τα προγράμματα για ιδιωτικοποιήσεις και οι προοπτικές για οικονομική μεγέθυνση συντέλεσαν σημαντικά στοιχεία για την προσέλκυση τραπεζικών οργανισμών στον γεωγραφικό χώρο.

Σε πρώτο στάδιο, οι ελληνικές τράπεζες επεκτάθηκαν στα Βαλκάνια για την εξυπηρέτηση των επιχειρήσεων, που δραστηριοποιήθηκαν στην περιοχή αυτή επεκτείνοντας τις δραστηριότητες τους. Έχοντας λάβει γνώση της δραστηριότητας και του πιστωτικού κίνδυνου των εταιρειών αυτών, τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα επεκτάθηκαν στις χώρες των Βαλκανίων. Τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα πολλαπλασίασαν σιγά σιγά τις δραστηριότητές τους, κάνοντας χρήση της αναδυόμενης αγοράς του κλάδου της τραπεζικής και λαμβάνοντας υπόψιν των επενδυτικές ευκαιρίες (αγορά εκτάσεων, οικοπέδων, ακινήτων κ.τ.λ.).

Η δραστηριότητα των τραπεζών επεκτάθηκε στα Βαλκάνια και σε χώρες όπως η Σερβία, FYROM, Αλβανία, Βουλγαρία & Τουρκία. Στα κράτη αυτά τα τραπεζικά συστήματα που επεκτάθηκαν αποτελούν τις ισχυρότερες τράπεζες της χώρας μας, ασχέτως εάν οι περισσότεροι μέτοχοί τους είναι εκτός του ελλαδικού χώρου, οι τράπεζες αυτές είναι η Εθνική Τράπεζα, η Τράπεζα Πειραιώς, η Τράπεζα Alpha Bank & η Τράπεζα Eurobank.

⁴²Γλόκας Μ., Ξηρογιάννης Γ., Σταϊκούρας Χ., (2006), Οργάνωση και Διοίκηση Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων. Αθήνα, Παπαζήσης.

Εξετάζοντας τις τραπεζικές δραστηριότητες στις χώρες των Βαλκανίων μπορούμε να δούμε ξεκάθαρα ότι στις χώρες της Πολωνίας και της Ουκρανίας επεκτάθηκε η Τράπεζα Eurobank, ενώ στην χώρα της Τουρκίας επεκτάθηκε η Εθνική Τράπεζα, στην χώρα της Fyrom επεκτάθηκε η Τράπεζα Alpha bank και η τράπεζα Eurobank. Στην Αλβανία το ενδιαφέρον της τραπεζικής δραστηριότητας είναι από την Εθνική Τράπεζα, την Τράπεζα Πειραιώς και την τράπεζα Alpha Bank. Στην Βουλγαρία το ενδιαφέρον εκφράζεται από την Εθνική Τράπεζα, την Τράπεζα Eurobank και την Τράπεζα Πειραιώς. Το πιο μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η Ρουμανία όπου δραστηριοποιείται δυναμικά η Εθνική Τράπεζα, η Τράπεζα Eurobank, η Τράπεζα Alpha Bank και η Τράπεζα Πειραιώς.

2.8 Συνενώσεις και εξαγορές τραπεζικών οργανισμών

Η οικονομική ύφεση οδήγησε τις τράπεζες του εξωτερικού να αποχωρήσουν από τη χώρα μας, ενώ οι τραπεζικοί οργανισμοί της χώρας μας ήταν υποχρεωμένοι να ενεργήσουν για τη κεφαλαιακή τους ενίσχυση εκ της βάσεώς τους, σ' ένα ιδιαίτερα δύστροπο παγκόσμιο περιβάλλον. Αποτέλεσμα της αναδιάρθρωσης του εθνικού τραπεζικού συστήματος είναι η σύσταση δυναμικών ομίλων Τραπεζών που θα συμβάλουν στην επανεκκίνηση της ανάπτυξης της οικονομίας για την έξοδο της χώρας από την κρίση⁴³.

Η αγορά της Αγροτικής Τράπεζας (ΑΤΕ) από την Πειραιώς έγινε τον Ιούλιο του 2012, ενώ τον Οκτώβριο του 2012 έγινε γνωστή η συμφωνία της Credit Agricole με την Τράπεζα Alpha Bank για τη αγορά της Εμπορικής Τράπεζας. Στα τέλη του Οκτωβρίου του ίδιου έτους η Πειραιώς συμφώνησε με τη τράπεζα Societe Generale της Γαλλίας για την αγορά της Γενικής Τράπεζας. Επιπρόσθετα, η απόκτηση τραπεζών της Κύπρου, που δραστηριοποιούνται στην χώρα μας, από χρηματοπιστωτικό όμιλο της χώρας μας, σε άμεση επικοινωνία και συνεργασία με την Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου, ανακοινώθηκε τον Μάρτιο του 2013 από το Υπουργείο Οικονομικών, ενώ την ίδια μέρα απορροφήθηκαν τα καταστήματα της Τράπεζας Κύπρου και της Λαϊκής από την Πειραιώς. Ακόμη, τον Απρίλιο του 2013 εξαγοράστηκε η Millennium Bank από την

⁴³ Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2011), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010.

Πειραιώς, ενώ ακόμη εξαγοράστηκε το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο από την Τράπεζα Eurobank.

2.9 Ρυθμιστικό πλαίσιο - Basel Committee

Η Επιτροπή της Βασιλείας ή Basel Committee, συστήθηκε το 1974, έπειτα από πρόταση των Κεντρικών Τραπεζών των κρατών της ομάδας Group of 10 (Περιλαμβάνει τα κράτη Βέλγιο, Γαλλία, Καναδάς, Ιταλία, Γερμανία, Ιαπωνία, Σουηδία, Ολλανδία, Ελβετία, Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και Ηνωμένο Βασίλειο), με απώτερο στόχο τη σύσταση ελεγκτικών και εποπτικών guidelines για το σύστημα των τραπεζών.

Η Basel Committee προκειμένου να επιτύχει την αποστολή της, υποστηρίζει και επικουρεί στην βελτίωση της επικοινωνίας μεταξύ κρατών σε θέματα τραπεζικού ελέγχου. Άμεσος στόχος της αποστολής είναι η εγκαθίδρυση και η προώθηση της διασαφήνισης θεματολογίας σχετικής με το σύστημα των τραπεζών και τη λειτουργία του, με απώτερο σκοπό να συσταθεί μια αποδοτική εποπτεία τραπεζών σε διεθνές επίπεδο⁴⁴.

Τα κύρια μέσα για να επιτευχθεί ο εν λόγω σκοπός είναι τα κάτωθι:

- α) Συνδιαλλαγή πληροφοριών για τις προσαρμογές δράσεων ελέγχου και εποπτείας σε επίπεδο χώρας.*
- β) Βελτίωση της αποδοτικότητας κανόνων και εποπτικών τεχνικών του παγκόσμιου διατραπεζικού συστήματος.*
- γ) Εδραίωση προτύπων και εποπτικών κανόνων σε δραστηριότητες και θεματολογία που δύναται να επιτευχθεί αυτό.*

Ένας από τους βασικότερους σκοπούς της εν λόγω Επιτροπής είναι και ο περιορισμός της διαφοράς για τον έλεγχο των τραπεζικών ιδρυμάτων σε διαφορετικά κράτη. Για να καλυφθεί ο στόχος αυτός πρέπει να προωθούνται 2 βασικές αξίες:

- α) Το σύνολο των χρηματοπιστωτικών συστημάτων ανά τον κόσμο δύναται να έχουν εποπτικά συστήματα.*

⁴⁴Luiz Fernando Rodrigues de Paula, „Expansion Strategies OF Banks: Does Size Matter?“, Nova Economia, <http://www.face.ufmg.br/novaeconomia/sumarios/v12n2/Paula.pdf>

β) Επίσης, αυτονόητη είναι η επάρκεια των συστημάτων αυτών.

Το 1ο Σύμφωνο Βασιλείας το 1988 συσχετίζεται ιδιαίτερα με τη εξέλιξη του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος και των μέσων που αναπτύχθηκαν παγκόσμια κατά την δεκαετία του 1980. Η Basel Committee δημιούργησε ένα μοντέλο καταμέτρησης κεφαλαίων που φέρει το όνομα Capital Accord. Επιπρόσθετα, το 1999 εκδόθηκε το θεσμικό πλαίσιο για την εποπτεία του παγκόσμιου διατραπεζικού συστήματος που φέρει το όνομα Βασιλεία (I). Σκοπός αυτού ήταν ο περιορισμός του χρηματοπιστωτικού κινδύνου διαμέσω της θεσμοθέτησης ελάχιστων απαιτήσεων κεφαλαίου.

Το 2000 το θεσμικό πλαίσιο της Βασιλείας (II), αντικατέστησε την προηγούμενη Βασιλεία, αποσκοπώντας στην αποτύπωση των κινδύνων και απειλών που αναλαμβάνονται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και στη συσχέτιση των απαιτήσεων κεφαλαίου μ' αυτούς τους κινδύνους και τις απειλές. Το νεότερο αυτό θεσμικό πλαίσιο αποσκοπεί σε μία πιο άρτια και προσαρμόσιμη προσέγγιση αναφορικά με τη φύση των κινδύνων που αναλαμβάνονται, έχοντας ως σκοπό την προαγωγή της διαχείρισης των κινδύνων και των απειλών από τα τραπεζικά ιδρύματα, συμβάλλοντας στη επίτευξη ενός σταθερού συστήματος, εμπνέοντας εμπιστοσύνη στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και ενισχύοντας την προστασία του καταναλωτή. Οι καινοτόμες προτάσεις της εν λόγω Επιτροπής διακρίνονται σε τρεις (3) κλάδους⁴⁵:

α) Υπολογισμός ελάχιστων κεφαλαιακών υποχρεώσεων έναντι του πιστωτικού κινδύνου με την προσθήκη απαιτήσεων προς κάλυψη τυχόν λειτουργικών κινδύνων (κλάδος 1).

β) Διαδικασία αξιολόγησης κινδύνων (κλάδος 2)

γ) Ενδυνάμωση της πειθαρχίας που επιτάσσει το τραπεζικό σύστημα μέσω καθιέρωσης θεσμικού πλαισίου για την γνωστοποίηση οικονομικών και λοιπών στοιχείων (κλάδος 3).

Στα τέλη του 2010, η Επιτροπή της Βασιλείας ανακοίνωσε τις τελικές προτάσεις ώστε να τροποποιηθεί το πλαίσιο της εποπτείας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων γνωστό και ως Βασιλεία (III) η οποία κατέστη αναγκαία λόγω της παγκόσμιας τραπεζικής και δημοσιονομικής κρίσης. Οι προτάσεις αυτές υπάγονται στις παγκόσμιες πρωτοβουλίες

⁴⁵Luiz Fernando Rodrigues de Paula, „Expansion Strategies OF Banks: Does Size Matter?“, Nova Economia, <http://www.face.ufmg.br/novaeconomia/sumarios/v12n2/Paula.pdf>

για την εποπτεία του τραπεζικού συστήματος από το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ευρέως γνωστό και ως Financial Stability Board και των αρχηγών των είκοσι οικονομικά ισχυρών χωρών (G20). Το νεότερο θεσμικό πλαίσιο προληπτικού ελέγχου είχε ως απώτερο σκοπό τη ενδυνάμωση του χρηματοπιστωτικού κλάδου να απορροφάει κραδασμούς που δημιουργούνται από οικονομικά δυσμενείς συνθήκες, αλλά και στην λειτουργική ενδυνάμωση διαχείρισης κινδύνων, της εταιρικής διακυβέρνησης και της νομιμότητας. Η Βασιλεία (III) η οποία λαμβάνει χώρα από το 2013 έως σήμερα, δίνει έμφαση σε θεματολογία όπως:

- α) Εκπόνηση δεικτών μελέτης ρευστότητας αλλά και πρόσθετων δεδομένων για την παρακολούθηση της ρευστότητας.*
- β) Ορισμός και κανονισμών διαφάνειας για την εποπτεία των ιδίων κεφαλαίων, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον σε ποιοτικότερες δομές κεφαλαίων επιτρέποντας στους τραπεζικούς οργανισμούς να αντιμετωπίζουν ζημιές, ανά πάσα στιγμή.*
- γ) Χρήση του δείκτη μόχλευσης για την εποπτεία των κινδύνων που δύναται να αντιμετωπίσουν οι τραπεζικοί οργανισμοί.*
- δ) Θέσπιση νέων μέτρων για την προαγωγή ενός θεσμικού πλαισίου για την μελέτη επάρκειας κεφαλαίων εξομαλύνοντας τις οικονομικές διακυμάνσεις των κύκλων της οικονομίας, ενώ οι τραπεζικοί οργανισμοί θα σταθεροποιούν τα κεφαλαιακά αποθέματα τους αλλά και τους κύκλους ανόδου της οικονομίας, απορροφώντας τις ζημιές κατά τις φάσεις της ύφεσης και της κρίσης.*
- ε) Θέσπιση πιο αυστηρού κανονισμού για τον υπολογισμό απαιτήσεων κεφαλαίων έναντι πιστωτικών κινδύνων που αντισυμβάλλονται σε συναλλαγές πέραν των χρηματοπιστωτικών συμφωνιών.*

Συμπεραίνοντας, η Βασιλεία (III) έφερε δυναμικά αποτελέσματα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα με αποτέλεσμα να περιοριστεί η κερδοφορία και κεφαλαιακή αποτελεσματικότητα ένεκα⁴⁶:

- α) της ποσοτικής μεγέθυνσης και ανάπτυξης των κεφαλαίων που εποπτεύονται.*

⁴⁶Stubos G., Tsikripis I., "Regional Integration Challenges in South East Europe: Banking Sector Trends", Bank of Greece, Working Paper No 24, 6/2005, <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/Paper200524.pdf>

β) μεγέθυνση των ρευστοποιήσιμων στοιχείων ως μέρος του ενεργητικού, τα οποία είναι μεγεθυμένης πιστωτικής ποιότητας.

γ) πολλαπλασιασμός των προβλέψεων σε αντιδιαστολή με τις επισφαλείς απαιτήσεις λόγω της συσχέτισής τους με τον ορισμό της ζημιάς που αναμένεται.

δ) μεγέθυνση των ρευστοποιήσιμων στοιχείων περιουσίας ως μέρος του συνόλου του ενεργητικού με απώτερο σκοπό τη παγίωση της ρευστότητας δυνάμει αυστηρών κριτηρίων μέτρησης.

ε) περιορισμός των δανειακών διεργασιών, είτε αυξάνοντας το κόστος του δανεισμού, είτε συνδυαστικά και των δύο, καθώς η απαίτηση εποπτείας για υψηλότερη εναρμόνιση των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού σχεδιάζεται ότι θα επηρεάσει τη κύρια λειτουργία για την διαμεσολάβηση χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

στ) ενίσχυση σταθερότητας των πηγών για χρηματοδότηση συσχετίζοντας τις πηγές χρηματοδότησης για την μεγέθυνση του χαρτοφυλακίου δανεισμού.

ζ) Πολλαπλασιασμός των εξόδων για επενδύσεις σε πληροφοριακά συστήματα και δεδομένα προς επίτευξη του πλαισίου ρευστότητας.

η) Ενδυνάμωση της διαχείρισης κεφαλαιακών κινδύνων, η οποία διενεργείται βάσει ολοκληρωμένου πλαισίου σε επίπεδο τραπεζικού ομίλου.

Τα ανωτέρω εφαρμόστηκαν σταδιακά από το 2013 έως σήμερα, ενώ πλήθος εξ αυτών τροποποιήθηκε σε βάθος. Οδηγώντας στα κάτωθι συμπεράσματα, θετικά και αρνητικά⁴⁷:

α) Τα ανωτέρω δεν εφαρμόστηκαν άμεσα, αυτό είχε ως αποτέλεσμα την εφαρμογή τους να είχε δυναμικές επιπτώσεις για την τραπεζική λειτουργία, λόγω του κόστους για την εφαρμογή αυτών. Οι απαιτήσεις κεφαλαίου μεγεθύνθηκαν ιδιαίτερα, ενώ η εφαρμογή των κανονισμών συντελεστών για ρευστότητα μεγεθύνθηκε σε περιπτώσεις μέσω αναπροσδιορισμού του επιχειρηματικού μοντέλου.

β) Από την άλλη μεριά, το γεγονός ότι ορισμένα άρθρα των διατάξεων της Βασιλείας III είναι βέβαιο ότι τροποποιούνται δημιουργώντας ένα ασαφές περιβάλλον, το οποίο δύναται να καθυστερήσει στο να ενστερνιστούν κανονισμοί, καθόσον αυτό γίνεται να επιτευχθεί βάσει διακριτικής ευχέρειας της εκάστοτε εθνικής αρχής. Επιπρόσθετα, τα

⁴⁷Luiz Fernando Rodrigues de Paula, „Expansion Strategies OF Banks: Does Size Matter?“, Nova Economia, <http://www.face.ufmg.br/novaeconomia/sumarios/v12n2/Paula.pdf>

επίπεδα της τραπεζικής κερδοφορίας στο νέο περιβάλλον θα συρρικνώνονται, αλλά και οι κεφαλαιακές αποδόσεις.

Η ανάγκη για προστασία για σταθερό διατραπεζικό σύστημα έναντι του ενδεχομένου εμφάνισης μιας νεότερης οικονομικής κρίσης, όπως προσφάτως αντιμετωπίσαμε είναι επιβαλλόμενη. Επιπρόσθετα, τα νέα θεσμικά δεδομένα χαρακτηρίζονται από σημαντική ρυθμιστική παρέμβαση, ενώ η εμπειρία από την οικονομική κρίση που αντιμετωπίσαμε επιτάσσουν τη λήψη νέων μέτρων σε αυστηρότερο βαθμό.

Όμως πρέπει να εξεταστούν οι κάτωθι κίνδυνοι – απειλές που μπορεί να επηρεάσουν σημαντικά τα δεδομένα:

α) Η εφαρμογή των νέων κανόνων μπορεί, σε ορισμένες τουλάχιστον περιπτώσεις, να οδηγήσει σε περιορισμό της προσφοράς δανειακών κεφαλαίων από τις τράπεζες με αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική πορεία της χώρας. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να γίνουν εκτιμήσεις αναφορικά με την συσχέτιση των μεταβλητών που παρατέθηκαν στη δανειοδοτική δραστηριότητα των τραπεζών, σε περιόδους οικονομικής ανόδου όσο και σε περιόδους κρίσης.

β) Επιπρόσθετα, το χρηματοπιστωτικό σύστημα αθροιστικά πρέπει να αντλήσει από τις δυνάμεις προσφοράς και ζήτησης σημαντικά ποσά από ίδια κεφάλαια (έστω και σε βάθος εξαετίας), με την έκδοση μετοχών, η αναμενόμενη συρρίκνωση για τις αποδόσεις των τραπεζικών κεφαλαίων θα επιφέρει σε μειονεκτική θέση τις επιχειρήσεις άλλων τομέων της οικονομίας, οι αποδόσεις του κεφαλαίου των οποίων δύναται να παραμείνουν σταθερές ή μακροχρόνια να μεγεθύνονται. Όσοι τραπεζικοί οργανισμοί δεν μπορέσουν να βρουν ανάλογα κεφάλαια, πρέπει να συμμορφωθούν στις απαιτήσεις του νέου θεσμικού πλαισίου, περιορίζοντας τη δανειοδοτική τους ικανότητα οδηγώντας σε ενίσχυση της συσσώρευσης του χρηματοπιστωτικού κλάδου, δίχως να εμφανίζονται προφανώς οι επωφέλειες απ' αυτό.

γ) Η ανάγκη για να συρρικνωθεί το κόστος που συνεπάγεται για το τραπεζικό σύστημα η εφαρμογή του νέου θεσμικού πλαισίου δύναται να οδηγήσει σε τραπεζικές καινοτομίες που μπορεί να εκθέσουν τραπεζικούς οργανισμούς σε απειλές που δεν εντοπίζονται εύκολα. Κατ' αυτόν τον λόγο καθίσταται ακόμα πιο μεγάλη η ανάγκη για αναβάθμιση του

θεσμικού ρόλου των ελεγκτικών αρχών για να είναι δυνατότερη η συνεχής εποπτεία για τις εξελίξεις που θα γίνονται, και οι σχετικές συστάσεις για την προσαρμογή και ρύθμιση του θεσμικού πλαισίου.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας μας είναι δύσκολο να τροφοδοτήσει την οικονομία της χώρας μας, έχοντας ως δεδομένη την παγίωση της κατάστασης, που έχει εμφανιστεί αλλά και την έλλειψη εμπειρίας των τραπεζικών οργανισμών στον χώρο της εμπορικής τραπεζικής, ενώ σε περιόδους κρίσης ο πιστωτικός κίνδυνος είναι ιδιαίτερα υψηλός. Επιπρόσθετα, σημαντικό είναι να εξεταστεί το κατά πόσο η ρευστότητα που παρήχθησε παρείχε χρηματοδότηση στην οικονομία ή διοχετεύτηκε σε τραπεζικούς οργανισμούς με απώτερο στόχο την «σωτηρία» αυτών από την πτώχευση.

Η ρευστότητα που μετακίνησε σε επιχειρήσεις του τραπεζικού χώρου ώστε να καλυφθεί το μειωμένο ενεργητικό αλλά και οι ζημιές τους σε ένα ανεπαρκώς εποπτευμένο περιβάλλον και με έμπειρα στελέχη των τραπεζικών αγορών, επομένως αμφισβητείται η δυνατότητα για την προώθηση στην θεσμική οικονομία μέσω ανάπτυξης προϊόντων και τήρησης διαδικασιών των εμπορικών τραπεζών. Στην περίπτωση αυτή μεγεθύνεται η ρευστότητα των οργανισμών του τραπεζικού χώρου που έχουν σημαντικά προβλήματα μέσω της ενίσχυσης που διοχετεύεται από την θεσμική οικονομία. Μια σημαντική παράμετρος που έλαβαν οι οικονομίες ήταν ο περιορισμός των επιτοκίων παρεμβατισμού, δηλαδή των επιτοκίων που οι κεντρικές τράπεζες δανείζουν στα τραπεζικά ιδρύματα, κάτω του 1%, με απώτερο σκοπό το χαμηλό επιτόκιο να μετακυλιστεί σε δανεισμό προς τα φυσικά και νομικά πρόσωπα⁴⁸.

Η ανωτέρω ρύθμιση δεν απέδωσε όσα αναμενόταν, καθόσον δεν υφίσταντο αναφορές για οικονομική μεγέθυνση σε ειδικότερες οικονομίες οδηγώντας στη παγίδα της ρευστότητας. Αντιθέτως, η συσχέτιση πολύ χαμηλών επιτοκίων, υψηλής ρευστότητας και περιορισμένης ζήτησης για κεφάλαια από την θεσμική οικονομία διαμορφώνοντας συνθήκες για σημαντικές επενδύσεις σε τραπεζικά προϊόντα καθώς παρουσιάστηκαν λανθασμένες τιμολογήσεις τραπεζικών προϊόντων και προϋποθέσεις για την διοχέτευση της ρευστότητας σε επικερδείς τοποθετήσεις⁴⁹.

⁴⁸ Μιχαλόπουλος, Γ., (2011), Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στην διάρκεια της κρίσης. Συλλογικός Τόμος της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ, Ενότητα Γ: Κρίση και ελληνικές τράπεζες.

⁴⁹ Μαριάς Ν., (2010), Το νέο μνημόνιο, η μαύρη βίβλος για την Ελλάδα. Αθήνα, εκδόσεις επίκαιρα.

Κεφάλαιο 3ο: Η επίδραση της κρίσης στον τραπεζικό κλάδο της χώρας μας

3.1 Οι επιπτώσεις

Η πρωτοφανής χειροτέρευση του διεθνούς κλίματος για επενδύσεις το 2009 βρήκε τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της χώρας μας μη εκτεθημένα σε «επικίνδυνα» τραπεζικά προϊόντα ή λοιπές επενδύσεις με υψηλό ρίσκο που αποτελούσαν τα κύρια αίτια της χρηματοπιστωτικής κρίσης και είχαν ως αιτιατό την κατάρρευση πλήθους τραπεζών στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και στον ευρωπαϊκό χώρο. Από την άλλη μεριά στην χώρα μας, τα τραπεζικά ιδρύματα επικεντρώθηκαν σε βασικές τραπεζικές διεργασίες και στη ενίσχυση της οικονομίας της χώρας μας. Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι οι πρόσοδοι από καταθέσεις αυξήθηκαν σημαντικά την πρώτη περίοδο έπειτα από την κατάρρευση του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος L.Brothers το 2009⁵⁰.

Καθόσον η χρηματοπιστωτική κρίση άκμαζε, οι δυσλειτουργίες των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων της χώρας μας σιγά σιγά πολλαπλασιάζονται και χειροτερεύουν δυναμικά. Η χειροτέρευση αυτή, συσχετίζεται με το χρηματοπιστωτικό και δημοσιονομικό πρόβλημα της Ελλάδας, αλλά και την δυσχερή χρηματοοικονομική κατάσταση που ήταν επακόλουθη, συνδυαστικά με την αβέβαιη οικονομική πολιτική που έλαβε χώρα, με το ενδεχόμενο για την έξοδο της χώρας μας από την ευρωπαϊκή νομισματική ένωση⁵¹.

⁵⁰ Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2011), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010.

⁵¹ Ίδρυμα οικονομικών και βιομηχανικών ερευνών (IOBE), (2010), Η Ελληνική Οικονομία. Τεύχος 02/10, Αριθμός τεύχους 60, Ιούλιος 2010 (<http://www.iobe.gr>).

Η δυσχερή πορεία της οικονομίας της χώρας μας επηρέασε σημαντικά την δραστηριότητα και την χρηματοοικονομική κατάσταση των φυσικών και νομικών προσώπων με απώτερο αιτιατό την εμφάνιση δυσλειτουργιών και την αδυναμία για αποπληρωμή οφειλών προς τα τραπεζικά ιδρύματα τα οποία προέβησαν σε ειδικότερους διακανονισμούς και απαλοιφές δανεισμών επηρεάζοντας την κεφαλαιακή τους ικανότητα και την ρευστότητα. Τα ανωτέρω εξελίχθηκαν σε παρόμοια χρονική περίοδο που περιορίζονταν η εμπιστοσύνη στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ευρώπης, αλλά και εν γένει στις αναπτυγμένες τράπεζες, ένεκα των δυσλειτουργιών ποικίλων ιδρυμάτων, αιτιατό όλων των ανωτέρων αποτέλεσε η περιορισμένη λειτουργία των τραπεζών. Δεδομένου ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της Ελλάδας συσχέτιζαν την ρευστότητά τους με τις τραπεζικές αγορές, από το 2009 άρχισαν να εμφανίζουν προβλήματα σχετικά με την ρευστότητά τους.

Επιπρόσθετα, πλήθος τραπεζών σε παγκόσμιο επίπεδο δεν ήταν σε θέση να απορροφήσουν τα ελλείμματα που προέκυψαν ένεκα της κρίσης. Έτσι το 2009, οι αγορές άσκησαν σημαντική πίεση στα τραπεζικά ιδρύματα να περιορίσουν τη μόχλευση τους, έχοντας ως αποτελέσματα⁵²:

Τον περιορισμό του κόστους του ενεργητικού τους και έπειτα την μεγέθυνση των ζημιών τους, τον περιορισμό των κεφαλαίων τους και την μείωση της δυνατότητας χορήγησης δανειακών κεφαλαίων σε φυσικά και νομικά πρόσωπα. Την ίδια στιγμή, τα προβλήματα σχετικά με την ρευστότητα ήταν ιδιαίτερα έντονα για μεγάλη χρονική περίοδο, με αποτέλεσμα, πέραν των αρνητικών επιπτώσεων που επήλθαν στην οικονομία, ο κρατικός παρεμβατισμός ήταν επιβεβλημένος προκειμένου να διασωθούν οι τράπεζες. Η παρέμβαση αυτή επέφερε την επιβάρυνση του προϋπολογισμού του κράτους και τη δημιουργία, δημοσιονομικών προβλημάτων και κρίσεων ως μετέπειτα εξελίχθηκαν. Η περίπτωση της χώρας μας διαφέρει. Στη Ελλάδα, τα τραπεζικά ιδρύματα δεν ήταν εκτεθειμένα στις απειλές που επέφεραν τη παγκόσμια τραπεζική κρίση, αλλά η δημοσιονομική κρίση αποτελεί το προϊόν των συσσωρευμένων οικονομικών ανισορροπιών.

⁵² Ιωάννης Ν. Αποστολόπουλος «Ειδικά Θέματα Χρηματοδοτικής Διοικήσεως», έκδοση Γ', Αθήνα Οκτώβριος 2012.

Καθόσον εφαρμόστηκε το P.S.I. που αναφέρεται στη συμμετοχή των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και των ταμείων επενδύσεων, στη διαδικασία για τον περιορισμό του χρέους του δημοσίου, με τέτοιο τρόπο ώστε η διαδικασία να είναι αποδεχόμενη από το σύνολο των οργανισμών και να αποφεύγεται η ανεύρεση στρατηγικών για έξοδο από τους επενδυτές, με απώτερο αιτιατό τη μονομερή εμπλοκή και επιβάρυνση των δανειστών.

Στην χώρα μας, η διαδικασία για το P.S.I. αποφασίστηκε στη σύνοδο των κρατών της Ευρωζώνης τον Ιούλιο του 2011, όπου αποφασίστηκε για τους κατόχους ομολόγων της χώρας μας, ένας στρατηγικός σχεδιασμός για την ανταλλαγή του χρέους τους με νεότερα ομόλογα αυξημένης διάρκειας και με την αποδοχή για την μείωσή τους σε ποσοστό 20% της αξίας τους. Ο πρωταρχικός σχεδιασμός δυστυχώς απέτυχε και στα τέλη του έτους 2011 ελήφθη η απόφαση για την πρόταση ενός νέου προγράμματος που θα απέβλεπε στην μείωση πέραν του 60%.

Τα νεότερα στοιχεία, που δημιουργήθηκαν από την ανασυγκρότηση του P.S.I., με τη δυναμική διεύρυνση της μείωσης στο 54% και η απόφαση της τότε πολιτικής ηγεσίας να μειώσει τα δάνεια που έχουν δανειοδοτήσει τα τραπεζικά ιδρύματα στις Δημόσιες Επιχειρήσεις Κοινής Ωφέλειας, προσπαθώντας να σταθμίσουν οι διοικήσεις των τραπεζικών ιδρυμάτων. Γίνεται μνεία ότι οι τράπεζες της χώρας μας έχουν στην κατοχή τους ομολογίες ποσού 50 δισεκατ. ευρώ.

Οι αρνητικές επιπτώσεις στην παρούσα αξία υπολογίζονται ότι προσεγγίζουν το 80%, δυνάμει των εκτιμήσεων επιτελικών στελεχών των χρηματοπιστωτικών οργανισμών ενώ η ουσιαστική επιβάρυνση περιορίζεται μεταξύ 60-70%. Γίνεται μνεία, ότι οι τράπεζες της χώρας μας έχουν υποστεί την αρνητική του 20% από το αρχικό P.S.I., ενώ τις επιπτώσεις εντείνει η δυνατότητα για τον συμψηφισμό των ζημιών με κέρδη για περίοδο είκοσι (20) χρόνων⁵³.

⁵³ Καραβίας, Φ., Μονοκρούσος Π., Μαλλιαρόπουλος Δ., Αναστασάτος Τ., (2012), Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας. Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, Τόμος VII, Τεύχος 1, (Μάιος 2012).

Σε εκάστοτε περίπτωση και με περιορισμό στο 70% οι εξωτερικότητες από το P.S.I. υπολογίζονται στα 30 δισεκατ. Ευρώ, ενώ θα πρέπει να συνυπολογιστούν οι ζημιές από την χειροτέρευση της υφής των χαρτοφυλακίων δανεισμού αλλά και λοιπές εξωτερικότητες από την συρρίκνωση του δανεισμού με τον οποίο έχουν δανειοδοτήσει τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε διάφορες Δημόσιες Επιχειρήσεις Κοινής Ωφέλειας με εγγυητή το κράτος.

Ειδικότερα, οι εξωτερικότητες (ζημιές) που έλαβαν χώρα προσεγγίζονται στα 30 δισεκατ. ευρώ βάσει σχετικών ανακοινώσεων των τεσσάρων (4) μεγαλύτερων ελληνικών τραπεζών, (Εθνική Τράπεζα, Alpha Bank, Eurobank και Τράπεζα Πειραιώς), ένεκα της συμμετοχικής τους διαδικασίας στην ανταλλαγή των ομολόγων της Ελλάδας αλλά και ένεκα των εξωτερικοτήτων της οικονομικής κρίσης στις ειδικότερες δραστηριοποιήσεις τους⁵⁴.

Η περάτωση του στρατηγικού σχεδιασμού για την ανταλλαγή ομολόγων του κράτους είχε σημαντικές επιπτώσεις στα ίδια κεφάλαια των χρηματοπιστωτικών οργανισμών, αποτέλεσε καθήκον των ελληνικών τραπεζών να βοηθήσουν στον σχεδιασμό αυτό ώστε να εξέλθει η Ελλάδα από την ύφεση που την μαστίζει. Για να αντιμετωπιστούν οι αρνητικές συνέπειες του P.S.I., αλλά και οι επιπτώσεις της ύφεσης στα κεφάλαια εποπτείας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων προβλέπεται στον επικαιροποιημένο χρηματοπιστωτικό σχεδιασμό, με την διασφάλιση της επάρκειας κεφαλαίων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Η ανακεφαλαιοποίηση που θα ολοκληρωθεί από τις ελληνικές τράπεζες θα συντελέσει στην ενίσχυση της αγοραίας ρευστότητας και στη χρηματοδότηση επενδυτικών σχεδιασμών των νομικών προσώπων, συντελώντας στη ανάκαμψη της οικονομίας. Ειδικότερα, συστήνονται συνθήκες για την πραγματική αναδιάρθρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος ώστε να καταστεί ακμαίο και αποδοτικό και να ανταποκριθεί ενισχύοντας τον θεσμικό ρόλο του στην οικονομία. Τα τραπεζικά ιδρύματα δεσμεύονται ότι θα συμβάλλουν στη χρηματοδότηση της οικονομίας της

⁵⁴ Μιχαλόπουλος, Γ., (2011), Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στην διάρκεια της κρίσης. Συλλογικός Τόμος της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ, Ενότητα Γ: Κρίση και ελληνικές τράπεζες.

χώρας μας, των φυσικών και νομικών προσώπων, ώστε να εκκινηθεί η μεγέθυνση της οικονομίας της χώρας μας.

Αναφορικά με τα μεγέθη των τραπεζικών ιδρυμάτων έχουν επιστρέψει στα επίπεδα του 2002, τελευταία χρονιά κατά την οποία Ελλάδα χρησιμοποίησε το νόμισμα της, την δραχμή. Τα αποθέματα των χρηματοπιστωτικών λογαριασμών βυθίστηκαν σε επίπεδα όπως πριν το 2002 ενώ το ίδιο γίνεται και με τις αξίες των ακινήτων. Η χρηματιστηριακή αξία της αγοράς, βρίσκεται στα πιο χαμηλά επίπεδα από ό,τι βρισκόταν στα χρόνια μεταβολής από το νόμισμα της δραχμής στο νόμισμα του ευρώ παρά τα δισεκατομμύρια που εισήχθησαν τα τελευταία χρόνια μέσω της μεγέθυνσης κεφαλαίων⁵⁵.

Οι καταθέσεις και αποταμιεύσεις των φυσικών και νομικών προσώπων, διαμορφώθηκαν στα 130 δισεκατομμύρια ευρώ στα μέσα του έτους 2015, όπου εφαρμόστηκαν τα capital controls. Κατά το διάστημα από τα μέσα του 2001 έως τα μέσα του 2002, κυμαίνονταν σε ποσά (από 120 - 130 δισεκατομμύρια ευρώ) που νοείται ότι οι καταθέσεις επέστρεψαν στα επίπεδα της εποχής που η χώρα μας είχε νόμισμα την δραχμή. Εάν απομονώσουμε τις αποταμιεύσεις των νοικοκυριών, προκύπτει ότι τον Ιούλιο του 2015 ήταν 105 δισεκατομμύρια ευρώ και τον Νοέμβριο του 2001 ήταν 103 δισεκατομμύρια ευρώ. Στον δανεισμό, η διαφορά είναι ιδιαίτερα σημαντική, το 2002 τα φυσικά και νομικά πρόσωπα, χρωστούσαν στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα 70 δισεκατομμύρια ευρώ και το 2015 χρωστούσαν 210 δισεκατομμύρια ευρώ.

Από το σύνολο της κατάστασης οικονομικής θέσης παρατηρείται περιορισμός των δανειακών υποχρεώσεων και απαιτήσεων των οφειλετών κατά 15%, η οποία οφείλεται με τον περιορισμό των χορηγήσεων, κυρίως ένεκα της πώλησης των θυγατρικών εταιρειών από το εξωτερικό, αλλά και στον περιορισμό της χορήγησης νέων δανεισμών στο εσωτερικό αλλά και στη αύξηση των προβλέψεων.

⁵⁵ Ρομποτής Γερ. Γ., Ερευνητής στο τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών : "Η Στρατηγική των Συγχωνεύσεων και των Εξαγορών στον Τραπεζικό Κλάδο: Η περίπτωση της ALPHA BANK", 2008.

Η αντιπροσωπευτική εικόνα από την επίδραση της οικονομικής ύφεσης στο τραπεζικό σύστημα επιτυγχάνεται μέσω της μελέτης για το πώς εξελίσσονται οι καταθέσεις των πελατών. Το σύνολο των εκροών των 40 δισεκατομμυρίων ευρώ οδήγησε σε ουσιαστική μεγέθυνση του δείκτη δανεισμού προς καταθέσεις, παρά την προσπάθεια των τραπεζικών ιδρυμάτων να μειώσουν το ρυθμό χορήγησης δανείων, όπου οι καταθέσεις των πελατών χρηματοδοτούν κάτω από το 40% του συνόλου του ενεργητικού. Ο περιορισμός των καταθέσεων εξισορροπείται με την αντίστοιχη αύξηση της χρηματοδότησης από κεντρικές τράπεζες και οι προβλέψεις για τις επισφαλείς απαιτήσεις για την χρήση και την ζημιά ένεκα του P.S.I. απορρόφησαν το σύνολο της καθαρής θέσης των τραπεζικών ιδρυμάτων.

3.2 Χρηματοδότηση των τραπεζών κατά τη διάρκεια της κρίσης

Η διεθνής χρηματοπιστωτική και δημοσιονομική κρίση που έπληξε την οικονομία της χώρας μας από το 2009 έως το 2018, είχε σημαντικές συνέπειες για το σύνολο του τραπεζικού συστήματος. Αρχικά, παρατηρήθηκε μια σημαντική αύξηση των καταθέσεων, που συσχετιζόταν με τη εισαγωγή κεφαλαίων από χώρες του εξωτερικού ένεκα της αναζήτησης αξιόπιστων τραπεζικών ιδρυμάτων και σημαντικότερων αποδόσεων. Τα τραπεζικά ιδρύματα, προσέφεραν υψηλά επιτόκια για τις καταθέσεις για να προσελκύσουν την ρευστότητα όταν σταμάτησαν οι αγορές χρήματος να λειτουργούν. Εν συνέχεια, από το 2009 και έπειτα, ενώ αρχικά είχαν εμφανισθεί ενδείξεις για ανάκαμψη και μετριασμό της κρίσης, οι καταθέσεις άρχισαν να μετακυλίνουν από τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα όταν στην χώρα μας γινόταν όλο και πιο αισθητή η δημοσιονομική κρίση⁵⁶.

Τα ανωτέρω πολλαπλασιάστηκαν και μεγεθύνθηκαν, καθώς άρχισε να εγκαθιδρύεται η κρίση του δημόσιου χρέους στην χώρα μας και λαμβάνει όλο και πιο μεγάλες διαστάσεις το 2010 και έπειτα. Το ελληνικό κράτος περιόρισε την πρόσβαση στις αγορές και η χώρα μας αναγκάστηκε τον Μάιο του 2010 να ζητήσει βοηθητική χρηματοδότηση από την Ευρώπη. Ακολούθησε ένα χρονικό διάστημα όπου οι προοπτικές της οικονομίας της χώρας μας άρχισαν να κλωνίζονται με τραγική κατάληξη την χρεοκοπία και την έξοδο της Ελλάδας από την ευρωζώνη. Αποτέλεσμα

⁵⁶ Μιχαλόπουλος, Γ., (2011), Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στην διάρκεια της κρίσης. Συλλογικός Τόμος της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ, Ενότητα Γ: Κρίση και ελληνικές τράπεζες.

των ανωτέρω ήταν διαφυγή καταθέσεων και αποθεματικών, προς το εξωτερικό ή σε θυρίδες. Την ίδια στιγμή, η μεγάλη ύφεση οδήγησε σε συρρίκνωση των εισοδημάτων και καταθέσεων. Αυτό ήταν το αποτέλεσμα της συρρίκνωσης της αποταμίευσης, παρά την μεγέθυνση της τάσης για αποταμίευση.

3.2.1 Πρώτη φάση της κρίσης

Οι μεγαλύτερες τράπεζες της Ελλάδος αποφάσισαν, ετεροχρονισμένα μιν, να στρέψουν τις επενδύσεις τους σε άγνωστες αγορές και εμπορεύματα. Αναλυτικότερα, διαπραγματεύτηκαν με παγκόσμιες συντεχνίες για να διεισδύσουν σε αγορές των ΗΠΑ, ώστε να έρθουν σε επαφή με επενδυτές, που έχουν πιστοποίηση (QIB's - Qualified Investment Buyers). Η απόπειρα επικοινωνίας με νέους επενδυτές αποτέλεσε την καλύτερη ανταπάντηση στο μεγάλο πλεόνασμα ευρωπαϊών επενδυτών. Ένας πρωταρχικός ενδιαυσμός των τραπεζών, για συνεργασία με ξένες, πιο ακριβές και μεγάλες μη-ευρωπαϊκές αγορές, έπαψε να υφίσταται, από τη στιγμή που οι αγορές της Ευρώπης έφτασαν σε πλήρωση, αδυνατώντας στην αφομοίωση των ομολόγων από το ελληνικό κράτος και τις τράπεζες, επεκτείνοντας τα όρια πίστωσής τους το δεύτερο μισό του 2007.

Παρόλα αυτά, μετά το καλοκαίρι του 2007, με την όξυνση των προβλημάτων των αγορών κεφαλαίου στα στεγαστικά δάνεια στις ΗΠΑ, οι αγορές περιόρισαν τις επαφές τους, αφού πλέον χάθηκε κάθε ίχνος πίστης από τους επενδυτές σε διεθνείς τράπεζες. Αυτό είχε ως ακόλουθο να μην γίνεται καμιά ενέργεια ανάληψης κινδύνου πίστωσης από διακρατικές αγορές. Αποτέλεσμα της ανατροπής στις δομημένες χρηματοδοτήσεις (structured finance), κυρίως στις τράπεζες της Ελλάδος, ήταν η αναστολή των τιτλοποιήσεων, κωλύοντας την αυτοχρηματοδότηση των ακινήτων. Η συγκεκριμένη μετατροπή οδήγησε στον περιορισμό της πιστωτικής επέκτασής τους σε 5%, ανά έτος⁵⁷.

Κατά τη διάρκεια όλων αυτών των αλλαγών, αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα, συγκεκριμένα οι τράπεζές της, εξακολουθούσαν να υποστηρίζονται από οργανισμούς

⁵⁷ Αγγελόπουλος, Π., (2008), Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Β έκδοση. Αθήνα, Σταμούλης.

αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας, με θετικές προοπτικές, και περιθώρια μεγαλύτερης βελτίωσης για τον χειμώνα του 2008.

Με αυτή την πάγια κατάσταση, κρατήθηκε μεν ενεργή η διάθεση για επένδυση στα τραπεζικά ομόλογα της Ελλάδας, αλλά οι τράπεζες δεν εξέδιδαν μεσοπρόθεσμα ομόλογα, για τον λόγο ότι προσέγγιζαν ιστορικά υψηλή αξία σε όρους περιθωρίου (ελάχιστο 100 μονάδες βάσης, διαστήματα τριών ετών) και βασίστηκαν σε πλεονάσματα ρευστού παλαιότερου χρόνου, καταφεύγοντας συνεχώς σε βραχυπρόθεσμους διακανονισμούς, με εμπορικά γραμμάτια ή *repos* (συμβάσεις επαναγοράς μετοχών ή ομολόγων).

Αναντίρρητα, με μια πρώτη ματιά, η αποφυγή ανάμειξης στις αγορές εκείνη την περίοδο φάνηκε να ήταν λάθος, ωστόσο η ολική βελτίωση της κατάστασης δεν θα ήταν τόσο έντονη, παρατηρώντας τις επόμενες εξελίξεις. Όπως και να είχε, οι τράπεζες της Ελλάδας είχαν την πεποίθηση πως η αγορά θα ημέρευε και θα ήταν εφικτές καλύτερες συμφωνίες δανεισμού, κυρίως για τις τράπεζες που δεν είχαν βληθεί από μειώσεις και απώλειες από μη-κερδοφόρα προϊόντα. Η ελπίδα για βελτίωση και πρόοδο των τραπεζών της Ελλάδας θα έφερνε μειωμένα κόστη πρόσβασης σε αγορές κεφαλαίου, την ίδια στιγμή όπου η αναλογία δανείων με καταθέσεις εξακολουθούσε να προβάλλει την ανάγκη για μαζική χρηματοδότηση⁵⁸.

Η πολιτική επέκτασης των τραπεζών της Ελλάδας στη νοτιοανατολική πλευρά της Ευρώπης εξακολουθούσε να υφίσταται αδιάκοπα, προσελκύοντας μεγάλο κομμάτι του πλεονάσματος ρευστού, για την κάλυψη των αναγκών, όπως:

- 1) Η διαρκής χρηματοδότηση των περιουσιακών στοιχείων των θυγατρικών τραπεζών και παραχώρησης ελάχιστων αποθεματικών (*minimum reserve requirements*) σε τοπικές κεντρικές τράπεζες.
- 2) Η πάγια ενίσχυση κεφαλαίου οποιασδήποτε μορφής (πρωτογενή και δευτερογενή κεφάλαια)
- 3) Η συνεχής ικανοποίηση των δαπανών λειτουργίας

⁵⁸ Γλύκας Μ., Ξηρογιάννης Γ., Σταϊκούρας Χ., (2006), Οργάνωση και Διοίκηση Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων. Αθήνα, Παπαζήσης.

Ο συνδυασμός αυτός ήταν συζευγμένος με την υποχρεωτική μετατροπή του ευρώ στο εκάστοτε νόμισμα της κάθε χώρας, με συνέπεια να περιορίζεται το ρευστό σε χώρες που αντιμετωπίζουν θέματα, ή που δεν έχουν πλέον χρηματαγορές. Συνεπώς, κατά μέσο όρο το 65% των περιουσιακών τους λάμβανε χρηματοδότηση από την μητρική ελληνική τράπεζα, μέσω μιας κεντροποιημένης μεθόδου, που επικεντρωνόταν στις παραδοσιακές ομάδες επενδυτών της Ευρώπης. Ωστόσο, ήταν προβλέψιμο το μέσο διάστημα δανεισμού να περιορίζεται σε 6 με 9 μήνες αντί 2 με 3 έτη, προτού εμφανιστεί η κρίση, εκτείνοντας την ανάγκη για αναχρηματοδότηση κατά το διάστημα μετάβασης από το 2008 στο 2009. Όσον αφορά το κόστος, η συμπλήρωση των ληξιπρόθεσμων ομολόγων με υψηλό περιθώριο, που πηγάζουν από πιο παλιές μακροπρόθεσμες εκδόσεις (2003 με 2005), μέσω βραχυπρόθεσμων χρηματοδοτήσεων, μείωσε προσωρινά τις επιδράσεις των νεότερων και ακριβότερων περιθωρίων. Επίσης, χάρη στο νόμο των κεκαλυμμένων ομολόγων, οι τράπεζες της Ελλάδας βιάστηκαν να υλοποιήσουν τέτοιου είδους προγράμματα έκδοσης ομολόγων, αφού εξασφάλιζαν στους επενδυτές σε μεγάλο βαθμό τα χρήματά τους. Αναμφίβολα, προοικονομούνται αξιοσημείωτα προτερήματα για τις τράπεζες που εξέδιδαν, όπως:

- 1) βαρυσήμαντη ελάττωση του κόστους σε σχέση με ισάξιου τύπου δανεισμούς, με τα κεκαλυμμένα ομόλογα να κοστολογούνται στο μισό των περιθωρίων των συνηθισμένων ομολόγων κύριας εξασφάλισης, χωρίς εγγύηση (EMTN)
- 2) σημαντικά πιο μεγάλες προοπτικές ποσών έκδοσης (πάνω από 1 δις. ευρώ ανά έκδοση) συγκριτικά με άλλου είδους χρέωση, και με περιόδους μεγάλης διάρκειας (συχνά πάνω από 5 έτη)
- 3) διαφορετική μορφή δανεισμού, με πιο καλή πιστοληπτική κλιμάκωση για τον δελεασμό διαφοροποιημένης βάσης επένδυσης, και με πιο μικρή διασπορά στις τιμές.
- 4) επιλογή εξακρίβωσης των κεκαλυμμένων ομολόγων ως ενέχυρο στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) για τη συνδρομή σε μεσοπρόθεσμες ενέργειες κύριας αναχρηματοδότησης του συστήματος τραπεζής.

Τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα ενισχύθηκαν με πλήθος χρηματοδοτικά εργαλεία σε μια περίοδο για την κορύφωση των δυνατοτήτων στις παγκόσμιες αγορές κεφαλαίων. Από την άλλη μεριά διατηρήθηκαν οι δύσκολες συνθήκες των αγορών, περιορίζοντας τη ανταλλακτική δραστηριότητα και καθιστώντας περιορισμένη την ομολογιακή αγορά,

συνδυαστικά με τις ενδεχόμενες ζημίες ένεκα των πιστωτικών γεγονότων. Μόνο τα ομόλογα που παρείχαν το δικαίωμα για ρευστοποίηση στους επενδυτές ανά τακτές χρονικές περιόδους 3μήνου ή 6μήνου επιβίωσαν το συγκεκριμένο διάστημα, αλλά η απειλή για απρόβλεπτο περιορισμό ρευστότητας από τα τραπεζικά ιδρύματα σε ενδεχόμενο συνολικής εξόδου από τέτοιου είδους ομόλογα ένεκα της επιδείνωσης των δεδομένων στις αγορές ήταν προφανής.

Προφανής ήταν και η εκτίμηση ότι οι πιο μικρές και ανίσχυρες αγορές θα «χτυπηθούν» πιο πολύ από την πιστωτική «λαίλαπα», καθόσον οι επενδυτές έσπευδαν να τοποθετήσουν τα κεφάλαιά τους σε τίτλους με σημαντική πιστοληπτική βαθμολογία. Η χώρα μας δυστυχώς δεν πληροί αυτές τις προδιαγραφές, ενώ καμία προσπάθεια για έκδοση ομολόγου δεν καρποφόρησε, παρά την δυναμική ανταπόκριση των τραπεζικών ιδρυμάτων στις ολοένα αυξανόμενες απαιτήσεις των επενδυτών, αναλυτών, οίκων πιστοληπτικής αξιολόγησης και λοιπών εποπτικών αρχών προς απόδειξη της βιωσιμότητας για τις προοπτικές τους.

3.2.2 Δεύτερη φάση της κρίσης

Σε ένα πολύ κρίσιμο σημείο για την διεθνή οικονομία παρατηρείται η πτώχευση της L.Brothers το 2009, διαφοροποιώντας τα δεδομένα των αγορών. Το αρνητικό αυτό γεγονός επιτάχυνε τη λήψη μέτρων από τις αρχές εποπτείας, καθόσον φαινόταν να ενστερνίζονται την αυτορρύθμιση και απέφευγαν την παρέμβαση στις αγορές του κεφαλαίου. Τα επιτόκια στις αγορές τραπεζών εμπεριέχουν τον πιστωτικό κίνδυνο του αντισυμβαλλομένου, μένοντας μακριά από το επιτόκιο που εισηγείται η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Με την πάροδο του χρόνου η χρηματοπιστωτική αγορά καθίσταται μη ενεργή, ενώ οι εκδόσεις για ομόλογα αναβάλλονται επ' αορίστου⁵⁹.

Οι τράπεζες της χώρας μας κατάλαβαν ότι απαιτείται συνολική επαναφορά τους στο κλασικό μοντέλο της τραπεζικής, η οποία έλκει την χρηματοδότησή της από τις καταθέσεις πελατών. Η χρηματοδότηση του ενεργητικού τους γίνεται κατά 70% από καταθέσεις. Την ίδια στιγμή, οι αρχές εποπτείας συμβάλουν στη διατήρηση μιας

⁵⁹ Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2011), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010.

δανειακής βάσης και απαιτούν την προσομοίωση προς ενδυνάμωση της ρευστότητας και τον περιορισμό του παθητικού των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων από τη χονδρική χρηματοδότηση. Οι οίκοι αξιολόγησης υποβάθμισαν τα τραπεζικά ιδρύματα εκτιμώντας ότι δίχως αγορές κεφαλαίων, η διάρκεια ζωής τους προσεγγίζεται σε πέντε (5) μήνες ζωής.

Βάσει αυτών των δεδομένων οι αδρανείς καταθέτες εξαλείφουν κάθε εμπιστοσύνη στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Τα τραπεζικά συστήματα «αμύνονται» για τις καταθέσεις με μεγιστοποίηση των περιθωρίων τους εν μέσω συνεχών μειώσεων του επιτοκίου αναφοράς της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, που έχει ως στόχο την ελάφρυνση των πελατών από το κόστος χρηματοδότησης. Στο σύνολο της Ευρώπης αναζητήθηκαν ποικίλοι τρόποι για τη εξασφάλιση των καταθέσεων λιανικής φύσεως.

Στην αρχή η δυσλειτουργία αντιμετωπίστηκε με εγγυήσεις του κράτους επί ορισμένων ποσών ανά καταθέτη, ώστε να αποφευχθεί η συνολική «διαφυγή» των καταθέσεων από το σύστημα τραπεζών. Εν τέλει, το «φάρμακο» ήταν η σύσταση προγραμμάτων για την στήριξη των οικονομιών και την ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζικών ιδρυμάτων από την εκάστοτε κυβέρνηση του συνόλου των ανεπτυγμένων κρατών, που λαμβάνουν την όψη εγγυήσεων του κράτους προς τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τόσο σε κεφαλαιακό επίπεδο όσο και χρηματοδότηση.

Τα τραπεζικά ιδρύματα αρχικά ενσωμάτωσαν τις εγγυήσεις στις πρόσφατες εκδόσεις, ώστε να εξαλείψουν τις αναστολές των καταθετών και να περιορίσουν το δανειακό κόστος, δίχως να βρίσκονται σε θέση να περιορίσουν την ανα-τιμολόγηση της πιστωτικής απειλής. Οι αγορές ομολόγων άνευ εγγυήσεων και οι αγορές ομολόγων υψηλού ρίσκου παρέμειναν κλειστές έως το Α' 3μηνο του 2010. Έπειτα, από την επιτυχή έκβαση του κύκλου ανακοίνωσης των αποτελεσμάτων από τα τραπεζικά ιδρύματα σε διεθνές επίπεδο, οι προσδοκίες για άρση της αβεβαιότητας και εξομάλυνση των συνθηκών έδωσαν μια εκ νέου ελπίδα.

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της χώρας μας άρχισαν να ξανα-προσπαθούν να προσελκύσουν καταθέσεις, προκειμένου χρηματοδοτήσουν την αξιόπιστη πηγή χρηματοδότησης για τις διεργασίες τους. Τα περιθώρια για τις νέες καταθέσεις

λαμβάνουν διακυμάνσεις σε επίπεδα άνω του 1.30% κατά Μ.Ο.. Την ίδια στιγμή, επιταχύνουν τις τιτλοποιήσεις του ενεργητικού τους ώστε να τις ενεχυροποιήσουν στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και να παγώνουν κάθε αναπτυξιακό πλάνο. Στον τομέα για την χονδρική χρηματοδότηση, οι αγορές έγιναν αφιλόξενες για τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δίχως των κρατικών εγγυήσεων και ένεκα της χαμηλής πιστοληπτικής διαβάθμισης⁶⁰.

Όντως τα περιθώρια για την χρηματοδότηση του κράτους και εν συνεχεία των τραπεζικών ιδρυμάτων της χώρας μας, ξεπέρασαν τα επίπεδα των 350 μ.β. το Α' 3μηνο του 2010. Το ενισχυμένο και βεβαρυσμένο πρόγραμμα για τον δανεισμό του κράτους δεν επέτρεψε στα τραπεζικά ιδρύματα να ψάξουν για χρηματοδότηση από το εξωτερικό το Α' 6μηνο του 2009. Έτσι, αποκλειστική πηγή χρηματοδότησης αποτέλεσε η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, προσφέροντας άμεση ρευστότητα.

Αυτή αποτέλεσε την προσωρινή λύση στα συρρικνούμενα περιθώρια για τις προσόδους από τους τόκους που οφείλονται στην ανατιμολόγηση των ισολογισμών. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αποτέλεσε πάροχο ρευστότητας με ένα κοινό επιτόκιο για το σύνολο των τραπεζικών ιδρυμάτων του συστήματος τραπεζών της ευρωζώνης ανεξάρτητα της πιστοληπτικής βαθμολόγησης. Είναι κοινώς αποδεκτό, ότι τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, που φέρουν από τις χαμηλότερες βαθμολογίες στην Ευρώπη, επωφελούνται δυναμικά από τούτη την ισορροπία που λειτουργεί ως αντικίνητρο για την αναζήτηση εναλλακτικών πηγών για την χρηματοδότηση.

Τα τραπεζικά ιδρύματα της χώρας μας, αρχικά αναγνώρισαν τις εξωτερικότητες της μακροσκελούς αποχής από τις αγορές κεφαλαίων και από την άλλη μεριά αποτέλεσαν αιτία για τη βελτίωση των αγοραίων συνθηκών που οφείλονται σε μέγιστο βαθμό στις αγορές ομολόγων από κεντρικά τραπεζικά συστήματα και τα κεφάλαια του δημοσίου κεφάλαια είτε από εκδότες, επιχείρησαν συνολικά την έξοδο στις αγορές κατά το τελευταίο 6μηνο του 2010 που συσχετίζεται με την ολοκλήρωση της Α' φάσης για τον κρατικό δανεισμό.

⁶⁰ Ίδρυμα οικονομικών και βιομηχανικών ερευνών (IOBE), (2010), Η Ελληνική Οικονομία. Τεύχος 02/10, Αριθμός τεύχους 60, Ιούλιος 2010 (<http://www.iobe.gr>).

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, στην προσπάθεια να δώσει εκ νέου ζωή στην χρηματοπιστωτική αγορά, συνέστησε μια περίοδο υψηλής ρευστότητας προς το τέλος του Α' βμηνου του 2010. Από την άλλη μεριά, η απήχησή της επιβεβαίωσε τις κακές εκτιμήσεις για την δυσλειτουργία των αγορών χρήματος και την προσδοκία ότι τα περιθώρια δε θα αποκλιμακωθούν σημαντικά. Προκειμένου να γίνει πιο εύκολος ο δανεισμός των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα προώθησε και έταιρη καινοτόμο δράση: χαλάρωσε τα κριτήρια για την καταλληλότητα των ενεχυριασμών ώστε να επιτρέψει την αποδοχή πλήθους ενεχύρων χαμηλής πιστοληπτικής αξιολόγησης⁶¹.

Στον τομέα αυτό τα ελληνικά τραπεζικά συστήματα επωφελήθηκαν σημαντικά, ένεκα της χαμηλής πιστοληπτικής βαθμολόγησης για τα στοιχεία του ενεργητικού τους συγκριτικά με λοιπά τραπεζικά ιδρύματα της Ευρώπης. Υπό αυτές τις προϋποθέσεις και βάσει της δεδομένης υποκατάστασης της χρηματοδότησης των τραπεζικών ιδρυμάτων της χώρας μας από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, η λειτουργία της εγχώριας αγοράς ομαλοποιήθηκε με τους καταθέτες (φυσικά και νομικά πρόσωπα) να αρκούνται σε ορθολογικότερες αποδόσεις.

3.2.3 Τρίτη φάση της κρίσης

Όλες οι ανωτέρω ρυθμίσεις που παρουσιάσαμε δεν επέτρεψαν στα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα να περιμένουν ότι οι πιο δύσκολες καταστάσεις έχουν περάσει, ειδικότερα όταν εξαρτώνται άμεσα από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα δε δύναται να περιοριστεί αμέσως. Είναι ανεφικτό για τους τραπεζικούς οργανισμούς να εστιάσουν κατά ένα μέρος στις αγορές, αφού οι αγορές προέβησαν σε επενδύσεις με υψηλό κίνδυνο, με τους επενδυτές να έχουν μειώσει τα όριά τους για την χώρα μας. Επιπρόσθετα, ούτε οι ομολογίες για τις οποίες εγγύεται το Ελληνικό Δημόσιο δεν δύναται να μετακλιστούν στο σύστημα των αγορών. Έτσι, έλαβε έναρξης μια αντίστροφη πορεία για τις τράπεζες της χώρας μας σε σχέση με την πλειονότητα των τραπεζών της Ευρώπης⁶².

⁶¹ Ιωάννης Ν. Αποστολόπουλος «Ειδικά Θέματα Χρηματοδοτικής Διοικήσεως», έκδοση Γ', Αθήνα Οκτώβριος 2012.

⁶² Γλύκας Μ., Ξηρογιάννης Γ., Σταϊκούρας Χ., (2006), Οργάνωση και Διοίκηση Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων. Αθήνα, Παπαζήσης.

Ο δανεισμός από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα μειώνεται σημαντικά από το 2010, καθόσον το επιτόκιο για δανεισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας δεν ήταν δελεαστικό αναφορικά με τα επιτόκια της τραπεζικής αγοράς, από την άλλη μεριά παρατηρήθηκε περιορισμός των υποχρεώσεών τους ένεκα ανακατανομής του ισολογισμού τους. Από την άλλη μεριά, ο δανεισμός των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων της χώρας μας αυξάνεται διαρκώς ένεκα της ανάγκης για επαναχρηματοδότηση ομολόγων, αλλά και επιλογών για τις επενδύσεις που προκύπτουν ένεκα συμμετοχής του Ελληνικού Δημοσίου στην έκδοσή τους⁶³.

Οι ελληνικές τράπεζες εξαρτώντουσαν άμεσα από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και κατά το έτος 2010 υπερκερνούσε τα όρια βάσει των μεγεθών τους. Την ίδια στιγμή, η οικονομία της χώρας μας εμπλέκεται σε δύσκολες καταστάσεις έπειτα από την εμφάνιση ενός σημαντικού δημοσιονομικού και τραπεζικού προβλήματος που παρασύρει τα πάντα στην απαξίωση.

Έλαβε χώρα μια σειρά από δυσμενείς και δυσχερείς εξελίξεις για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, προτείνοντας μεταρρύθμιση των προβλέψεων για την χρηματοδότηση των νομικών προσώπων για το νέο έτος. Η διακοπή της παροχής ρευστότητας στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας μας έχει ως αποτέλεσμα τον κλυδωνισμό της επενδυτικής εμπιστοσύνης, οδηγώντας σε έναν υψηλό ανταγωνισμό για να προσελκυσθούν νέες πελατειακές καταθέσεις.

Οι περισσότερες υπηρεσίες και τραπεζικά προϊόντα που προσφέρουν οι ελληνικές τράπεζες επηρεάστηκαν αρνητικά, συμπεραίνοντας δανεισμός και παρεχόμενα προϊόντα αλληλοσχετίζονται σημαντικά. Τα τραπεζικά ιδρύματα του εξωτερικού σταμάτησαν την παροχή χρηματοδότηση, περιορίζοντας τα πιστωτικά όρια για τα χρηματοοικονομικά προϊόντα με πιστωτικά ιδρύματα της χώρας μας ενώ ζήτησαν ενέχυρα για να διατηρηθεί η έκθεσή τους στην χώρα μας. Τα χαρτοφυλάκια δανεισμού συνέχισαν να αναπτύσσονται με βραδύ ρυθμό ένεκα αυξανόμενης ταχύτητας προκειμένου εκπληρωθούν οι δεσμεύσεις για χρηματοδότηση είτε εμφάνισαν αδύνατα

⁶³ Αγγελόπουλος, Π., (2008), Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Β έκδοση. Αθήνα, Σταμούλης.

σημεία για την αποπληρωμή των δανειακών υποχρεώσεων. Επιπρόσθετα, τα αποθέματα ρευστότητας στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης δεν μπόρεσαν να επιστρέψουν, καθόσον δεσμεύτηκαν από τις κυβερνήσεις των εν λόγω κρατών και από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο για μη από-επένδυση από τα κράτη αυτά που φέραν ιδιαίτερες δυσλειτουργίες ένεκα των εξελίξεων.

Η παγκόσμια κοινότητα παρουσίασε σημαντικές ανησυχίες για την βιωσιμότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας μας, όταν συσχετίζεται από υψηλά έξοδα για χρηματοδότηση πρώτων υλών, όπως για παράδειγμα οι καταθέσεις. Αυτά τα δεδομένα, συνδυαστικά με ποικίλες υποβαθμίσεις από τους οίκους αξιολόγησης πιστοληπτικών καταστάσεων, ώθησε τους επενδυτές να εγκαταλείψουν την Ελλάδα. Ενώ, υποστηρίχθηκε η πεποίθηση ότι οι οικονομίες της Ευρώπης θα επιβιώσουν δίχως στήριξη από τη χρηματοπιστωτική και οικονομική δίνη⁶⁴.

Ο συνολικός σχεδιασμός των χρηματοπιστωτικών οργανισμών μεταρρυθμίστηκε και οι μεταβολές επέβαλαν την ολοκληρωτική εξάρτηση από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για την χρηματοδότηση αυτών και υπό των εγγυήσεων του κράτους για το οποίο υφίσταται ευνοϊκότερη διαχείριση από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Η ρευστοποίηση του ενεργητικού δύναται να επιτευχθεί μόνο σε χαρτοφυλάκια δανεισμού και εφόσον λαμβάνουν χώρα και σχετίζονται με την Ελλάδα. Καταλαμβάνοντας ελάχιστο μέρος στον ισολογισμό των τραπεζικών οργανισμών της χώρας μας, κάτω του 4%. Καθόσον οι εναλλακτικές επιλογές ήταν ελάχιστες, η κατάσταση διέφυγε από κάθε διαχείριση με την ανακατανομή του χρέους της Ελλάδας και αυτό είχε ως αιτιατό την διαφυγή ποικίλων καταθέσεων από τις ελληνικές τράπεζες προς τραπεζικά ιδρύματα του εξωτερικού και τον περιορισμό των καταθέσεων στα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης⁶⁵.

⁶⁴Stubos G., Tsikripis I., “Regional Integration Challenges in South East Europe: Banking Sector Trends”, Bank of Greece, Working Paper No 24, 6/2005, <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/Paper200524.pdf>

⁶⁵Schmukler S., Development Research Group, World Bank, “Benefits and Risks of Financial Globalization: Challenges for Developing Countries”, <http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/BenefitsandRisksofFinancialGlobalizationSchmukler.pdf>

Ένα σύνολο αρνητικών μεταβολών πυροδότησε την περαιτέρω χρηματοδότηση των τραπεζικών ιδρυμάτων, με αμφίβολο σημείο την δυνατότητα για πληρωμή των χρεωστικών υπολοίπων τους. Πέραν του σημείου αυτού και η πορεία των ελληνικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων συσχετίζεται δυναμικά με την εξέλιξη των δημοσιονομικών και οικονομικών προβλημάτων που απασχολούν την χώρα μας.

Η χώρα μας στις αξιολογήσεις κατατασσόταν, στην κατηγορία μη διαβαθμισμένης επενδυτικής ικανότητας από την πλειοψηφία των οίκων αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας. Τα μοντέλα για την διάρθρωση των χαρτοφυλακίων επενδύσεων σε παγκόσμια κλίμακα συσχετίζονται με ποικίλους ποσοτικούς δείκτες, όπως τα ελληνικά ομόλογα τα οποία λαμβάνουν πιέσεις για ρευστοποίηση. Η συνεχής υποβάθμιση επέφερε επιπτώσεις στη χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με διπλή μορφή: αρχικά, η καταμέτρηση των ενεχύρων από την χώρα μας στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα γίνεται χειρότερη συνεχώς και έπειτα, οι μεταβλητές για την περικοπή πολλαπλασιάζονται συνεχώς. Τα ανωτέρω αποδεικνύονται εύκολα καθόσον οι τραπεζικοί οργανισμοί της χώρας μας δέσμευσαν 130 δισεκατ. Ευρώ προκειμένου λάβουν δανεισμό 100 δισεκατ. Ευρώ σε ενχρήματα αξία.

Τα γεγονότα αυτά πίεσαν περισσότερο το ενεργητικό και παθητικό τους, οδηγώντας σε ένα πολύ σημαντικό χάσμα για χρηματοδότηση, οξύνοντας το πρόβλημα για τακτική αναπλήρωση των ενεχύρων που πρέπει να δεσμεύονται για ικανή κάλυψη του δανεισμού από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

3.3 Ρυθμίσεις για την καταπολέμηση της τραπεζικής κρίσης

Η ιδιαίτερα σημαντική συμβολή των τραπεζών της χώρας μας στην οικονομική μεγέθυνση κατά τα προηγούμενα έτη δεν ισοσταθμίστηκε από τα αρνητικά αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης που ταλάνισε το παγκόσμιο γίνεσθαι και την χώρα μας, όπως έγινε στο σύνολο των ανεπτυγμένων κρατών, καθόσον οι τράπεζες της χώρας μας δεν επλήγησαν από αυτή την κρίση ενώ δεν επιβαρύνθηκαν σημαντικά οι φορολογούμενοι. Όπως συμβαίνει στο σύνολο των ανεπτυγμένων κρατών, έτσι και στην Ελλάδα ελήφθησαν μέτρα για να διατηρηθεί η εύρυθμη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος της χώρας μας και τη σμίλευση ήπιων συνθηκών για

ρευστότητα και επάρκεια κεφαλαίων στην οικονομία. Καθόσον πενταπλασιάστηκαν οι καταθέσεις οι οποίες εγγυούνται το σύστημα καταθέσεων, με ταυτόχρονη αύξηση του κόστους για ασφάλιστρα που καταβάλουν οι τραπεζικοί οργανισμοί, δόθηκαν οι κάτωθι αρμοδιότητες στα τραπεζικά ιδρύματα⁶⁶:

α) να ενισχύσουν σημαντικά τις μεταβλητές της επάρκειας κεφαλαίων με εκχώρηση μετοχών τους στο ελληνικό δημόσιο και με επιτόκιο 9%

β) να κάνουν χρήση της εγγύησης του για να συνεχιστεί ο δανεισμός στις ομολογιακές αγορές, που είχαν πρόσβαση έως το 2009 με κρατική εγγύηση,

γ) να δανεισθούν τα ομόλογα του κράτους για να συνεχιστεί ο δανεισμός τους από την Ε.Κ.Τ., καθόσον ο δανεισμός επιτυγχανόταν μέσω ενεχυρίασης ομολόγων του κράτους και άλλα και τιτλοποιημένων στοιχείων του ενεργητικού των τραπεζικών ιδρυμάτων.

3.7 Οι μετοχές των τραπεζών κατά τη κρίση

Οι τοποθετήσεις των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων σε ομόλογα και ποικίλων μορφών γραμματίων του ελληνικού κράτους εκ του αποτελέσματος προέκυψε ότι δεν συνέφεραν για τα τραπεζικά ιδρύματα και για τους μετόχους ένεκα της οικονομικής και τραπεζικής κρίσης. Από το 2008 έως το 2013 οι μέτοχοι (εκ των οποίων οι 400.000 είναι φυσικά πρόσωπα και οργανισμοί ασφάλισης) οι οποίοι έχασαν πέραν του 90% από τις επενδύσεις τους σε μετοχικά κεφάλαια. Ειδικότερα, ενώ προς τα τέλη του 2008 η αξία σε χρηματιστηριακούς όρους του χρηματοπιστωτικού κλάδου ήταν κοντά στα 90 δισεκ. ευρώ, το 2013 προσμετράται κοντά στα 4 δισεκ. ευρώ. Γίνεται μνεία, ότι το χρονικό διάστημα 2008-2013, οι μέτοχοι δεν λάβαν μερίσματα, ενώ λάμβαναν συμμετοχή σε πολλαπλασιασμό του μετοχικού κεφαλαίου ποσού 14 δισεκ. ευρώ, υποστηρίζοντας σημαντικά τον χρηματοπιστωτικό κλάδο. Επιπρόσθετα, ένεκα της δημοσιονομικής και τραπεζικής κρίσης, οι τραπεζικοί οργανισμοί της χώρας μας έχουν κάνει τις προβλέψεις τους για τον επισφαλή δανεισμό που προηγήθηκε επί σειρά ετών, περιορίζοντας εξίσου τα χρηματοπιστωτικά αποτελέσματα.

⁶⁶Karafolas S., 2006, "Activities of Greek banks in Balkan countries: a comparative balance sheet and income analysis between affiliate banks in Balkan countries", <http://www-sre.wu-wien.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa06/papers/906.pdf>

Στο πιο χαμηλό σημείο από το 1998 έφτασε τον Ιούνιο 2010 ο Γενικός Δείκτης, διέσπασε το σημείο των 1.452 μονάδων που σημειώθηκε τον Ιανουάριο του 2012. Ο Γενικός Δείκτης μειώθηκε στις 1.256 μονάδες, με ζημιές κατά 2% και αξία συναλλαγών στα 120 εκατ. ευρώ. Στη χρονική διάρκεια της συνεδρίασης, ο Γενικός Δείκτης υποχώρησε στις 1.340 μονάδες. Στο πιο χαμηλό σημείο από το 1997 παρατηρήθηκε ο Τραπεζικός Δείκτης, ευρισκόμενος για πρώτη φορά κάτω από τις 900 μονάδες.

Το 2011, στο Χρηματιστήριο είχαν μείνει δέκα (10) τραπεζικά ιδρύματα τα οποία εμφάνιζαν ζημιογόνα δράση - με συνολικές ζημιές άνω των 30 δισεκατ. ευρώ, ένεκα της θέσης τους στα ομόλογα της χώρας. Παρά τη πτώση των αξιών στο Χρηματιστήριο, η συμμετοχή των τραπεζικών οργανισμών στη δημιουργία κεφαλαίων υποχώρησε στο 12%. Έπειτα από την ανακεφαλαιοποίηση του 2014, έμειναν επτά (7) τράπεζες και η συμμετοχή τους στο σύνολο της κεφαλαιοποίησης ανήλθε στο 43%, ένεκα των κεφαλαίων της ανακεφαλαιοποίησης. Σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα και λόγω κακών χειρισμών των κεφαλαίων και έπειτα από συνεχείς κεφαλαιοποιήσεις τα κεφάλαια αυτά δυστυχώς εξαυλώθηκαν.

Στις δύο (2) συνεδριάσεις έπειτα την επανεκκίνηση του Χρηματιστηρίου το οποίο έμεινε κλειστό για τέσσερις (4) βδομάδες ένεκα των capital controls, η κεφαλαιοποίηση του συνόλου των τραπεζικών οργανισμών περιορίστηκε κατά 50%, πλησιάζοντας στα 8 δισεκατ. ευρώ. Έπειτα από αυτήν την εξέλιξη οι μετοχές των τραπεζών ήταν κοντά στο 22% της συνολικής κεφαλαιοποίησης του Χρηματιστηρίου. Ο Δείκτης Τραπεζών, στις 31/12/1981 υπολογίστηκε στις 1.100 μονάδες και που τον Νοέμβριο του 2008 έφτασε στην πιο υψηλή τιμή του στις 77.000 μονάδες, ενώ τον Αύγουστο του 2015 βρέθηκε στις 300 μονάδες, στο πιο χαμηλό επίπεδο αυτών των ετών.

3.8 Οι προοπτικές για τις ελληνικές τράπεζες

Οι μεταρρυθμίσεις στις παγκόσμιες και εθνικές δυνάμεις για αλλαγές εισηγούνται ότι οι αρμοδιότητες των τραπεζικών οργανισμών για την οικονομία της χώρας μας θα πολλαπλασιαστούν, ενώ η οργάνωσή τους θα αναπτυχθεί. Μεταξύ των πρώτων δυνάμεων ξεχωρίζουν οι μεταρρυθμίσεις στο νομικό πλαίσιο και τις εξελίξεις στις παγκόσμιες κεφαλαιακές αγορές. Ανάμεσα στις δεύτερες κυριαρχούν οι συνθήκες της

οικονομίας της χώρας και η επιταγή να περιοριστούν τα ελλείμματα, επίσης να τεθεί σαφές νομικό πλαίσιο για βιώσιμη ανάπτυξη⁶⁷.

Ειδικότερα, έχοντας ως σκοπό την αποφυγή μιας σημαντικής κρίσης, το θεσμικό πλαίσιο μετέβαλε την κατεύθυνσή του, από τον νεοφιλελευθερισμό προς την παρέμβαση του κράτους. Οι μεταρρυθμίσεις εντοπίζονται προς τις κάτωθι κατευθύνσεις:

- α) περιορισμός της μοχλεύσεως για μεγέθυνση της ρευστότητας,*
- β) μείωση των δραστηριοτήτων υψηλού κινδύνου των τραπεζικών ιδρυμάτων, όπως, επενδύσεις με σκοπό το κέρδος και τη συμμετοχή σε κερδοσκοπικούς επενδυτικούς σχηματισμούς.*

Στις μέρες μας μετά την περίοδο της δημοσιονομικής κρίσης, το χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας μας είναι σημαντικά κεφαλοποιημένο (με συναρμογή δημόσιων και ιδιωτικών κεφαλαίων) διαθέτοντας τη πιο μικρή έκθεση στο χρέος της χώρας, εν αντιθέσει με ότι συμβαίνει στα λοιπά κράτη της Ευρώπης, με σημαντικότερη έκθεση να συγκεντρώνεται στους τραπεζικούς οργανισμούς της Ιταλίας και Γερμανίας όπου η πλειοψηφία του 30% του συνόλου της έκθεσής αναφέρεται στο χρέος του Δημοσίου.

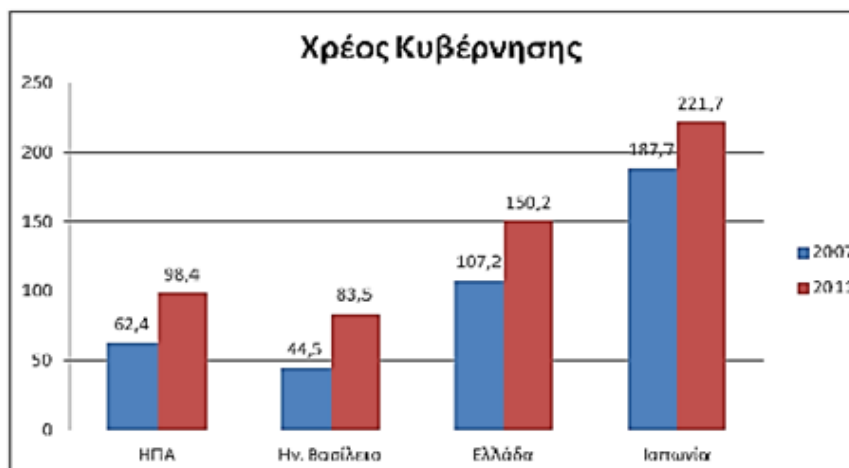
Στην Ελλάδα, από την έναρξη της περιόδου της ύφεσης έχουν απωλεθεί καταθέσεις που είναι πέραν των 90 δισεκατ. ευρώ, δημιουργώντας συνθήκες ασφυξίας για την λειτουργία των τραπεζικών οργανισμών, αλλά και των νομικών προσώπων και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Επιπρόσθετα, η επιστροφή των καταθέσεων δεν δύναται να επανέλθει όπως ήταν το 2008, πρέπει να συσταθεί μια αρχιτεκτονική δομή για την χρηματοδότηση της κρατικής οικονομίας, σχεδιασμός που υποστηρίζεται από τις καινοτόμες προτεραιότητες που ορίζει η Βασιλεία (III).

3.9 Δημοσιονομικό χρέος και έλλειμμα

⁶⁷ Chouliaras V., Bogas C. G., 2011, "Greek Banks in the Balkan Countries: Conclusion Derived from the Analysis of their Balance Sheets, http://economic.upit.ro/repec/pdf/2011_1_3.pdf

Η βασική επιβάρυνση της παγκόσμιας κρίσης είναι το αυξημένο δημόσιο χρέος. Για να μεταβληθεί το χρέος είναι πολύ δύσκολο, ιδιαίτερα σε παγκόσμιο επίπεδο διότι η οικονομική κρίση επέβαλε την παρέμβαση των θεσμών με ποικίλα μοντέλα διάσωσης, μειώνοντας τα έσοδα από φορολογία αλλά και αναγκάζοντας τα κράτη σε πολιτική επεκτάσεων. Βασικό παράδειγμα αποτελεί ότι σε τέσσερα (4) έτη, από το 2008 έως το 2012, το χρέος στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής μεγεθύνεται κατά 38 μονάδες του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, στο Ηνωμένο Βασίλειο 39 μονάδες και στην χώρα μας κατά 48 μονάδες.

Δημοσιονομικό Χρέος της Κυβέρνησης

Eurobank EFG Research (Οικονομία Αγορές, Μάιος 2012)

Αξίζει να αναφερθούμε και αναφορικά με την Ευρώπη, ότι η ένταση του δημοσιονομικού ελλείμματος συσχετίζεται με μερικά κράτη και όχι, καθώς ορίζεται ως μια περιοχή με σημαντικό πλεόνασμα στο ισοζύγιο συναλλαγών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να κάνει τα κράτη αυτά να διαφοροποιηθούν από άλλα ένεκα του

χρηματοπιστωτικού κινδύνου. Οι απειλές που δέχεται το κράτος, αντικατοπτρίζονται βάσει περιθωρίων των επιτοκίων δανείων του κάθε κράτους της Ευρώπης αναφορικά με τα αντίστοιχα επιτόκια της Γερμανίας ή τα επιτόκια για την ασφάλιση δανείων του κράτους που συναρτώνται του συνόλου του χρέους κάθε κράτους, αλλά και λοιπών μεταβλητών όπως οι πολιτικές μεταβολές, η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος κτλ. Τα επιτόκια για δανεισμό των κρατών που θέτουν σε απειλή την σταθερότητα των χωρών της Ευρώπης αλλά και την ύπαρξή της όπως υφίστατο σήμερα.

Η χώρα μας ξεχωρίζει από τα λοιπά κράτη. Από το 2009 και την κάθε επόμενη μέρα θεωρείται ως το πλέον επικίνδυνο και ριψοκίνδυνο κράτος. Αντιθέτως, η Γερμανία αποτελεί την λιγότερο επικίνδυνη χώρα. Έως το 2010, η εικόνα των υπόλοιπων κρατών δεν επιβαρύνεται ιδιαίτερα, μόνο προς τις αρχές του 2011 όταν εμφανίζονται οι πρώτες ανησυχίες για τη βιωσιμότητα του χρέους του Δημοσίου σε πολλές χώρες. Η χειροτέρευση της κατάστασης εμφανίζεται προς το τέλος του 2011, όταν η χώρα μας προς κοινή πλέον ομολογία οδεύει προς χρεοκοπία και μια τέτοια κατάσταση θα προκαλούσε ποικίλες διακυμάνσεις και φόβους σε πολλά κράτη της Ευρώπης, ένεκα της έκθεσης των τραπεζικών ιδρυμάτων σε ομόλογα του ελληνικού δημοσίου⁶⁸.

Επιπρόσθετα, την χρονική περίοδο από το 2009 έως το 2011, τα ελληνικά ασφάλιστρα αυξάνονται και οι διακυμάνσεις τους μεγεθύνονται με σημαντικό ρυθμό, οι αυξομειώσεις τους αποτελούν κοινή κατεύθυνση για όλους. Αυτό επεξηγείται ότι πλήθος παραγόντων επηρέαζαν τα ασφάλιστρα των χωρών της Ευρώπης. Η κατάληξη της χώρας μας συνδέεται άμεσα με τις αποφάσεις των θεσμών και των ευρωπαϊκών κρατών.

Η κρίση στην Ευρωζώνη το 2009 δεν επηρέασε άμεσα την χώρα μας. Το 2008 η Ευρώπη είχε ρυθμό ανάπτυξης 0,3%, ενώ η χώρα μας είχε έναν πολύ θετικό ρυθμό 1.4%. Η χώρα μας έχει μια κλειστή δομή οικονομίας και δεν διαθέτει χρηματοπιστωτικά προβλήματα, όπως οι λοιπές οικονομίες των ευρωπαϊκών κρατών της δυτικής Ευρωζώνης κατά αυτόν τον τρόπο δεν επηρεάστηκε άμεσα. Από το 2009, όμως, ήταν προφανές ότι αν η παγκόσμια οικονομία δυσλειτουργούσε τότε και η χώρα

⁶⁸ Cetorelli N., L. Goldberg, (2010), "Banking Globalization and Monetary Transmission", Federal Reserve Bank of New York.

μας θα εισερχόταν σε δύσκολη κατάσταση. Όμως, η κρίση στην Ευρωζώνη αλλά και παγκοσμίως συνέχισε να γίνεται χειρότερη. Οι εξαγωγές επηρεάστηκαν σημαντικά το 2009 το ίδιο και οι εξαγωγές των λοιπών κρατών. Έτσι, το 2009 η Ευρώπη συρρικνώνει τις εξαγωγές της κατά -4% και η χώρα μας κατά -2%. Η ελάχιστη πτώση του 2009 στην χώρα μας από την Ευρώπη δείχνει ότι και το 2010 η σύγκλιση του βιοτικού επιπέδου της Ελλάδας προς τον μέσο όρο της Ευρωζώνης συνεχίστηκε για 13ο έτος. Από το 2010 και έπειτα εκινείται μια νέα περίοδος που αποκλείει από το βιοτικό επίπεδο, αφού η οικονομία της Ευρώπης παρουσίασε σταθερότητα, ενώ η οικονομία της Ελλάδας επιδεινώθηκε με σημαντική αβεβαιότητα⁶⁹.

Η ύφεση ανέδειξε τις σημαντικές ανισοροπίες και αδυναμίες διάρθρωσης της οικονομίας της χώρας μας: το έλλειμμα ανταγωνισμού και της διαχειριστικής ικανότητας της δημόσιας διοίκησης. Οι δύο (2) αυτές ανισοροπίες εμφανίζονται σημαντικά στο έλλειμμα ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και στο δημοσιονομικό έλλειμμα. Επίσης, εμφανίζονται και στα υψηλά χρέη του δημοσίου και του εξωτερικού, που αποτελούν τη μακροχρόνια συσσώρευση των ετήσιων ελλειμμάτων.

Το έλλειμμα ανταγωνισμού αποτελεί το πιο βασικό πρόβλημα. Η Παγκόσμια Τράπεζα έχει καταρτίσει δείκτες προς διευκόλυνση του επιχειρείν δείχνοντας συνεχή επιδείνωση τα τελευταία έτη ενώ η συναλλαγματική ισοτιμία της Ελλάδας συνεχώς λαμβάνει αυξήσεις. Το έλλειμμα ανταγωνισμού αντικατοπτρίζει ένα σημαντικό έλλειμμα στις τρέχουσες συναλλαγές αλλά και στον πληθωρισμό της Ελλάδας σε σχέση με άλλα κράτη της Ευρώπης.

Αγοράζοντας περισσότερα προϊόντα από αυτά που εκποιούμε σε λοιπές χώρες, η οικονομία της χώρας μας δεν φέρει τη δυνατότητα να προσφέρει ανταγωνιστικά προϊόντα. Αυτό είχε ως αιτιατό, το εξωτερικό χρέος της Ελλάδας να αυξάνεται από 93% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος το 2004 στο 173% στο 3ο τρίμηνο του 2011. Το οικονομικό πρόβλημα εμφανίζεται περισσότερο κατά την χρονική περίοδο από την είσοδο της χώρας μας στην Ευρωζώνη έως το 2009 και παρά την μεγέθυνση και το

⁶⁹ Αγγελόπουλος, Π., (2008), Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Β έκδοση. Αθήνα, Σταμούλης.

ευνοϊκότερο περιβάλλον, η χώρα μας ουδέποτε κατάφερε να περιορίσει το έλλειμμα της κάτω από το 4% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Για την παράβαση του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, μπήκε σε καθεστώς δημοσιονομικής επιτήρησης το 2004, βγήκε για πολύ λίγο το 2007 και ξαναμπήκε τον Απρίλιο του 2009. Από πολλούς μελετητές που ασχολήθηκαν έχουν επισημανθεί οι τεράστιες αποκλίσεις μεταξύ των επιδιώξεων στους προϋπολογισμούς ανά έτος και των δημοσιονομικών ελλειμμάτων των προηγούμενων δεκαετιών, οι οποίες δεν είχαν ως αίτιο την λάθος εκτίμηση για την ανάπτυξη της οικονομίας, αλλά σε περιορισμένη πολιτική βούληση. Κάθε έτος η χώρα μας είχε έλλειμμα στο ισοζύγιο της, ακόμα και το 1999, που ήταν το έτος αξιολόγησης της οικονομίας της χώρας μας για ενδεχόμενη είσοδό της στην Οικονομική και Νομισματική Ενότητα (Ο.Ν.Ε.)⁷⁰.

Το έλλειμμα που εμφανίστηκε το 1999 παρουσιάζεται να είναι 3.2 % του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, ενώ η Συνθήκη του Μάαστριχτ έχει ως μεταβλητή αξιολόγησης το έλλειμμα με ποσοστό κάτω του 3% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Το ποσοστό αυτό επικαλείται πλήθος επικριτών της Ελλάδας όταν φέρουν το επιχείρημα ότι η χώρα μας δεν θα έπρεπε να βρίσκεται στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, ακόμα ακούγεται το επιχείρημα, ότι εξαπατήθηκαν οι Ευρωπαίοι προκειμένου η Ελλάδα να μπει στην Ο.Ν.Ε.. Αποτελεί μια στατιστική απεικόνιση της οικονομικής κατάστασης που δεν αποτελεί μέρος της πραγματικότητας και τους κανόνες της Στατιστικής Υπηρεσίας της Ευρώπης και λίγοι το αναγνωρίζουν ακόμα & στην χώρα μας.

Το 2009 και το 2010 η οικονομική κατάσταση στην χώρα μας χειροτέρευσε και οι προβλέψεις ήταν πολύ δυσσίωνες. Πριν το 2009, οι δημόσιες δαπάνες υπερέβαιναν το 40% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, ενώ παρατηρούμε μια μεγάλη αύξηση τους το 2008 & το 2009. Παρόμοια περίοδο, τα ελλείμματα χαρακτηρίζουν και τις χώρες της Ευρώπης, αλλά δεν είναι ιδιαίτερα σημαντικά. Η επιδείνωση σε χώρες της Ευρώπης το 2008 και το 2009 είναι περιορισμένη από την επιδείνωση στην χώρα μας και αυτό παρά το ότι η κρίση ήταν μεγαλύτερη στις χώρες της Ευρώπης από την κρίση

⁷⁰ Καλυβιανάκης Κ., (1993), «Φορολογικό καθεστώς, παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

στην χώρα μας. Ενδιαφέρον είναι η περίοδος πριν ενταχθεί η Ελλάδα στην Ο.Ν.Ε., τότε η χώρα μας δεν κατάφερε να περιορίσει τις δαπάνες της, αλλά πολλαπλασίασε τα έσοδά της. Αντιθέτως, στα λοιπά κράτη περιορίστηκαν οι δημόσιες δαπάνες.

3.10 Οι κυριότερες δυσλειτουργίες του τραπεζικού συστήματος της Ελλάδας

Μέσα από σοβαρές δυσλειτουργίες που αντιμετωπίζουν τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα είναι τα κάτωθι⁷¹:

- *Η ανάληψη σημαντικού όγκου από καταθέσεις, ποσά άνω των 90 δισεκατ. ευρώ μεταξύ 2008 – 2012 (από τα οποία τα 60 δισεκατ. αναλήφθηκαν από το 2009), ένεκα της ύφεσης και της αβεβαιότητας για της ευρωπαϊκής και εθνικής οικονομίας.*
- *Το υψηλό μερίδιο των ομολόγων του κράτους στα χρηματοπιστωτικά χαρτοφυλάκια, που προσεγγίζεται στα 65 δισεκατ. ευρώ.*
- *Τα προβλήματα για την ρευστότητα και τη μεγάλη εξάρτηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας μας από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, καθόσον αποτελεί ακόμη και στις μέρες μας την βασική πηγή για χρηματοδότηση.*
- *Οι σημαντικές πιέσεις και επιταγές από το πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων και η αύξηση του κουρέματος του χρέους.*
- *Οι ανάγκες για ανακεφαλαιοποίηση παρά τα πακέτα βοήθειας που έχουν ήδη παρασχεθεί.*
- *Ο περιορισμός των αξιών μετόχων και των κεφαλαιοποιήσεων του χρηματιστηρίου με συνέπεια στην δυσχέρεια για την υλοποίηση κεφαλαιακών αυξήσεων στο μέλλον.*
- *Η συνεχής μεγέθυνση του ποσοστού των μη δανείων που δεν εξυπηρετούνται συσχετιζόμενα με το σύνολο του δανεισμού και το έτος 2011. Η οικονομική κρίση, η ολοένα αύξηση της φορολογίας έχουν ως αποτέλεσμα την μείωση του εισοδήματος και την αδυναμία των πολιτών να εξυπηρετήσουν τις δανειακές υποχρεώσεις τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να οδηγεί στην μεγέθυνση των μη εξυπηρετούμενων δανείων εντός του 2013 στα 40 δισεκατομμύρια ευρώ.*

⁷¹ Μιχαλόπουλος, Γ., (2011), Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στην διάρκεια της κρίσης, Συλλογικός Τόμος της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ, Ενότητα Γ: Κρίση και ελληνικές τράπεζες.

Τα σημαντικά προβλήματα ρευστότητας επέφεραν την μείωση της χρηματοδότησης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων προς τα φυσικά και νομικά πρόσωπα αλλά και το κράτος. Οι συνέπειες αυτού του περιορισμού είναι: συρρίκνωση του δείκτη οικονομικής δραστηριότητας των ιδιωτών που οδηγεί σε μείωση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Αυτό επηρεάζει δυσμενώς την αγορά εργασίας, μειώνοντας την απασχόληση και αυξάνοντας την ανεργία.

Κεφάλαιο 4ο: Ο ρόλος και η παρεμβατική λειτουργία του τραπεζικού συστήματος

4.1 Προληπτική και κατασταλτική θεσμική λειτουργία τραπεζών για το φαινόμενο «anti-money laundering»

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιάσουμε τα προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα για την καταπολέμηση του φαινομένου νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες πηγές σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία και τις επιδιώξεις της Τράπεζας της Ελλάδος. Θα παρουσιάσουμε και θα αναλύσουμε τον Ν. 3691/08 και τις συσχετιζόμενες σ' αυτόν τον Νόμο αποφάσεις που είναι εν ισχύ. Όλα τα ανωτέρω αποτελούν το θεσμικό «οπλοστάσιο» του τραπεζικού συστήματος για να καταπολεμήσουν το προαναφερθέν παθογόνο φαινόμενο⁷².

4.1.1 Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων

⁷²Ελευθερίου Ιωάννης, (2011), «Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα εν μέσω οικονομικής κρίσης» Θεσσαλονίκη, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών (e-book).

Ρόλος της Επιτροπής Τραπεζικών Θεμάτων, δυνάμει σχετικών αποφάσεων και εντολών της Τράπεζας της Ελλάδος, είναι η εποπτεία των τραπεζικών ιδρυμάτων. Με την υπ. αριθμ. 336 από 29/2/1984 απόφαση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος δίνεται η δυνατότητα να διενεργείται ο έλεγχος εποπτείας που απαιτείται στο όνομα της Τράπεζας της Ελλάδος. Επιπρόσθετα, η Τράπεζα της Ελλάδος, δε λειτουργεί μεμονωμένα με αυτοσκοπούς, όλες οι λειτουργίες και ενέργειές της διέπονται από το αρ.55Α του καταστατικού της και του αρ. 24 του Ν. 3601/07. Έτσι, διασαφηνίζονται οι αρμοδιότητες της και ο «θεσμικός εξοπλισμός» που έχει στην διάθεσή της⁷³.

Η Τράπεζα της Ελλάδος επιφορτίζεται με τα εξής:

- *Σύμφωνα με το καταστατικό που διέπει τη λειτουργία της Τράπεζας της Ελλάδος και της ισχύουσας νομοθεσίας, ο Ν. 3601/07, την εξουσιοδοτεί να παρεμβαίνει στα τραπεζικά ιδρύματα και σε ειδικότερους τομείς όπως η δημιουργία χρηματοπιστωτικού ιδρύματος, οι συνιστώσες που αυτό τίθεται σε λειτουργία και αν οι διεργασίες τους συνάδουν με τις κατευθυντήριες οδηγίες που έχουν προσδιοριστεί από την Τράπεζα της Ελλάδος. Εάν ληφθούν υπόψη αποκλίσεις, τότε δίνεται το δικαίωμα στην Κεντρική Τράπεζα, να συμμορφώσει άμεσα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σύμφωνα με τις κείμενες κατευθυντήριες οδηγίες. Δύναται να επιβάλλει πρόστιμα και οικονομικές συνέπειες, στο εκάστοτε χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ή σε ιδιώτες που υποπτεύεται ότι διαπράττουν ποινικά αδικήματα.*
- *Συμπληρωματικά, η Τράπεζα της Ελλάδος δύναται να επιδιώκει κατευθυντήριες γραμμές που επηρεάζουν και διαμορφώνουν το τραπεζικό χώρο, ελέγχοντας τα διαθέσιμα ως μέρος των αποθεμάτων. Ο εποπτικός μηχανισμός του ελέγχου των διαθέσιμων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, επιδιώκει στο να παρέχονται τα χρήματα αυτά ως δανειοδότηση σε μορφή επενδύσεων καθώς ο δανειολήπτης θα κατέχει αντάξια πιστοληπτική ικανότητα. Με το Ν. 336/1984 ο Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος διαθέτει την εξουσιοδότηση να αποφασίζει για*

⁷³Κάτσιος Σ., (1998), Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος, Εκδόσεις Σάκκουλα.

αρμοδιότητες που υπάγονται στη δικαιοδοσία της αρμόδιας επιτροπής επί τραπεζικών θεμάτων, η οποία αποτελείται από:

- τον Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος.
- 2 τραπεζικοί υποδιευθυντές.
- λαμβάνουν μέρος οι κάτωθι διευθυντές αρμόδιοι: για την εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, εργασιών του Δημοσίου, των νομικών υπηρεσιών, οικονομικών δραστηριοτήτων και σταθερότητας.

4.1.2 Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος 2577/9.3.2006

Με αυτήν την ανωτέρω διοικητική πράξη δημιουργείται θεσμικό πλαίσιο ελεγκτικού και εποπτικού μηχανισμού για τα χρηματοπιστωτικά συστήματα της χώρας, καθώς θεσπίζονται με απόλυτη σαφήνεια οι αρμοδιότητες και οι υποχρεώσεις των επιτελικών στελεχών των τραπεζικών ιδρυμάτων⁷⁴.

Ακόμη, ερμηνεύεται τι νοείται έκνομη δραστηριότητα και τι έννομη, όσες δράσεις θεωρούνται ύποπτες και απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή και ποια δεδομένα θεωρούνται σκόπιμο να αναλύονται συσχετιζόμενα με τις δράσεις τους ώστε να σκιαγραφούν το προφίλ του δράστη⁷⁵.

Σημαντικό είναι να αναφερθούν οι διοικητικές πράξεις 232/6/2006 και 23/406/2006 της Επιτροπής Θεμάτων επί Τραπεζικού τομέα, με αυτές τις πράξεις, επαναδιατυπώνονται οι δράσεις που εναντιώνονται σε οποιαδήποτε μορφή ξεπλύματος χρήματος. Οι ρυθμίσεις που έχουν επιτευχθεί από τις θεσμικές αρχές στην χώρας μας, συνάδουν με τις ευρωπαϊκές οδηγίες 2005 / 60 και την 2006 / 80. Κατά τις οποίες ορίζονται τρόποι και διαδικασίες δράσης των ευρωπαϊκών κρατών μελών προς πρόληψη και καταστολή παραοικονομικών δραστηριοτήτων. Με τα μέτρα και τις δικλίδες αυτές

⁷⁴ Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: μια γενική επισκόπηση, 2011, οικονομικό δελτίο Τράπεζας της Ελλάδος, τεύχος 35.

⁷⁵ Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: μια γενική επισκόπηση, 2011, οικονομικό δελτίο Τράπεζας της Ελλάδος, τεύχος 35.

αντιπαραβάλλεται η ταυτότητα και εποπτεύεται η χρηματοοικονομική δυνατότητα και ικανότητα των πελατών, ταξινομώντας αυτούς σε κατηγορίες και αξιολογώντας τους⁷⁶.

4.1.3 Η Επιτροπή Τραπεζικών & Πιστωτικών Θεμάτων

Η επιτροπή αυτή μεταβάλλει τα ισχύοντα πλαίσια που καθόριζαν τον έλεγχο του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Έτσι ταξινομούνται σε διαφορετικούς τομείς διεργασιών των χρηματοπιστωτικών οργανισμών, ζητήματα που αφορούν το «ξέπλυμα» μαύρου χρήματος και την τροφοδότηση και υποστήριξη της τρομοκρατίας. Οι ανωτέρω αποφάσεις της επιτροπής προβλέπουν τα κάτωθι:

- *Το ξέπλυμα του χρήματος ταξινομείται βάσει κινδύνου.*
- *Η εξακρίβωση και αντιπαραβολή ατομικών στοιχείων του πελάτη.*
- *Η θεσμοθέτηση ενεργειών που να αποδεικνύουν την τεταμένη προσοχή για το εν λόγω αντικείμενο.*
- *Ο έλεγχος, η παρατήρηση και η καταστολή ύποπτων ενεργειών.*
- *Η απρόσκοπτη χρήση των ανωτέρω μέτρων.*
- *Η εποπτεία του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος, με την χρήση χρήματος υπό μορφή cash και η διερεύνηση της προέλευσης αυτών.*

4.1.4 Βάσει κινδύνου προσέγγιση του φαινομένου

Έχοντας αναφερθεί σ' όλα τα ανωτέρω στο μέρος αυτό της εργασίας μας δύναται να μελετηθεί η νομιμοποίηση εσόδων από παραοικονομικές δραστηριότητες βάσει κινδύνου. Αναφερόμενοι στους τρόπους και στις δράσεις που κατέχει ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, για να προληφθούν και να μην διαπραχθούν συναλλαγές με πελάτες που εμπλέκονται σε έκνομες ενέργειες. Με τις ανωτέρω ρυθμίσεις και δικλίδες ασφαλείας, ο εκάστοτε χρηματοπιστωτικός οργανισμός, προλαμβάνει τις επιδιώξεις για έκνομες ενέργειες. Αν στις διασταυρώσεις στοιχείων της Τράπεζας της

⁷⁶Agarwal, J. D., Agarwal A., (2006). Money Laundering: New Forms of Crime, Victimization, presented at the National Workshop on New Forms of Crime, Victimization, with reference to Money Laundering, Indian Society of Victimology, Department of Criminology, University of Madras, India. American Behavioral Scientist, 8-14.

Ελλάδος, έχει περαιωθεί οικονομική συναλλαγή με παράνομα χρήματα, τότε δυσφημίζεται ο οργανισμός με σημαντικές συνέπειες στο τραπεζικό γίγνεσθαι⁷⁷.

Η οπτική γωνία του κινδύνου επαφίεται στους εξής παράγοντες:

- *Συναίνεση του πελάτη.*
- *Αναγνώριση του πελάτη και δημιουργία προφίλ ανταλλαγής.*
- *Αυξημένος έλεγχος.*
- *Εποπτεία εγχρήματων και ηλεκτρονικών συναλλαγών.*
- *Διαχείριση του κινδύνου για κάλυψη δαπανών εγκληματικών εργασιών.*

4.1.5 Συναίνεση του πελάτη

Οι πελάτες των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων κατατάσσονται βάσει κινδύνου στο να εμπλέκονται σε έκνομες οικονομικές δραστηριότητες. Οι πιο σημαντικοί έλεγχοι πελατών αποτελούν την μακροχρόνια συμπεριφορά του πελάτη να συναλλάσσεται και να εμπλέκεται σε δραστηριότητες. Ο ορισμός περιλαμβάνει έκνομες οικονομικές δραστηριότητες, ανά πάσα χρονική περίοδο των ατόμων του εγκληματικού.

Ακόμη, στη δημιουργία θεσμικού πλαισίου εμπλέκεται η Ε.Ε., ο ΟΗΕ, το Ο.Φ.Α.Σ. και οι αρχές της χώρας μας. Επιπρόσθετα, πηγές άντλησης δεδομένων και στοιχείων για την Τράπεζα της Ελλάδος αποτελούν τα συστήματα πληροφόρησης που χρησιμοποιούν οι αρμόδιες Δ.Ο.Υ.. Η Τράπεζα της Ελλάδος καταχωρεί και επεξεργάζεται τα δεδομένα του πελατολογίου της και ταξινομεί αυτά ανάλογα με το βαθμό επικινδυνότητας τους⁷⁸.

Ιδιαίτερα σημαντική μεταβλητή ταξινόμησης των πελατών είναι η χώρα μόνιμης διαμονής τους. Έτσι, οι χώρες αυτές κατατάσσονται δυνάμει της αυστηρότητας που επιδεικνύουν στις ενέργειες νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες πηγές. Μερικές

⁷⁷Αλεξιάδης, Σ., (2010). Τα Οικονομικά του Εγκλήματος, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη.

⁷⁸Φλώρος, Α. (2010)., “Φορολογική Λογιστική, Φορολογία Εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, λογιστική και πρακτική αντιμετώπιση”, 4η Έκδοση, Σύγχρονη εκδοτική, Αθήνα.

χώρες, δεν επιθυμούν σημαντική συνεργασία με τη F.A.T.F. με κάθε υπόνοια υπόθαλψης παράνομων πράξεων στα γεωγραφικά όριά τους.

Όπως προαναφέραμε μερικές χώρες δεν επιδεικνύουν ιδιαίτερο ζήλο συνεργασίας με τη F.A.T.F.. Ιδιαίτερα ανησυχητικό είναι, ότι ύστερα απόφασης που έλαβε η F.A.T.F., το ευρύ κοινό ενημερώθηκε ότι δεν υπάρχει κράτος που να μην τελεί υπό συνεργασία μαζί της, όμως αυτό δεν εξαλείφει τυχόν υπόνοιες ότι κάποιες χώρες μπορεί να έχουν σχέσεις και συνεργασίες με έκνομους οικονομικούς διαύλους.

Ενδιάμεσα αυτών των χωρών είναι το Ουζμπεκιστάν, το Ιράκ κ.α.. Τέτοιου είδους χώρες, χαρακτηρίζονται ανεπαρκώς συνεργάσιμες. Κατά αυτόν τον λόγο, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα των κρατών, πρέπει να είναι επιφυλακτικά με διάφορους πελάτες που προέρχονται από χώρες οι οποίες διαθέτουν περιορισμένη συνεργασία με την Financial Action Task Force. Οργανισμοί που παρέχουν σημαντικές πηγές πληροφόρησης είναι οι εξής⁷⁹:

- *Οι οδηγίες της FATF (Financial Action Task Force).*
- *Η Επιτροπή Moneyval του Συμβουλίου της Ευρώπης.*
- *Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.*
- *Η Παγκόσμια Τράπεζα.*
- *Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ).*
- *OFAC (Office of Financial Assets Control).*
- *Η Ευρωπαϊκή Ένωση.*
- *Το Wolfsberg Group.*

Όλα τα ανωτέρω, κατέχουν σημαντική θέση στην προσπάθεια των τραπεζών να καταπολεμήσουν το φαινόμενο ξεπλύματος μαύρου χρήματος, παρέχοντας χρήματα σε έκνομες πράξεις και οργανώσεις.

4.1.6 Ταυτοποίηση του πελάτη

⁷⁹ FAFT- The Official site, <http://www.faft-gafi.org>.

Η ταυτοποίηση του πελάτη και η κατάρτιση συναλλακτικού προφίλ, αποτελεί μία σειρά αναγκαίων μέτρων που λαμβάνονται από το εκάστοτε χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, ώστε να έχει γνώση για την αξιοπιστία του πελάτη της. Έτσι, θα αναφερθούμε στα χαρακτηριστικά δημιουργίας προφίλ του πελάτη.

Απαραίτητα στοιχεία είναι το ονοματεπώνυμο, διεύθυνση κατοικίας, τηλέφωνο, ημερομηνία και τόπος γέννησης, αριθμός, εκδούσα αρχή και ημερομηνία έκδοσης της ταυτότητας, ο αριθμός φορολογικού μητρώου αναφερόμενης αρμόδιας εφορίας και δείγμα υπογραφής. Επιπρόσθετα, πρέπει να προσκομίζεται εκκαθαριστικό σημείωμα τελευταίου έτους και έντυπο μισθοδοσίας εκδοθέν από τον εργοδότη. Τα ανωτέρω έγγραφα καταθέτονται από τον πελάτη στον υπάλληλο του τραπεζικού ιδρύματος και τηρούνται στο αρχείο αυτών.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η εφαρμογή κανονισμών επιμέλειας, είτε όταν αναφερόμαστε σε ημεδαπούς είτε σε αλλοδαπούς πελάτες, καθόσον απαιτείται αντιπαραβολή των στοιχείων ατόμων οι οποίοι είναι συν-δικαιούχοι σε λογαριασμούς τραπεζής. Επιπρόσθετα, τα στοιχεία αυτά δύναται να διαφέρουν βάσει της φύσης του οικονομικού φορέα. Μερικά από αυτά τα στοιχεία δύναται να είναι, η επωνυμία, η έδρα, τα μέλη του Δ.Σ. κ.τ.λ.. Επιπρόσθετα, απαιτούνται ειδικότερα στοιχεία από τους κατόχους της επιχείρησης⁸⁰.

4.1.7 Ιδιαίτερη εποπτεία

Πολλάκις έχουμε αναφερθεί στον όρο της ιδιαίτερης επιμέλειας, όπου αναφέρεται σε περιπτώσεις πελατών οι οποίοι τυγχάνουν αυξημένης προσοχής, δεδομένου ότι κρίνονται ως πολύ πιθανόν να εμπλέκονται σε παραοικονομικές δραστηριότητες.

4.1.8 Οι εταιρείες που κατέχουν μετοχές

Ειδικότερα, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να ελέγχεται και να αντιπαραβάλλεται ως προς την ορθότητα του και να ταυτοποιούνται οι πραγματικοί ιδιοκτήτες αλλά και όσοι

⁸⁰ Τραγάκης Γ, (1998), Οργανωμένο Έγκλημα και Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

χειρίζονται τις μετοχές. Ακόμη, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η διενέργεια τακτικών εποπτειών για το συναλλακτικό προφίλ των διαχειριστών των μετοχών αυτών. Επιπρόσθετα, πρέπει να δεσμεύεται η εταιρεία για τυχόν μεταβολή του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των μετοχών, ώστε ο νέος κάτοχος να δεσμεύεται⁸¹.

4.1.9 Οι λογαριασμοί των off - shore

Αναφερόμενοι σε off-shore εταιρείες, νοούνται αυτές που κατέχουν έδρα στις χώρες που φέρουν χαρακτηρισμό ως παράδεισοι φορολογίας, μέρος των ενεργειών τους είναι να έχει έδρα στο ελληνικό έδαφος ή να κατέχουν θυγατρικές επιχειρήσεις στον ελλαδικό χώρο. Επομένως, είναι ιδιαίτερα σημαντική η διερεύνηση της εταιρείας για να διαπιστωθεί το νόμιμο των στελεχών που ασκούν διοίκηση αλλά και των εκπροσώπων αυτής, ώστε να εφαρμοστούν κανόνες επιμέλειας.

4.1.10 Τα πολιτικά πρόσωπα

Αναφερόμενοι σε εκτεθειμένα πρόσωπα, νοούνται τα πρόσωπα τα οποία εμπεριέχονται στην σφαίρα των δημόσιων αξιωμάτων. Επομένως, απαραίτητο είναι, να τελείται έλεγχος στο ευρύτερο περιβάλλον που αλληλοεπιδρά με το εν λόγω πρόσωπο, για να διαπιστωθούν τυχόν έκνομες δράσεις.

4.2 Οι λογαριασμοί ατόμων σε παράδεισους φορολογίας

Σε περιπτώσεις όπου οι τραπεζικοί πελάτες είναι κάτοικοι έτερων χωρών, θα πρέπει να διενεργείται έλεγχος του προφίλ τους από αρμόδιους εποπτικούς φορείς και των στοιχείων ταυτοποίησης που προσκομίζουν τα εκάστοτε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

⁸¹Αναστασίου Α. Δράκου «Χρηματοοικονομική Διοίκηση των Επιχειρήσεων», εκδόσεις Ε. Μπένου, Αθήνα 2010.

Απαραίτητο είναι τα στοιχεία αυτά να αντιπαραβάλλονται με αντίστοιχα στοιχεία που κατέχουν η Ε.Ε. και ο Ο.Η.Ε..

4.2.1 Οι λογαριασμοί πελατών που συναλλάσσονται μέσω Private Banking

Ένας ιδιαίτερα διαδεδομένος και τεχνολογικά εξελιγμένος τρόπος συναλλαγής με τα τραπεζικά ιδρύματα είναι η υπηρεσία Private Banking. Για να δοθεί η δυνατότητα σε πελάτη απαιτείται συγκεκριμένη έγκριση από το τραπεζικό ίδρυμα. Θεωρείται, σκόπιμο ότι στον έλεγχο που θα γίνει ώστε να δοθεί η άδεια, πρέπει πρώτα να ελέγξουν τα στοιχεία του πελάτη και την πηγή προέλευσης αυτών⁸².

4.2.2 Οι συναλλαγές δεν εφαρμόζουν μεθόδους εποπτείας στα τραπεζικά ιδρύματα

Έχουμε αναφερθεί στο φαινόμενο των κρατών που δεν συνάδουν με τις αρχές της F.A.T.F. για εποπτεία στο τραπεζικό σύστημα. Επομένως, αναγκαίο είναι να γνωστοποιηθεί στις ελληνικές τράπεζες ποιες χώρες είναι αυτές και σε ποιο βαθμό η κάθε μία δεν τηρεί τις αρχές της εποπτείας. Έτσι, μπορεί να αξιολογηθεί η αξιοπιστία αυτών των χωρών.

4.2.3 Οι λογαριασμοί που τηρούν οι μη κερδοσκοπικές ενώσεις προσώπων

Η περίπτωση όπου ενώσεις προσώπων εμφανίζονται ως οργανώσεις μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή. Σε ορισμένες περιπτώσεις εθελοντικές δράσεις μπορεί να υποπτεύουν την ροή έκνομου και «μαύρου» χρήματος. Έτσι, θα πρέπει να διερευνώνται οι ύποπτες συνδιαλλαγές δραστηριοτήτων αλλά και η συμπεριφορά των προσώπων των ενώσεων⁸³.

⁸²Καλυβιανάκης, Κ., Ξανθάκης, Μ., Λεβέντης, Α., Μανεσιώτης, Β., Θεοδωρόπουλος, Σ., Τραχανάς, Κ. & Φλεσιοπούλου, Κ., (1993), “Φορολογικό καθεστώς, παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα”, Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.

⁸³ Καλυβιανάκης, Κ., Ξανθάκης, Μ., Λεβέντης, Α., Μανεσιώτης, Β., Θεοδωρόπουλος, Σ., Τραχανάς, Κ. & Φλεσιοπούλου, Κ., (1993), “Φορολογικό καθεστώς, παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα”, Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.

4.2.4 Η δημιουργία επιχειρηματικής δραστηριότητας ενώ δεν υφίσταται φυσικά ο πελάτης

Όπου εμφανίζεται ο ιδιοκτήτης της επιχείρησης συντελεί περίπτωση όπου πρέπει να δοθεί ιδιαίτερης προσοχή για τους ελέγχους που θα λάβουν χώρα, προκειμένου εξακριβωθεί ο νόμιμος χαρακτήρας του κατόχου του οικονομικού φορέα και των εμπλεκόμενων ατόμων στις διοικητικές διεργασίες.

4.2.5 Εποπτεία συναλλαγών

Ιδιαίτερος παράγοντας νομιμοποίησης εσόδων από παραοικονομικές δραστηριότητες είναι η συνεχή παρακολούθηση και εποπτεία των ενεργειών του πελάτη με αυτοματοποιημένα συστήματα παρακολούθησης. Έτσι, ο χρηματοπιστωτικός οργανισμός δύναται να εντοπίσει έκνομες συναλλαγές για τις οποίες θα γίνει κάθε δυνατή ενέργεια νομιμοποίησης και απόκρυψής τους.

Ακόμη, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ενδεικτικά περιπτώσεις συναλλαγών που δύναται να θεωρηθούν ύποπτες λόγω φύσης αντικειμένου:

- *Άρνηση παροχής προσωπικών στοιχείων πελάτη π.χ. Α.Φ.Μ..*
- *Παροχή αναληθών ή παραποιημένων στοιχείων πελάτη.*
- *Γεωγραφική διαφορά στην έδρα κατοικίας από την έδρα της συνεργαζόμενης τράπεζας.*
- *Οικονομική διαφορά μεταξύ των συναλλαγών και δηλωθέντων οικονομικών εισοδημάτων.*
- *Υπόνοιες ή βάσιμες κατηγορίες για παραοικονομικές δραστηριότητες.*
- *Λήξη συνεργασίας με λοιπούς χρηματοπιστωτικούς φορείς.*
- *Πληρωμές μόνο με cash χρήματα.*

Σημαντικά είναι όλα τα παραπάνω φαινόμενα, λαμβάνοντας υπόψιν την δύσκολη παγκόσμια οικονομική ύφεση που βίωσαν οι πολίτες με αποτέλεσμα πολύ πολίτες να ρέπουν προς τις παραοικονομικές δραστηριότητες και τις έκνομες πράξεις. Δυνάμει των ανωτέρω πρέπει να παρακολουθείται αν ο πελάτης, έχει περατώσει συναλλαγές προς κράτη που δεν υπάγονται στην F.A.T.F..

4.2.6 Διαχείριση του κινδύνου

Ένας ιδιαίτερος κίνδυνος που απορρέει από το ξέπλυμα μαύρου χρήματος, είναι η παροχή χρημάτων για τρομοκρατικές ενέργειες. Προς πρόληψη τέτοιων ενεργειών οι χρηματοοικονομικοί φορείς, καταρτούν έντυπο αναφοράς ύποπτων συναλλαγών όταν καταστεί αναγκαίο. Αυτό το έντυπο, συντάσσεται από τον τραπεζικό υπάλληλο, ο οποίος θα λάβει γνώση της τυχόν ύποπτης περίπτωσης και έπειτα διαβιβάζει το αίτημα στο αρμόδιο τμήμα. Εν συνέχεια, το αρμόδιο τμήμα, συλλέγει όλα τα απαραίτητα στοιχεία σχετικά με τον πελάτη, για το προφίλ του, ερευνώντας σε βάθος τη δραστηριότητα του, έπειτα από νόμιμη σχετική έγκριση.

Ιδιαίτερα θετικό θεσμικό πλαίσιο για την καταπολέμηση παραοικονομικών δραστηριοτήτων, αποτελεί η απόφαση της Επιτροπής Τραπεζικών Θεμάτων, καθώς παρέχεται το δικαίωμα στην Τράπεζα της Ελλάδος να θέτει αυστηρά κριτήρια στις τράπεζες, για τις ενέργειές τους. Με τους κανόνες αυτούς, η Κεντρική Τράπεζα, οριοθετεί. Πιο συγκεκριμένα, η εκδοτική τράπεζα, επιβάλλει στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της χώρας, να εμπεριέχουν εντελεχές κανονιστικό πλαίσιο το οποίο να διέπει τη τακτική που θα ακολουθηθεί για την πρόληψη και καταστολή των φαινομένων ξεπλύματος μαύρου χρήματος. Ειδικότερα, οι κανόνες που είναι υποχρεωμένοι να θεσμοθετήσει κάθε εμπορική τράπεζα, δεν νοείται ότι αναιρούν το νομικό πλαίσιο της πολιτείας και της Ε.Ε., που επιφορτίζονται με την πρόληψη και καταστολή φαινομένων. Άρα, οι κανονισμοί της τράπεζας, εκτός ότι αποτελούν τον εν γένει στρατηγικό σχεδιασμό της, εμπνέουν αίσθημα ευθύνης για τα διοικητικά στελέχη τους⁸⁴.

4.3 Λόγοι αδυναμίας εφαρμογής μέτρων

Παρακάτω θα παραθέσουμε τις αιτίες που αποτελούν αδυναμίες για την εφαρμογή μέτρων επιμέλειας. Σημαντικό είναι να αναφέρουμε ότι οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί με σκοπό να προστατεύσουν τις συναλλαγές διακατέχονται από θεσμικό πλαίσιο δέουσας επιμέλειας. Παρακάτω θα προσπαθήσουμε να επεξηγήσουμε αυτούς τους λόγους.

⁸⁴ Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: μια γενική επισκόπηση, 2011, οικονομικό δελτίο Τράπεζας της Ελλάδος, τεύχος 35.

4.3.1 Ανεπαρκής κατάρτιση

Για να επιτευχθεί η ορθή και θεσμική λειτουργία του τραπεζικού τομέα, αναγκαίο είναι να τηρούνται τα παρακάτω. Το τμήμα προσωπικού του τραπεζικού οργανισμού είναι αρμόδιο για την εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρωπίνου δυναμικού. Η εκπαίδευση και κατάρτιση αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο για την καθημερινή εργασία των υπαλλήλων και ειδικότερα των υπαλλήλων που υπηρετούν σε νευραλγικές θέσεις.

Πολλές φορές τα διοικητικά στελέχη των τραπεζικών καταστημάτων παραμελούν την ουσιαστική εκπαίδευση του προσωπικού τους. Αυτό αποτελεί αρνητικό στοιχείο για την παραγωγικότητα, αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα αυτών, καθώς το εκάστοτε τραπεζικό υποκατάστημα, αποτελεί τον πρώτο ανταποκριτή και τον πρώτο φραγμό σε κάθε προσπάθεια των εγκληματιών να ξεπλύνουν χρήματα. Έτσι, τα διευθυντικά - επιτελικά στελέχη, παραμερίζουν την αποδοτικότητα των διεργασιών που επιτελούν οι υπάλληλοι, απαξιώνοντας το έργο τους και την ποιότητα των παρεχόμενων εργασιών τους⁸⁵.

4.3.2 Άρνηση πελάτη

Συχνά οι πελάτες παραπονούνται για τα προσωπικά στοιχεία αλλά και την πηγή των χρημάτων που τους ζητούνται από τις τράπεζες για να προχωρήσουν οι διαδικαστικές τραπεζικές διεργασίες. Πολλές φορές οι πελάτες αναφέρουν προφορικά το αιτιολογικό προέλευσης των χρημάτων, ενώ σε ειδικότερες περιπτώσεις, όταν τα χρήματα είναι αρκετά πρέπει να προσκομίζουν ανάλογα έγγραφα ώστε να δικαιολογείται η προέλευση των χρημάτων. Έτσι, παρατηρούμε κωλυσιεργία και επιφυλακτικότητα των πελατών να παρέχουν ανάλογα στοιχεία, δημιουργώντας υπόνοιες για ύποπτη προέλευση χρημάτων.

⁸⁵ Αγγελόπουλος, Π., (2008), Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Β έκδοση. Αθήνα, Σταμούλης.

4.3.3 Αδυναμία πιστοποίησης στοιχείων πελάτη

Παρατηρείται πως τηρούνται πολλοί λογαριασμοί πελατών οι οποίοι είτε είναι ανενεργοί είτε διαθέτουν πολύ μικρά ποσά καταθέσεων, με αποτέλεσμα να μην δίνεται η δέουσα βαρύτητα και να μην τηρούνται οι ανάλογοι έλεγχοι για «μαύρο» χρήμα. Ακόμη, πολλές φορές οι πελάτες είτε έχουν μετακομίσει στο εξωτερικό είτε έχουν αποβιώσει. Οι λογαριασμοί αυτοί αποτελούν μέσα και «εργαλεία» για να χρησιμοποιηθούν ώστε να παράγουν παραοικονομικές δραστηριότητες.

4.3.4 Δυσκολία κατηγοριοποίησης πελάτη

Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί προκειμένου παρέχουν εξατομικευμένες και ποιοτικές υπηρεσίες προσπαθούν να προσαρμόσουν τις παροχές τους στις ατομικές ανάγκες του κάθε πελάτη, έτσι ζητούν αρκετά προσωπικά και ατομικά στοιχεία προκειμένου τα στοιχεία αυτά να καταστούν μεταβλητές στην συνάρτηση παρεχόμενων τραπεζικών προϊόντων. Πολλές φορές όμως οι πελάτες «δυσκολεύονται» να παρέχουν τέτοιου είδους στοιχεία με δόλο ή απλά αισθάνονται άβολα. Η μη καταχώρηση ή ο περιορισμός ανεύρεσης τέτοιων στοιχείων των πελατών αποτελεί εμπόδιο στην ανάλυση και επεξεργασία τέτοιου είδους στοιχείων⁸⁶.

Κεφάλαιο 5ο: Το διεθνές τραπεζικό θεσμικό πλαίσιο για την καταστολή της παραοικονομίας

Η Επιτροπή Οικονομικής Δράσης επονομαζόμενη και FATF συστάθηκε το 1989 στην σύνοδο των G7 στο Παρίσι. Η FATF έχει ως σκοπό την εποπτεία της εφαρμογής θεσμικού πλαισίου για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από παραοικονομικές και έκνομες ενέργειες. Συνεργάζεται με φορείς και παγκόσμιους παράγοντες συμβάλλοντας στην θωράκιση και δημιουργία ενός συμπαγούς τραπεζικού

⁸⁶ Erasmus, N. D., (2009). Let's Hope the New OECD Guidelines on Money Laundering Will Not Create More Unnecessary Tax Auditing, TJSL Research Paper No. 14.

συστήματος, ακλόνητου και ανεπηρέαστου αναγνωρίζοντας τα δυνατά, αδύνατα σημεία, τις προκλήσεις και αδυναμίες του τραπεζικού συστήματος⁸⁷.

Οι FATF καταρτίζει ένα εφαρμοστέο θεσμικό πλαίσιο με απώτερο στόχο την εξάλειψη του «μαύρου» χρήματος και των παραοικονομικών δραστηριοτήτων. Το «οπλοστάσιο» της FATF περιλαμβάνει πλήθος οικονομικών, διοικητικών, νομικών και τεχνολογικών εργαλείων προκειμένου να καταστείλει ουσιαστικά το έκνομο φαινόμενο εφαρμόζοντας στοχευμένα μέτρα. Απώτερος στόχος τους είναι⁸⁸:

- *Η ανάπτυξη μακροοικονομικών πολιτικών και ο εντοπισμός κινδύνων για την καταπολέμησή τους*
- *Η πρόληψη και καταστολή του ξεπλύματος «μαύρου» χρήματος*
- *Στρατηγικός σχεδιασμός και θεσμοθέτηση εποπτείας για το χρηματοπιστωτικό σύστημα*
- *Κατάρτιση καθηκοντολογίου και μνημονίου ενεργειών για κάθε οργανισμό που εμπλέκεται στην εποπτεία του τραπεζικού συστήματος, θεσμοθέτηση αρμοδιοτήτων, μέτρων και ενεργειών.*
- *Ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ εθνικών φορέων και κρατών ανά τον κόσμο.*

Οι αναφερόμενες συστάσεις πρωτοεμφανίστηκαν το 1990 για να καταπολεμήσουν την νομιμοποίηση εσόδων από παραοικονομικές δραστηριότητες και εγκληματικές ενέργειες. Αναθεωρήσεις αυτών των συστάσεων έλαβαν χώρα από το 1995 έως σήμερα. Οι αναθεωρήσεις αυτές επαναπροσδιόριζαν τις τεχνικές και δράσεις των συστάσεων και τις προσαρμόζαν στην σφαίρα των οικονομικών, νομικών, τεχνολογικών, πολιτικών εξελίξεων. Το 2008 παρουσιάστηκαν οι οκτώ τροποποιημένες συστάσεις της FAFT δίνοντας ιδιαίτερη βάση στην χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, οι ανωτέρω συστάσεις έγιναν αποδεκτές από 190 χώρες ανά τον κόσμο, ενώ ισχυρές συνεργασίες αναπτύχθηκαν μεταξύ της FAFT, του Δ.Ν.Τ. και του Ο.Η.Ε.. Οι τροποποιήσεις που έλαβαν χώρα έχουν ως απώτερο σκοπό να αποτελέσουν τροχοπέδη

⁸⁷ Chaikin, D., (2009). Risk-Based Approaches to Combating Financial Crime, Journal of Law and Financial Management, Vol. 8, No 2, pp. 20-27.

⁸⁸ FAFT- The Official site, <http://www.faft-gafi.org>

στους ενδεχόμενους κινδύνους και στις παραοικονομικές πράξεις. Οι κίνδυνοι αυτοί πρέπει να συνυπολογιστούν και να εκτιμηθούν από τα κράτη και να λάβουν τα κατάλληλα αποτελεσματικά προληπτικά και κατασταλτικά μέσα και μέτρα. Πιο εξειδικευμένα μέσα και μέτρα θα πρέπει να ληφθούν για την καταπολέμηση χρηματοδότησης της τρομοκρατίας όπως ειδικότερα αναφέρεται στο A.M.L./C.F.T. σύστημα της FAFT καθώς και στις υπ. αριθμ. 5 έως 8 συστάσεις αυτής, πλήρως εναρμονιζόμενες με τις διατάξεις του Συμβουλίου του Ο.Η.Ε..

5.1 Συστάσεις της FATF

5.1.1 Αξιολόγηση των κινδύνων

Οι χώρες πρέπει να προσδιορίζουν και να λαμβάνουν μέτρα πρόληψης και καταστολής για την νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, κατέχοντας στην «φαρέτρα» τους σύγχρονους μηχανισμούς για την αντιμετώπιση του φαινομένου κάνοντας χρήση όσο το δυνατόν περισσότερους διαθέσιμους πόρους με απώτερο σκοπό την αποτελεσματική διασφάλιση των διαδικασιών. Δυνάμει της αξιολόγησης, τα κράτη πρέπει να συστήσουν πολιτικές καταπολέμησης του φαινομένου που να βασίζονται στον κίνδυνο ώστε να διασφαλιστούν τα μέτρα για την πρόληψη ή τον μετριασμό του ξεπλύματος χρήματος. Οι πολιτικές αυτές πρέπει να αποτελέσουν ακρογωνιαίο λίθο την αποδοτική διανομή των συντελεστών που επηρεάζουν την καταπολέμηση του μαύρου χρήματος βάσει των συστάσεων της FAFT⁸⁹.

5.1.2 Συνεργασία και οργάνωση

Τα κράτη θα πρέπει να διακατέχονται από στρατηγικές πολιτικές που να προλαμβάνουν τυχόν κινδύνους, ακόμη θα πρέπει να συσταθούν αρμόδια εποπτικά όργανα και φορείς για την παρακολούθηση και καταστολή του φαινομένου. Οι φορείς που κατέχουν ρόλο μονάδας παροχής οικονομικών πληροφοριών, διαμορφώνουν στρατηγικές δράσεις και συνεργασίες με εγχώριους και διεθνείς φορείς διαθέτοντας ανάλογες επιχειρησιακές πολιτικές δράσης

⁸⁹ FAFT- The Official site, <http://www.faft-gafi.org>

5.1.3 Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες πηγές ως ποινικό αδίκημα

Δυνάμει της Συμφωνίας της Βιέννης, τα κράτη πρέπει να εντάξουν την νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες πηγές στα άρθρα του ποινικού κώδικά τους, προκειμένου να προληφθεί και να κατασταλεί το φαινόμενο αυτό.

5.1.4 Κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων

Τα κράτη ακολουθώντας την ως άνω Σύμβαση και τις κείμενες τυπικές νομοθεσίες, εξουσιοδοτούνται βάσει νόμου να κατάσχουν περιουσίες που είναι ύποπτες για νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, εφαρμόζοντας τα εξής μέτρα:

- *Κατάσχεση περιουσίας εφόσον πρόκειται για προϊόν εγκληματικής ενέργειας.*
- *Κατάσχεση προσόδων αποκτηθέντα από παράνομες ενέργειες.*
- *Κατάσχεση ακίνητων αξιών χρησιμοποιούμενες για εγκληματικές ενέργειες, αποκτηθείσες από μη νόμιμες πηγές.*

5.1.5 Μ.Κ.Ο.

Τα κράτη πρέπει να εξετάζουν το νομικό και θεσμικό πλαίσιο που σχετίζεται με τις Μ.Κ.Ο. και ειδικά σε χώρες που έχουν απασχολήσει παρουσιάζοντας φαινόμενα έκνομων παραοικονομικών δραστηριοτήτων. Θα πρέπει να διερευνώνται οι Μ.Κ.Ο. που καλύπτουν ή χρησιμοποιούνται για την λειτουργία και χρηματοδότηση έκνομων δραστηριοτήτων.

5.1.6 Οι Νόμοι για το απόρρητο

Τα κράτη πρέπει να διασφαλίσουν ότι τα τραπεζικά ιδρύματα διαμέσου των νομικών διατάξεων για το απόρρητο ώστε να προστατεύσουν τους πελάτες τους δεν αποτελούν τροχοπέδη για το πλαίσιο της F.A.T.F.

5.1.7 Διαχείριση πελατών

Το εκάστοτε κράτος καθορίζει την διαδικασία επιβολής και διενέργειας εποπτείας στους πελάτες, αυτό γίνεται με την βοήθεια ενισχυμένου θεσμικού πλαισίου αλλά και με την σύσταση εποπτικών θεσμικών οργάνων, το θεσμικό πλαίσιο περιλαμβάνει τα κάτωθι μέτρα⁹⁰:

- Εξακρίβωση ταυτότητας πελατών βάσει επισήμων και νόμιμων εγγράφων.
- Ελεγκτικοί μηχανισμοί για πλήρη και αλάθητη ταυτοποίηση πελατών, βάσει πιστοποιημένων και προτυποποιημένων διεργασιών.
- Όσον αφορά τις επιχειρήσεις, πρέπει το εκάστοτε τραπεζικό ίδρυμα κατά την διενέργεια εποπτείας και αντιπαραβολής στοιχείων, να αντιλαμβάνεται πλήρως την διοικητική ιεραρχία της επιχείρησης και το ιδιοκτησιακό καθεστώς.
- Αντίληψη και περισυλλογή πληροφόρησης για το καθεστώς της επιχείρησης.
- Εποπτεία και έλεγχος συναλλαγών δυνάμει πληροφόρησης του τραπεζικού ιδρύματος για τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα.
- Οι τραπεζικοί οργανισμοί οφείλουν να λειτουργούν και να προσανατολίζονται βάσει κινδύνου. Κατ' αυτόν τον λόγο πρέπει να ταυτοποιούν και να επαληθεύουν τα στοιχεία των πελατών κατά τις χρηματικές συναλλαγές.
- Όταν ο τραπεζικός οργανισμός δεν συμμορφώνεται θα πρέπει να ανοίξει τον τραπεζικό λογαριασμό κάνοντας χρήση του θεσμικού πλαισίου και ειδικότερα όταν πρόκειται για περίεργες - έκνομες συναλλαγές που δύναται να προκύπτουν από εγκληματικές ενέργειες.
- Τα ανωτέρω πρέπει να εφαρμόζονται για όλα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα κατανέμοντας και αξιολογώντας το επικίνδυνο των συναλλαγών.

5.1.8 Τήρηση αρχειακών δεδομένων

Οι τραπεζικοί οργανισμοί πρέπει να τηρούν επί πενταετίας αρχειακό υλικό συναλλαγών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, ώστε να παρέχουν αιτούμενα στοιχεία στις αρμόδιες εποπτικές αρχές κατά την διενέργεια προανακριτικών και ανακριτικών πράξεων. Τα παρεχόμενα αρχειακά στοιχεία πρέπει να ανταποκρίνονται στα πραγματικά δεδομένα

⁹⁰ Unger, B., Siegel, M., Ferwerda, J., (2006). The Amounts And The Effects Of Money Laundering, Report for the Ministry of Finance, Netherlands.

και να επαρκούν ώστε να είναι βάσιμα και να χρησιμοποιούνται για την άσκηση ποινικής δίωξης. Επιπροσθέτως, όπως έχουμε προαναφέρει οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί θα πρέπει να διαθέτουν ακριβείς φωτοαντίγραφα ατομικών στοιχείων των πελατών καθώς και ακριβή αρχεία κινήσεων των λογαριασμών τους.

5.1.9 Πολιτικά πρόσωπα

Σημαντικό βάρος θα πρέπει να δοθεί στους τραπεζικούς οργανισμούς για την επικοινωνία τους με φυσικά πρόσωπα που διακατέχουν αξίωμα στο πολιτικό γίνεσθαι. Ακόμη, δέουσα προσοχή θα πρέπει να επιδοθεί στο φιλικό και συγγενικό περιβάλλον αυτών των προσώπων καθώς δύναται να εμπλέκονται σε παραοικονομικές δραστηριότητες. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να εξετάζονται και να εποπτεύονται συνεχώς οι λογαριασμοί των ανωτέρω, οι δράσεις και οι ενέργειές τους, προκειμένου να προληφθούν δυσάρεστα παραοικονομικά φαινόμενα με απογοητευτικές συνέπειες για εθνικές και διεθνείς οικονομίες.

5.1.10 Τραπεζικές συναλλαγές

Σημαντική προσοχή δίνεται στις οικονομικές συνδιαλλαγές που πραγματώνονται μεταξύ χρηματοπιστωτικών οργανισμών. Ακόμη, πέραν των πελατών θα πρέπει να διερευνηθεί και η ουσιαστική οντότητα του τραπεζικού ιδρύματος, καθόσον πολλές φορές έχει τύχει να δημιουργούνται συναλλαγές με τράπεζες που δεν υφίστανται παρά μόνο εικονικά, με απώτερο σκοπό την νομιμοποίηση εσόδων από παραοικονομικές δραστηριότητες⁹¹.

5.1.11 Υπηρεσίες εγχρήματων ροών

Τα κράτη πρέπει να προσέχουν ιδιαίτερα και να μεριμνήσουν για την μεταφορά χρημάτων σε μορφή μετρητών και να πραγματοποιούν ουσιαστικούς ελέγχους και εποπτεία στην ροή των χρημάτων, βάσει πρωτοκόλλων και πιστοποιημένων και

⁹¹ Unger, B., Siegel, M., Ferwerda, J., (2006). The Amounts And The Effects Of Money Laundering, Report for the Ministry of Finance, Netherlands.

προτυποποιημένων συναλλαγών, ως προβλέπεται από τις κείμενες διατάξεις των συστάσεων της F.A.F.T. αλλά και των ειδικότερων οδηγιών και κατευθύνσεων της Παγκόσμιας Τράπεζας και των τελωνιακών νομικών διατάξεων.

5.1.12 Τεχνολογία

Νέοι τεχνολογικοί μέθοδοι και εργαλεία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, οι νέες τεχνολογικές μέθοδοι έχουν ως απώτερο σκοπό να εποπτεύουν και να αξιολογούν ενδελεχώς και αυτοματοποιημένα, όλες τις ύποπτες συναλλαγές μεταξύ φυσικών – νομικών προσώπων και χρηματοπιστωτικών οργανισμών. Με τις ανωτέρω μεθοδεύσεις αυτομάτως εξακριβώνεται εάν οι ενέργειες που τελούνται είναι έκνομες και στόχο έχουν το ξέπλυμα μαύρου χρήματος. Επίσης, τηρούνται ηλεκτρονικά - ψηφιοποιημένα αρχεία συναλλαγών και κάθε στιγμή είναι διαθέσιμη η εξακρίβωση και διερεύνηση των ύποπτων συναλλαγών.

5.1.13 Μεταφορές κεφαλαίων

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κατά την μεταφορά χρημάτων θα πρέπει να εποπτεύουν ότι τα ατομικά στοιχεία των πελατών – φυσικών και νομικών προσώπων – είναι ορθά και προκύπτουν από επίσημα νόμιμα έγγραφα. Οι μεταφορές κεφαλαίων θα πρέπει να πραγματοποιούνται με τρόπο που να παρακολουθούνται αυτοματοποιημένα και να μην υπάρχουν διαλείψεις στις διαδικασίες μεταφορών εμβασμάτων.

5.1.14 Εσωτερικός έλεγχος

Για να εξακριβωθεί εάν αντιπαραβάλλονται οι έλεγχοι εποπτείας των τραπεζικών ιδρυμάτων, τα ιδρύματα αυτά συνεργάζονται με εταιρίες εσωτερικών ελεγκτών ώστε να παρέχουν ανάλογο έργο. Σχετικοί έλεγχοι γίνονται στα ατομικά στοιχεία της λίστας των πελατών του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος και τις ενέργειές τους που αφορούν τις χρεώσεις και πιστώσεις χρημάτων. Παρόμοιοι έλεγχοι γίνονται και στις διεργασίες του προσωπικού και των υπαλλήλων της τράπεζας και το πώς αυτοί εκτελούν τα καθήκοντά

τους. Οι υπάλληλοι ασκούν τα καθήκοντά τους βάσει πρωτοκόλλων και νόμιμων διεργασιών και αρχών διοίκησης διεργασιών.

5.1.15 Εσωτερικοί έλεγχοι σε υποκαταστήματα

Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί εποπτεύουν τις οικονομικές διεργασίες των πελατών ώστε να είναι σύμφωνες με τις διατάξεις της FATF. Ενδιαφέρον θα πρέπει να δίνετε στα τραπεζικά καταστήματα και στις επιχειρήσεις που εδρεύουν σε κράτη με επισφαλείς νομικό και θεσμικό πλαίσιο και φέρουν ύποπτες συναλλαγές.

5.1.16 Κράτη με κίνδυνο

Οι τράπεζες επιβάλλεται να εφαρμόσουν μέτρα ισχυρής εποπτείας στις διατραπεζικές συναλλαγές αλλά και στις ευρύτερες σχέσεις με τους πελάτες τους, όπως ειδικότερα ορίζεται στις διατάξεις της FATF. Οι χώρες αυτές ορίζονται χώρες κινδύνου και πρέπει να επιδοθεί δεσπόζουσα επιμέλεια, προλαμβάνοντας και καταστέλλοντας τυχόν κινδύνους και απειλές του τραπεζικού συστήματος.

5.1.17 Ύποπτες συναλλαγές

Ένας τραπεζικός οργανισμός όταν θεωρεί πως λαμβάνει γνώση ύποπτων συνδιαλλαγών μεταξύ αυτού και πελατών ή μεταξύ των πελατών του, πρέπει άμεσα και υποχρεωτικά να το αναφέρει στις διωκτικές αρχές, εξακριβώνοντας και συλλέγοντας περαιτέρω βάσιμα στοιχεία, ώστε να εξακριβωθούν οι παράνομες δραστηριότητες.

5.1.18 Χρήστες σημαντικής εποπτείας

Μια ειδικότερη ομάδα πελατών, φυσικών και νομικών προσώπων θα πρέπει να εποπτεύεται και να ελέγχεται προκειμένου να προλαμβάνονται ενέργειες ξεπλύματος μαύρου χρήματος. Τα πιο πιθανά μέλη αυτής της ομάδας είναι⁹²:

⁹² Unger, B., Siegel, M., Ferwerda, J., (2006). The Amounts And The Effects Of Money Laundering, Report for the Ministry of Finance, Netherlands.

- Πάσης λογής μεσιτών που διαπραγματεύονται την αγορά και την πώληση ακινήτων και αξιών, με πολλές φορές αμφίβολη προέλευση.
- Έμποροι τιμαλφών, αντικειμένων πολυτελείας, έργων τέχνης που διαχειρίζονται υψηλά ποσά μέσω αγοροπωλησιών και αμφίβολης προέλευσης μετρητών χρημάτων.
- Νομικοί και χρηματοοικονομικοί σύμβουλοι κατά την διενέργεια αγοράς πώλησης αξιών και ακινήτων, αλλά και κατά την διενέργεια λοιπών διεργασιών.

Μια ακόμη συνθήκη της FATF για νομικούς, οικονομολόγους και λογιστές. Όταν οι ανωτέρω εμπλέκονται σε συμβάσεις και συνδιαλλαγές και διαφαίνονται ύποπτες διενέργειες ενημερώνουν αρμοδίως τις αρχές, προκειμένου προστατέψουν το τραπεζικό και χρηματοπιστωτικό σύστημα από παραοικονομικές ενέργειες.

5.1.19 Διαφάνεια προσώπων

Τα κράτη θα πρέπει να λαμβάνουν προληπτικά και κατασταλτικά μέσα για αποτροπή της εκμετάλλευσης προσώπων για να γίνει πιο εύκολη η νομιμοποίηση εσόδων – ξέπλυμα χρήματος. Από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να γίνονται συνεχείς έλεγχοι και να εφαρμόζεται η δέουσα εποπτεία προς τους πελάτες κατέχοντας πρόσβαση στα στοιχεία και τις διεργασίες αυτών.

5.1.20 Διαφάνεια

Τα κράτη πρέπει να κατέχουν πληροφορίες και να λαμβάνουν πληροφόρηση για τις υποθέσεις νομιμοποίησης εσόδων από παραοικονομικές δραστηριότητες. Συγκεκριμένα:

- Διαφόρων ειδών μεσίτες που διαπραγματεύονται την αγορά και την πώληση αξιών, με αμφίβολη προέλευση των τελευταίων.
- Έμποροι αντικειμένων πολυτελείας που διαχειρίζονται σημαντικά ποσά μέσω αγοροπωλησιών και αμφίβολης προέλευσης μετρητών χρημάτων.
- Χρηματοοικονομικοί σύμβουλοι κατά την διενέργεια αγοράς πώλησης αξιών και ακινήτων, αλλά και κατά την διενέργεια λοιπών διεργασιών.

5.1.21 Ρυθμίσεις μη χρηματοπιστωτικών οργανισμών

Μη χρηματοοικονομικοί οργανισμοί υπόκεινται σε διαχειριστικά και ελεγκτικά μέτρα. Δύναται να συσταθεί ένα διαχειριστικό καθεστώς που εξασφαλίζει ότι έχουν εφαρμοστεί αποδοτικά μέσα για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης από παραιοικονομικές δραστηριότητες. Οι οργανισμοί αυτοί πρέπει να διενεργούν τακτικούς και έκτακτους ελέγχους στο εσωτερικό περιβάλλον αυτών ούτως ώστε να προλαμβάνει και να καταπολεμεί το ξέπλυμα μαύρου χρήματος⁹³.

5.1.22 Πληροφόρηση

Η εκάστοτε πολιτική ηγεσία πρέπει να λαμβάνει μέτρα διαθέτοντας ειδικές εποπτικές ομάδες για οικονομικές αναλύσεις και σύνταξη εξειδικευμένων εκθέσεων προκειμένου να εντοπιστούν ύποπτες συναλλαγές και προληφθούν παραιοικονομικές δραστηριότητες. Στοιχεία που θα πρέπει να επεξεργάζονται με ακρίβεια και μεθοδικότητα σε συνεργασία με εθνικούς και διεθνείς φορείς με στόχο την καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος.

5.1.23 Αρμόδιες αρχές

Τα κράτη ορίζουν αρχές που είναι αρμόδιες για την εξακρίβωση ενεργειών προς νομιμοποίηση παράνομων δραστηριοτήτων. Οι αρχές αυτές ερευνούν τέτοιου είδους ενέργειες και τελούν όλες τις προανακριτικές και ανακριτικές ενέργειες για την διαλεύκανση διενεργειών και εάν αυτές υπάγονται στο ξέπλυμα χρήματος, μεριμνώντας παράλληλα για την κίνηση των ποινικών διαδικασιών.

5.1.24 «Εργαλεία» των αρχών

⁹³Stubos G., Tsikripis I., "Regional Integration Challenges in South East Europe: Banking Sector Trends", Bank of Greece, Working Paper No 24, 6/2005, <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/Paper200524.pdf>

Όταν διεξάγονται έρευνες και ανακρίσεις για το ξέπλυμα χρήματος, οι αρχές θα πρέπει να κατέχουν την δυνατότητα να έχουν πρόσβαση σε κάθε μορφή ένδειξης και αποδεικτικών στοιχείων, να κατάσχουν ενδείξεις, μεταφορικά μέσα, έγγραφα κ.τ.λ. και ότι άλλο απαιτηθεί για να διερευνηθούν έκνομες δραστηριότητες⁹⁴.

Τα κράτη πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι αρχές που ερευνούν διάφορες υποθέσεις, κατέχουν πλήρες θεσμικό πλαίσιο για διερεύνηση υποθέσεων ξεπλύματος χρήματος και τεχνογνωσία για να διερευνούν και να αντιλαμβάνονται παραοικονομικές δραστηριότητες. Μερικές από αυτές τις «μυστικές» ερευνητικές τεχνικές συμπεριλαμβάνουν έλεγχο επικοινωνιών, πρόσβαση σε πληροφοριακά συστήματα και λοιπές άλλες τεχνολογικές ελεγκτικές διεργασίες για τον εντοπισμό ατόμων, επιχειρήσεων, οικονομικών και τραπεζικών δεδομένων.

5.1.25 Μεταφορές μετρητών

Η διακομιδή μετρητών επιμελώς επικαλυπτόμενα σε σακίδια, κρύπτες και κάθε λογής τεχνική απόκρυψης χρημάτων και λοιπών αξιών ή τιμαλφών μεταξύ προσώπων που εμπλέκονται σε εγκληματικές δραστηριότητες και ξέπλυμα μαύρου χρήματος. Τα κράτη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι υπάρχουν ρήτρες που αποτρέπουν τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που δηλώνουν ψευδή στοιχεία, ειδικότερα όταν πρόκειται για έκνομες ενέργειες και νομιμοποίηση εσόδων από παραοικονομικές δραστηριότητες.

5.1.26 Η δικαστική λειτουργία

Τα κράτη πρέπει να παρέχουν άμεση και αποτελεσματική συνδρομή και συνεργασία με τις δικαστικές αρχές ειδικότερα όταν πρόκειται για τυχόν τελούμενο αδίκημα που σχετίζεται με την νομιμοποίηση εσόδων από παραοικονομικές δραστηριότητες και συσχετιζόμενα λοιπά αδικήματα. Τα κράτη θα πρέπει να κατέχουν ικανή νομική γνώση και εμπειρία για την συνεργασία με δικαστικές αρχές και αρμόδιες λοιπές εθνικές και

⁹⁴ Chouliaras V., Bogas C. G., 2011, "Greek Banks in the Balkan Countries: Conclusion Derived from the Analysis of their Balance Sheets, http://economic.upit.ro/repec/pdf/2011_1_3.pdf

διεθνείς υπηρεσίες, οι αντίστοιχες αρχές θα πρέπει να κατέχουν κατάλληλο εξοπλισμό, μέσα, κατάρτιση και τεχνογνωσία.

5.1.27 Κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων

Όταν οι πρόσοδοι υποπτεύεται ότι είναι απόρροια παραοικονομικών ενεργειών, οι αρμόδιες αρχές για την δίωξη ποινικών αδικημάτων, θα πρέπει να κατάσχουν ύποπτα περιουσιακά στοιχεία για περαιτέρω διερεύνηση και συσχέτιση με την υπό – διερεύνηση υπόθεση. Όταν η υπόθεση τελεσιδικήσει αποφασίζεται από τις δικαστικές αρχές η απόδοση στον ιδιοκτήτη ή η οριστική κατάσχεση των κατεσχεθέντων ειδών. Αναγκαίο είναι να αναφερθεί ότι ιδιαίτερα σημαντική είναι η συνεργασία με αρχές και υπηρεσίες χωρών ανά τον κόσμο από τις οποίες προέρχονται δράστες εγκλημάτων και οι αρχές αυτές θα πρέπει να συνεργαστούν για την διαλεύκανση των υποθέσεων που αφορούν ξέπλυμα μαύρου χρήματος.

5.1.28 Η έκδοση των δραστών

Αιτήσεις για έκδοση δραστών εγκληματιών που συσχετίζονται με τα οικονομικά εγκλήματα που αφορούν νομιμοποίηση εσόδων από παραοικονομικές δραστηριότητες καθώς πρέπει άμεσα οι χώρες αυτές να εκτελούν τις παραγγελίες δικαστικών αρχών για έκδοση δραστών, δυνάμει σχετικών διεθνών νομικών όρων και προϋποθέσεων μεταξύ των εκάστοτε χωρών.

5.1.29 Καθοδήγηση

Οι ελεγκτικές αρχές χαράζουν γραμμές καθοδήγησης και ανατροφοδοτούν, τις τράπεζες και τα νομικά πρόσωπα μέσω ενεργειών και διαδικασιών για την καταστολή του μαύρου χρήματος και τον εντοπισμό υπόπτων συνδιαλλαγών.

5.1.30 Συνέπειες

Τα κράτη πρέπει να δημιουργήσουν κυρωτικό πλαίσιο για τα νομικά και φυσικά πρόσωπα που τελούν παραοικονομικές δραστηριότητες και ξεπλένουν βρώμικο χρήμα.

Οι ποινές αυτές δύναται να είναι, ποινικές, αστικές, διοικητικές κ.τ.λ. ή οποιαδήποτε άλλη εναλλακτική κυρωτική διαδικασία. Τα ανωτέρω πρέπει να υφίστανται και να πραγματώνονται τόσο για τους πελάτες όσο και για τα διοικητικά στελέχη των χρηματοπιστωτικών οργανισμών⁹⁵.

5.1.31 Συνεργασία

Τα κράτη πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι ελεγκτικές αρχές δύναται να παρέχουν άμεσα το έργο τους σε συνεργασία με διεθνείς αρχές και υπηρεσίες για την πρόληψη και καταστολή παραοικονομικών δραστηριοτήτων και έκνομων ενεργειών. Πρέπει να υπάρχει μια σαφή βάση υποστήριξης και συνεργασίας μεταξύ φορέων, υπηρεσιών και κρατών, για την αποστολή και παροχή πληροφοριών ή άλλης μορφής βοήθειας⁹⁶.

Συμπεράσματα – Προτάσεις

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι η παρούσα οικονομική κρίση είναι μια σημαντική στιγμή για το μέλλον της παγκόσμιας διακυβέρνησης. Είμαστε μάρτυρες της μεγαλύτερης χρηματοπιστωτικής κρίσης της τελευταίας εκατονταετίας. Το γεγονός ότι η σημερινή οικονομία έχει μεγαλύτερο παγκοσμιοποιημένο χαρακτήρα στην κίνηση του κεφαλαίου σε σχέση με το παρελθόν, κάνει την κρίση αυτή πιο σοβαρή τόσο στις επιπτώσεις όσο και στους τρόπους αντιμετώπισής της. Η χρηματοπιστωτική κρίση έχει επηρεάσει την πραγματική οικονομία με αρνητικές συνέπειες σε όλο σχεδόν το φάσμα

⁹⁵Canales R., Nanda R., 2011, "A Darker Side to Decentralized Banks: Market Power and Credit Rationing in SME Lending," Harvard Business School Working Papers 08-101, Harvard Business School, working Paper. Harvard Business School

⁹⁶ FAFT- The Official site, <http://www.faft-gafi.org>

της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Σε επίπεδο επιχειρήσεων η εν' λόγω κρίση εκδηλώνεται με μία σειρά από δυσμενείς συνθήκες όπως πτώση της ζήτησης των προϊόντων και υπηρεσιών, πίεση για χαμηλότερες τιμές και μεγαλύτερη πίστωση, ενώ παρουσιάζονται έντονα προβλήματα είσπραξης απαιτήσεων αλλά και εξόφλησης υποχρεώσεων με παράλληλη προβληματική και ελλιπή χρηματοδότηση από τις τράπεζες.

Είναι γεγονός ότι ενώ η χρηματοπιστωτική κρίση είχε ως αφετηρία την οικονομία των ΗΠΑ, η παγκοσμιοποίηση ήταν ικανή να μεταφέρει την κρίση ραγδαία σε όλη την υφήλιο ως εκ τούτου, είναι αναγκαίο ένα αυστηρότερο πλαίσιο λειτουργίας των χρηματοπιστωτικών αγορών μέσω της δημιουργίας ενός ενιαίου παγκόσμιου εποπτικού φορέα ή τη στενότερη συνεργασία ανάμεσα στις εποπτικές αρχές της ΕΕ, των ΗΠΑ καθώς και άλλων μεγάλων οικονομιών.

Είναι σημαντικό για την ΕΕ στο σύνολό της να ασκήσει επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, προωθώντας τα μεγάλα αναπτυξιακά έργα για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και την προώθηση της ανάπτυξης με απώτερο στόχο τη γρήγορη και αποτελεσματική καταπολέμηση της οικονομικής κρίσης. Είναι επίσης σημαντικό να επισημανθεί ότι, ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικών κρίσεων, θα πρέπει να υπάρξει στενή και αρμονική συνεργασία ανάμεσα στις νομισματικές και δημοσιονομικές αρχές για τον καλύτερο συντονισμό και προώθηση στόχων και μέτρων από κοινού.

Όσον αφορά την ελληνική πραγματικότητα, η εκδήλωση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης οδήγησε στην κρίση χρέους, με αποτέλεσμα την παρατεταμένη ύφεση και τη μείωση της οικονομικής δραστηριότητας. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα έπρεπε να αναπροσαρμόσει τις δραστηριότητές του αρχικά στην αντιμετώπιση ενός παγκόσμιου αρνητικού παράγοντα και έπειτα στην αντιμετώπιση της υποχώρησης του ΑΕΠ που προκλήθηκε από τον εκτροχιασμό του κρατικού ελλείμματος και του κρατικού χρέους.

Οι τράπεζες, όπως ξεκάθαρα εμφανίστηκε στην ανάλυση των δραστηριοτήτων τους που πραγματοποιήθηκε στο δεύτερο μέρος, δεν ήταν εκτεθειμένες σε παράγωγα προϊόντα

υψηλού ρίσκου, αλλά επηρεάστηκαν αρνητικά από την αύξηση του κόστους χρηματοδότησής τους.

Το αποτέλεσμα αυτής της αύξησης ήταν η μείωση της ρευστότητάς τους. Ταυτόχρονα, λόγω της ύφεσης της αγοράς αυξήθηκε το ποσοστό των δανείων σε καθυστέρηση, με αποτέλεσμα την αύξηση των φόβων για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών.

Για την αντιμετώπιση των δύο αυτών βασικών προβλημάτων, οι ελληνικές τράπεζες προχώρησαν ή προχωρούν σε αυξήσεις μετοχικών κεφαλαίων, εκδόσεις ομολογιακών δανείων, αύξηση των προβλέψεων μη αποπληρωθέντων δανείων, μείωση του λειτουργικού τους κόστους, επέκταση των επενδύσεών τους στις αγορές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, εφόσον σε αυτές τις αγορές εμφανίζονται ευοίωνες προοπτικές, ενώ πολλές από αυτές χρησιμοποίησαν και τον κρατικό μηχανισμό στήριξης του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Όλες αυτές οι ενέργειες συνέβαλαν στην διατήρηση ικανοποιητικού επιπέδου κεφαλαιακής επάρκειας και ρευστότητας.

Συμπερασματικά, το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα αναπροσαρμόζεται κατόπιν της παγκόσμιας κρίσης. Νέοι αυστηρότεροι κανόνες ρυθμίζουν το πλαίσιο λειτουργίας των τραπεζικών ιδρυμάτων, ενώ συνεννοήσεις για επεκτάσεις, συγχωνεύσεις και εξαγορές βρίσκονται επί τάπητος. Η ελληνική τραπεζική αγορά επηρεάστηκε αρνητικά από τις παγκόσμιες αρνητικές συνθήκες, ενώ η κρίση χρέους της ελληνικής οικονομίας επιδείνωσε περαιτέρω τις συνθήκες λειτουργίας τους. Η αναδιάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, είτε με συγχωνεύσεις και εξαγορές είτε με αυξήσεις μετοχικών κεφαλαίων, αυτή τη στιγμή εμφανίζεται ως η μοναδική λύση ισχυροποίησης του.

Βιβλιογραφία:

Ξενόγλωσση:

- Agarwal, J. D., Agarwal A., (2006). Money Laundering: New Forms of Crime, Victimization, presented at the National Workshop on New Forms of Crime, Victimization, with reference to Money Laundering, Indian Society of Victimology, Department of Criminology, University of Madras, India. American Behavioral Scientist, 8-14.

- Berger A., Humphrey D., “Bank Scale Economies, Mergers, Concentration, and Efficiency: The U.S. Experience “ , Wharton Financial Institutions Center, <http://core.ac.uk/download/pdf/6649850.pdf>
- Bexley J., Bond P., Maniam B., “The globalization of commercial banking”, Research in Business and Economics Journal, <http://www.aabri.com/manuscripts/11891.pdf>
- Blanchard, O., Johnson D., 2012, Macroeconomics: A European Perspective. Prentice Hall.
- Bloomberg, 10/6/2015, „“These Are Global Banking”s Winners and Losers Since the Crisis”“, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-06-10/these-are-global-banking-s-winners-and-losers-since-the-crisis>
- Bloomberg, 9/6/2015 “HSBC to Cut as Many as 25,000 Jobs and Sell Brazil, Turkey Units”, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-06-09/hsbc-to-cut-as-many-as-25-000-jobs-as-gulliver-tackles-costs>
- Buchanan, B., (2004). Money laundering a global obstacle, Research in International Business and Finance, Vol. 18, pp. 115-127.
- Canales R., Nanda R., 2011, “A Darker Side to Decentralized Banks: Market Power and Credit Rationing in SME Lending,” Harvard Business School Working Papers 08-101, Harvard Business School, working Paper. Harvard Business School
- Caplen Brian, 30/9/2015 Summary of the Top 1000 World Banks, <http://www.thebanker.com/Top-1000-World-Banks>,
- Casu B., Girardone C., Molyneux P., Introduction to Banking, Volume 10
- Cerutti Eugenio, Dell’Ariccia Giovanni, Soledad Martinez Peria Maria, (2007), How banks go abroad: Branches or subsidiaries?, Journal of Banking and Finance, p. 1669-1692.
- Cetorelli N., L. Goldberg, “Banking Globalization and Monetary Transmission”, Federal Reserve Bank of New York
- Chaikin, D., (2009). Risk-Based Approaches to Combating Financial Crime, Journal of Law and Financial Management, Vol. 8, No 2, pp. 20-27.
- Chouliaras V., Bogas C. G., 2011, “Greek Banks in the Balkan Countries: Conclusion Derived from the Analysis of their Balance Sheets, http://economic.upit.ro/repec/pdf/2011_1_3.pdf

- Dermine, J. & de Carvalho, C. Neto, (2006), “Bank loan losses – given – default : A case study”, *Journal of Banking & Finance*, vol. 30(4), p. 1219-1243.
- ECB, 2000, *Mergers And Acquisitions Involving the EU Banking Industry and Facts and Implications*”, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/eubkmergersen.pdf>
- Economou P., Margo Th., 2011, Vale Columbia Center, “Greek FDI in the Balkans: How is it affected by the crisis in Greece?”, http://ccsi.columbia.edu/files/2014/01/FDI_51.pdf
- Erasmus, N. D., (2009). *Let’s Hope the New OECD Guidelines on Money Laundering Will Not Create More Unnecessary Tax Auditing*, TJSJL Research Paper No. 14.
- European Commission, 2010. *Compliance Risk Management Guide for Tax Administrations*.
- FAFT- The Official site, <http://www.faft-gafi.org>
- Frankel J., “Globalization of the Economy”, National Bureau of Economic Research <http://www.nber.org/papers/w7858.pdf>
- Giokas I. D. , (2008), “Assessing the efficiency in operations of a large Greek bank branch network adopting different economic behaviors”, *Economic modeling*, volume 25, issue 3, p. 559-574.
- Grotenhuis D.J Frits και Weggeman P. Mathieu (2002) *Knowledge management in international mergers*. *Knowledge and Process Management* 9(2), 83-89.
- Holmberg U., Sjögren Σ., Hellström J.,2011, “Comparing Centralized and Decentralized Banking: A study of the Risk-Return Profiles of Banks”, *Umea School of Business and Economics*, http://www.usbe.umu.se/digitalAssets/90/90697_ues838.pdf
- HSBC, *Company History*, <http://www.hsbc.com/about-hsbc/company-history>
- Iammarino, S. , and Pitelis, C. (2000). «Foreign Direct Investment and "Less Favoured Regions": Greek FDI in Bulgaria and Romania», 1(2):155-171, *Global Business Review*.
- IMF (2013), *Greece selected issues (IMF Country Report No. 13/155)*, σελ. 19.
- IMF staff, „Subsidiaries or Branches: Does One Size Fit All?“, IMF, 2011, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2011/sdn1104.pdf>
- Karafolas S., 2006, “Activities of Greek banks in Balkan countries: a comparative balance sheet and income analysis between affiliate banks in Balkan countries”, <http://www-sre.wu-wien.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa06/papers/906.pdf>

- Këllezi J., Academic Journal of Interdisciplinary Studies Vol 2, 2013, “Strategies of Entry Modes: The Case of Greek Banks Entering the Albanian Market”
- Leff, N., 1964, “Economic Development Through Bureau-cratic Corruption”
- Luiz Fernando Rodrigues de Paula, Expansion Strategies OF Banks: Does Size Matter?, Nova Economia, <http://www.face.ufmg.br/novaeconomia/sumarios/v12n2/Paula.pdf>
- Lyons B. R. , (2004) Reform of European Merger Policy. Review of International Economics, 12 (2), 246-26.
- Mauro P., 1995, «Corruption and Growth», Quarterly Journal of Economics, CX.
- Megginson W. L. , (2005), “The economics of bank privatization”, Journal of Banking & Finance, volume 29, issues 8-9, p. 1931-1980.
- Ralph de Haas, Iman van Ley, (2006), “Foreign banks and credit stability in Central and Eastern Europe” , Journal of Banking & Finance, volume 30, issue 7, p. 1927-1952.
- Schmid F. A. , Mark W(2002) Mergers and Acquisitions in Germany, Federal Reserve Bank of St. Louis, Working paper 2002-027A.
- Schmukler S., Development Research Group, World Bank, “Benefits and Risks of Financial Globalization: Challenges for Developing Countries”, <http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/BenefitsandRisksofFinancialGlobalizationSchmukler.pdf>
- Sheng-Hung Chen, Chien-Chang Liao, (2009), “Home -and host-country effects of banking market structure, governance, and supervision”, Journal of Banking & Finance , In Press, Corrected Proof, In Press, Corrected Proof.
- Siriopoulos Costas, Tziogkidis Panagiotis, (2010), “How do Greek banking institutions react after significant events?—A DEA approach Original Research Article”, Omega, volume 38, issue 5, p. 294-308.
- Stubos G., Tsikripis I., “Regional Integration Challenges in South East Europe: Banking Sector Trends”, Bank of Greece, Working Paper No 24, 6/2005, <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/Paper200524.pdf>
- Tapestry networks and Ernst & Young, 26/3/2012, “Top and Emerging risks for global banking”, [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Top_and_emerging_risks_for_global_banking/\\$FILE/Top_and_emerging_risks.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Top_and_emerging_risks_for_global_banking/$FILE/Top_and_emerging_risks.pdf)

- Thomopoulos P., “The financial environment in Southeast Europe” 4/12/2003, http://www.bankofgreece.gr/Pages/en/Bank/News/Speeches/DispItem.aspx?Item_ID=229&List_ID=b2e9402e-db05-4166-9f09-e1b26a1c6f1b
- Tullock, G., 1996, “Legal heresy”, Economic Inquiry
- Unger, B., Siegel, M., Ferwerda, J., (2006). The Amounts And The Effects Of Money Laundering, Report for the Ministry of Finance, Netherlands.
- Winton Andrew, 1999, University of Minnesota, “Don’t Put All Your Eggs In One Basket? Diversification and Specialization in Lending”, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=173615.

Ελληνόγλωσση:

- Αγγελόπουλος, Π., (2008), Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Β έκδοση. Αθήνα, Σταμούλης.
- Αλεξιάδης, Σ., (2010). Τα Οικονομικά του Εγκλήματος, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη.
- Αναστασίου Α. Δράκου «Χρηματοοικονομική Διοίκηση των Επιχειρήσεων», εκδόσεις Ε. Μπένου, Αθήνα 2010.

- Βασιλαντωνοπούλου, Β., (2014), «Λευκά κολάρα» & Οικονομικό Έγκλημα Κοινωνική βλάβη & αντεγκληματική πολιτική, Εκδόσεις Δίκαιο & Οικονομία – Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα.
- Γεωργακόπουλος Θ., Πάσχος Π., (2003), «Εισαγωγή στη Φορολογία», Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα.
- Γεωργαντάς Β., (1994), Τα Δημόσια Οικονομικά και ελληνική οικονομική νομοθεσία κατά Gaston Jeze, τόμος Ι, Αθήνα.
- Γεωργόπουλος, Α. (2004), Παραδόσεις του μαθήματος «Χρηματοοικονομική & Λογιστική ανάλυση των τραπεζών», Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Γλύκας Μ., Ξηρογιάννης Γ., Σταϊκούρας Χ., (2006), Οργάνωση και Διοίκηση Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων. Αθήνα, Παπαζήσης.
- Δόγα Α. , Κρυσταλάκος Π. , Σεπτέμβριος 1999, "Ελληνικές Τράπεζες-Δυναμική επέκταση των δραστηριοτήτων – Στόχος η κατάκτηση Ν.Α Ευρώπης –Παρευξέεινων χωρών", Η Ναυτεμπορική – Αφιέρωμα ΔΕΘ – Βαλκάνια σελ. 74.
- Δόγα Άννα , (1999), "Ελληνικές Τράπεζες", Η Ναυτεμπορική, ειδική έκδοση ΔΕΘ - Βαλκάνια, Σεπτέμβριος, σελ. 72.
- Δόγα Άννα , (1999), "Καλπάζει η Tirana Bank", Η Ναυτεμπορική – Αφιέρωμα ΔΕΘ - Βαλκάνια, Σεπτέμβριος, σελ. 74.
- Δόγα Άννα , (1999), "Στην Εθνική το 65% της Storanska", Η Ναυτεμπορική, Οκτώβριος, σελ.34.
- Δράκος Γ., (1998), "Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική", Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα.
- Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2011), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010.
- Εμπορική Τράπεζα, "Ενημερωτικό δελτίο για την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου", Αύγουστος 1999.
- Θ. Γεωργακοπούλου, Θ. Λιανού, Θ. Μπένου, Γ. Τσεκούρα, Μ. Χατζηπροκοπίου, Γ. Χρήστου «Εισαγωγή στην Πολιτική Οικονομία», έκδοση Ζ', εκδόσεις Γ. Μπένου, Αθήνα 2007.
- Ίδρυμα οικονομικών και βιομηχανικών ερευνών (IOBE), (2010), Η Ελληνική Οικονομία. Τεύχος 02/10, Αριθμός τεύχους 60, Ιούλιος 2010 (<http://www.iobe.gr>).
- Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (2011), Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια Έκθεση 2011.

- Ιονική Τράπεζα, Φεβρουάριος 1997, "Οι Τράπεζες στα Βαλκάνια".
- Ιωάννης Ν. Αποστολόπουλος «Ειδικά Θέματα Χρηματοδοτικής Διοικήσεως», έκδοση Γ', Αθήνα Οκτώβριος 2012.
- Ιωάννου Ν. , (2000 Σεπτέμβριος), "ΕFG Eurobank - Ergasias απέκτησε το 19,25% της Bank Post", Ημερησία, σελ. 7.
- Καλυβιανάκης Κ., (1993), «Φορολογικό καθεστώς, παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Καμβία – Καπαρδή, Μ., Τσολάκης, Χ., (2011) Οικονομικά Εγκλήματα Στις Επιχειρήσεις, Εκδόσεις Κριτική.
- Καραβίας, Φ., Μονοκρούσος Π., Μαλλιάρόπουλος Δ., Αναστασάτος Γ., (2012), Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας. Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, Τόμος VII, Τεύχος 1, (Μάιος 2012).
- Κάτσιος Σ., (1998), Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος, Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Κλαυδιανού Π. , (1998), Χορός διεθνών συνεργασιών και ελληνικών συγχωνεύσεων. Η Εθνική Τράπεζα σε Βουκουρέστι και Βαλκάνια", Οικονομικός φ. 22, σελ. 93-94.
- Κορομηλάς, Γ.,(2009), "Φοροδιαφυγή: Αιτίες και αντιμετώπιση", ΗΜΕΡΗΣΙΑ, στην ιστοσελίδα: <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26533&subid=2&pubid=22057150> (Αναρτήθηκε το 2009).
- Κουνιάκης Σπύρος, (Σεπτέμβριος 1997) "Η Ελληνική τραπεζική παρουσία στα Βαλκάνια και τις Παρευξείνιες χώρες : συμβολή στην ανάπτυξη των Εθνικών Τραπεζικών Συστημάτων", Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, σελ. 5-7.
- Κρυσταλάκος Π. (1999), "Αναγέννηση της PostBank", Η Ναυτεμπορική – Αφιέρωμα ΔΕΘ – Βαλκάνια, Σεπτέμβριος, σελ. 14-17.
- Μαριάς Ν., (2010), Το νέο μνημόνιο, η μαύρη βίβλος για την Ελλάδα. Αθήνα, εκδόσεις επίκαιρα.
- Μιχαλόπουλος, Γ., (2011), Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στην διάρκεια της κρίσης. Συλλογικός Τόμος της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ, Ενότητα Γ: Κρίση και ελληνικές τράπεζες.
- Μπιτζένης Α. , (2003b). «Η Δυναμική των Βαλκανικών Αγορών & η Μετάβαση των Χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην Οικονομία της Αγοράς», Τόμος 2, Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλης.

- Πατάκος Γ. (Ιούνιος 1996) "Τράπεζες : εκσυγχρονισμός μέσω διεθνοποίησης και συγχωνεύσεων ", Δελτίον Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, σελ. 17-19.
- Ρομποτής Γερ. Γ. , Ερευνητής στο τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών : "Η Στρατηγική των Συγχωνεύσεων και των Εξαγορών στον Τραπεζικό Κλάδο: Η περίπτωση της ALPHA BANK ", 2008.
- Σπανός Βασίλειος Χ. , (1999), " Οι Ελληνικές Τράπεζες έχουν κατακτήσει τα Βαλκάνια", Επενδυτής, Ειδική ετήσια έκδοση, Σεπτέμβριος, , σελ. 18-19.
- Σπύρου Σ. (2003), «Αγορές Χρήματος και Κεφαλαίου» εκδ. Ευγ. Μπένου.
- Σταυροπούλου Λ. , (1996), "Η Χios bank στα Βαλκάνια", Η Ναυτεμπορική, Φεβρουάριος, σελ.25-26.
- Σταυροπούλου Λ. , (1999), "Επέκταση της Εθνικής Τράπεζας", Η Ναυτεμπορική, Ιούλιος, σελ. 25.
- Σταυροπούλου Λ. , (1999), "Η Εμπορική στα Βαλκάνια", Η Ναυτεμπορική, Σεπτέμβριος, σελ. 16-17.
- Τομάρας, Π. (2003), Τραπεζικό Μάρκετινγκ. Αθήνα.
- Τραγάκης Γ, (1998), Οργανωμένο Έγκλημα και Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Τράπεζα της Ελλάδος «Το Χρονικό της Μεγάλης Κρίσης-Τράπεζα της Ελλάδος 2008-2013», Αθήνα.
- Τριήρης Γιάννης, (Μάρτιος 1999), "Θα διατηρηθεί η ηγετική θέση της Εθνικής ", Ανάπτυξη – Ε.Β.Ε.Α , τεύχος 3, σελ 39-58.
- Φλώρος, Α. (2010)., "Φορολογική Λογιστική, Φορολογία Εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, λογιστική και πρακτική αντιμετώπιση", 4η Έκδοση, Σύγχρονη εκδοτική, Αθήνα.
- Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: μια γενική επισκόπηση, 2011, οικονομικό δελτίο Τράπεζας της Ελλάδος, τεύχος 35.
- Χατζής, Α.,(2010) "Τα Οικονομικά του Εγκλήματος", σε "Τιμητικό Τόμο Καλλιόπης Δ. Σπινέλλη, Εγκληματολογικές Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις, σελ. 455-467, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.